

Kohti punavihreää maailmaa

SKDL:n sosialistit ja heidän ideologinen profiilinsa 1980-luvulla

Antti Juhani Sauli

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Poliittinen Historia
Pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2018

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Sauli, Antti Juhani			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Kohti punavihreää maailmaa. SKDL:n sosialistit ja heidän ideologinen profiilinsa 1980-luvulla.			
Oppiaine – Läroämne – Subject Poliittinen historia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Joulukuu 2018	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 108	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkielmassa tarkastellaan Suomen Kansan Demokraattisessa Liitossa (SKDL) toimineiden SKDL:n sosialistien ideologista profiilia 1980-luvulla. Tarkastelun kohteena on myös ryhmän järjestöllinen kehitys vuodesta 1970 aina SKDL:n sosialistien keskusjärjestön lakkauttamisvuoteen 1990 asti. Tavoitteena on analysoida ryhmän ideologisen profiilin teemoja SKDL:n sosialistien keskusteluiden ja kannanottojen kautta. Tarkoituksena on hahmottaa, mihin keskusteluihin eri teemojen käsittelyllä otettiin osaa ja mihin erilaisten näkökantojen esiintuonnilla pyrittiin. Esittelemällä ryhmän järjestöllinen kehitys sekä ideologinen ajattelu pyritään luomaan kokonaiskuva siitä, minkälainen ryhmä SKDL:n sosialistit olivat, mihin he toiminnallaan pyrkivät ja mitkä teemat olivat erottamaton osa heidän ideologista profiiliaan.</p> <p>Kun SKDL perustettiin 1944, liiton johdossa merkittävimpiä ryhmiä olivat Suomen Kommunistinen Puolue (SKP) sekä vuonna 1940 Suomen Sosialidemokraattisesta Puolueesta (SDP) erotettu oppositio, niin sanotut kuutoset. Tästä perusasetelmasta juontui SKDL:n sosialistien omassa historiikuvassa vahvasti omaksuttu näkemys siitä, että SKDL:n sisällä vaikutti kaksi ideologista päälinjaa: kommunistinen ja sosialistinen. SKDL:n sosialistit kokivat olevansa kuutosien sosialistisen linjan perinteen jatkajia. Kommunistit toimivat SKDL:ssä puolueeksi järjestäytyneinä, mutta sosialistien toiminta oli lyhytikäisen Sosialistisen Yhtenäisyyspuolueen (SYP) hajottua vuonna 1955 pitkään järjestäytymätöntä. Vuonna 1970 sosialistit perustivat yhteistyötoimikunnan, jonka tavoitteena oli ensisijaisesti toimia yhteydenpitoelimenä SKDL:n ei-kommunistisille toimijoille. Toiminta jäi kuitenkin vaatimattomaksi 1970-luvun alussa ja heräsi uudelleen henkiin vasta vuosikymmenen lopulla. Vuonna 1982 perustettiin SKDL:n sosialistien keskusjärjestö, jonka tavoitteena oli luoda muodolliset ja säännölliset puitteet toiminnalle. Keskusjärjestö toimi aina vuoteen 1990 asti, jolloin sen toiminta lakkautettiin sosialistien päättäessä keskittyä toimimaan uudessa Vasemmistoliitossa. Keskusjärjestön perustamisen taustalla vaikutti halu toimia SKDL:ssä vastapainona SKP:lle, jonka 1960-luvun lopulta alkanut sisäinen riitely heijastui voimakkaasti liiton toimintaan ja julkiseen kuvaan.</p> <p>Keskusjärjestön perustaminen vuonna 1982 loi sosialisteille kunnollisen foorumin keskustelulle sekä organisaation, jonka nimissä saatettiin ottaa ryhmän yhteisesti kantaa ja osallistua keskusteluihin järjestönä. Tästä syystä tutkimuksessa keskitytään ideologisen profiilin kartoittamisessa ensisijaisesti 1980-lukuun. Tutkimuksessa käy ilmi profiilin eri teemojen varhaisemmat juuret, mutta varsinaisena ajallisena fokuksena toimii SKDL:n keskusjärjestön toimintavuodet. Ideologisen profiilin analyysissa lähdetään liikkeelle Quentin Skinneriltä omaksutusta lähtöoletuksesta, jonka mukaan kielellinen toiminta on aina aktiivista ja osallistuvaa toimintaa. Tämä tarkoittaa sitä, että kielellisellä toiminnalla on aina jokin tietty pyrkimys ja se ottaa osaa johonkin tiettyyn keskusteluun tietynä aikana. Selvittääkseen mitä toimija tekee ja mihin keskusteluun hän osallistuu, täytyy tutkijan selvittää toiminnan konteksti mahdollisimman hyvin. Tässä tutkimuksessa pyritään siis selvittämään, mihin SKDL:ssä ja yleisesti 1980-luvulla käytyihin keskusteluihin SKDL:n sosialistit toiminnallaan ottivat osaa ja mihin he tällä pyrkivät. SKDL:n sosialistien ideologinen profiili siis heijastelee paitsi ryhmän ajattelua, myös aikansa yhteiskunnallista keskustelua sekä SKDL:n sisäistä tilaa ja kehitystä.</p> <p>Tärkeimpänä lähdeaineistona tutkimuksessa käytetään Kansan Arkiston säilyttämiä SKDL:n sosialistien kokousaineistoja sekä ryhmän julkaisemaa Vapaa Sana -tiedotetta. Kokouspöytäkirjoista aukeaa näkymiä ryhmän omiin keskusteluihin, kun taas erilaisista julkilausumista käy ilmi sosialistien selkeästi ulospäin suunnattu viesti. Vapaa Sana -tiedote oli toisaalta sisäisen keskustelun foorumi, mutta samalla tekstit oli selvästi suunnattu ryhmästä ulospäin. 1980-luvun yhteiskunnallisen keskustelun kontekstin luomisessa tutkielmassa nojaututaan ennen kaikkea yhteiskunnallisiin liikkeisiin keskittyvään tutkimuskirjallisuuteen.</p> <p>Tutkimustuloksena esitetään, että SKDL:n sosialistien ideologisen profiilin teemojen (sosialismi, pasifismi, itsehallinto, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä ekologisuus ja maailmanlaajuinen tasapaino) kautta osallistuttiin 1980-luvun yhteiskunnallisiin keskusteluihin, jotka nousivat esimerkiksi vihreän liikkeen voimistumisesta, ydinvoiman lisärakennushankkeista, 1980-luvun alun kiristyneestä maailmanpoliittisesta tilanteesta sekä tasa-arvolainsäädännön kehityksestä. Yleisempiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin osallistumisen lisäksi pyrittiin herättämään keskustelua ja ajamaan muutosta SKDL:ssä. SKDL:ään suunnattuja teemoja olivat erityisesti itsehallintokeskustelut, joiden tarkoituksena oli tuoda näkökulmia sosialistiseen aatekeskusteluun, sekä tasa-arvokysymykset.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Suomen Kansan Demokraattinen Liitto SKDL:n sosialistit Poliittiset järjestöt Vasemmistopuolueet Sosialismi Ideologiat			

Sisällys

1 Johdanto	5
1.1 Yleisesittely	5
1.2 Aikaisempi tutkimus	7
1.2.1 Työväentutkimuksen perinne, SKDL ja sosialistit	7
1.2.2 Kontekstin luonti.....	10
1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaukset	10
1.4 Metodologia ja teoria	12
1.5 Aineistot	15
1.6 Tutkimuksen rakenne	17
2 SKDL:n sosialistien historia ja järjestöllinen kehitys	19
2.1 SKDL ja sosialistit	19
2.2 Sosialistien asema ja järjestäytyminen	20
2.2.1 Uusi järjestäytyminen ja uusi malli.....	21
2.2.2 Roihuvuoresta vauhtia järjestäytymiseen	25
2.2.3 Keskusjärjestön perustaminen	27
2.2.4 Puheesta päätökseen ja keskusjärjestön perustamiseen.....	28
2.2.5 Kohti perustavaa kokousta	29
2.2.6 SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustava kokous	30
2.2.7 Ensimmäinen edustajakokous 21.5.-22.5.1983	31
2.2.8 SKDL:n sosialistien järjestön vakiintuminen.....	33
2.2.9 Sosialistit, SKP ja SKDL.....	36
3 Sosialistien ideologinen profiili	39
3.1 Sosialismi, demokratia ja marxismi	40
3.1.1 Moninaisen sosialismin ideologinen käsitelydin	41
3.1.2 Sosialismi ja marxismi SKDL:n sosialistien toiminnassa.....	43
3.1.3 Marx, sosialistit ja ihmiskuva.....	45
3.1.4 Aatteellisen keskustelun taustoja.....	47
3.2 Pasifismi ja rauhanpolitiikka	50
3.2.1 Pasifistinen perinne ja maailmantilanteen kiristyminen.....	50
3.2.2 Sosialistit ja länsieurooppalainen rauhanliike.....	52
3.2.3 Pohjolan ydinaseeton vyöhyke tekee paluun	56
3.3 Itsehallinto	58
3.3.1 Tuotannollinen itsehallinto.....	60

3.3.2 Alueellinen itsehallinto	62
3.3.3 Itsehallinto koulutuksessa ja kulttuurissa	64
3.3.4 Itsehallinto 1980-luvun vasemmiston piirissä.....	64
3.3.5 Vaikean käsitteen eurooppalaiset juuret.....	67
3.3.6 Itsehallinnon yhteenveto	69
3.4 Sukupuolten välinen tasa-arvo	71
3.5 Ekologisuus ja kulutuksen maailmanlaajuinen tasapaino.....	76
3.5.1 Ekologiset kysymykset ja vihreä pohjavire	77
3.5.2 Ydinvoiman vastustus.....	78
3.5.3 Ongelmana jatkuva kasvu ja kulutus.....	81
3.5.4 Luonnon itseisarvo.....	84
3.6 Keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi.....	85
4 Kohti Vasemmistoliittoa.....	88
4.1 Uusi vasemmistopuolue vai organisaatiouudistus?	88
4.2 Sosialistien tavoitteet uudelle puolueelle.....	90
4.3 Mitä tehdä keskusjärjestölle?.....	93
5 Yhteenveto	96
Lähteet.....	100

1 Johdanto

1.1 Yleisesittely

Viimeaikaista lehtikeskustelua seuratakseni on tuntunut yllättävän usein siltä, että monet tuoreenoloiset teemat heijastelevatkin menneitä keskusteluja. Yhdysvalloista kuuluu kummia, sillä sosialismi koetaankin yllättäen sikäläisten nykynuorten keskuudessa positiiviseksi käsitteeksi.¹ Monet julkiset toimijat, kuten kaupungit, pyrkivät tuomaan päätöksentekoa lähemmäksi kansalaisia² ja työelämässä on vallalla työntekijöiden osallistuminen itseään koskevaan päätöksentekoon³. Perustulo on edennyt keskustelusta kokeilun asteelle⁴ ja ympäristökatastrofit sekä kulutuksen ongelmat ovat nousseet voimakkaasti esille viimeistään kansainvälisen ilmastopaneelin IPCC:n julkaiseman raportin siivittämänä⁵. Kiristyneen kansainvälisen ilmapiirin myötä ydinaseriisunta ja Suomen rooli rauhan edistämässä nousi uudelleen poliittiselle agendalle presidentti Sauli Niinistön ottaessa aiheen esille maanpuolustuskurssin avajaispuheessaan⁶ ja tasa-arvokysymykset ovat muun muassa feministisen liikehdinnän ansiosta edelleen esillä⁷.

En lähtenyt alun alkaen tekemään tutkimusta ajankohtaisten asioiden pohjalta, mutta hieman yllättäen huomasin monissa niin aivan tuoreissa kuin viime vuosienkin keskusteluissa kaikuja tutkimuskohteeni käymistä keskusteluista. Tutkimusta tehdessäni olin havainnut, että moni näistäkin oli saanut alkunsa jo ennen varsinaista tutkimuskohteena olevaa ajanjaksoa, eli 1980-lukua.

Tässä tutkimuksessa paneudutaan SKDL:n sosialistien ajatteluun ja ideologisiin keskusteluihin 1980-luvulla. SKDL:n sosialistien keskustelut ja kannanotot olivat osaltaan heijastuksia aikansa yhteiskunnallisista polttavista aiheista, mutta myös

---

¹ Nalbantoglu, Minna (2018): *Markkinatalous jähmettyi*. Helsingin Sanomat (HS) 26.11.2018, A24–25.

² HS 7.5.2018, *Helsinki vie valtaa kaupunginosiin*.

³ Turunen, Joonas (2018): *Hyvästi pomovalta!* HS 2.9.2018, B14–16.

⁴ Lassila, Anni (2018): *Perustulo tuo turvan tunnetta*. HS 7.11.2018, A6–7.

⁵ Esimerkiksi Mikkonen, Minttu (2018): *Raportti: Elämäntapoja muutettava merkittävästi*. HS 9.10.2018, A8–9.

⁶ HS 10.11.2018, *Ydinaseriisunta on Suomelle tärkeä*.

⁷ Bäck, Jenny (2018): *Ny förening vill spränga trång mansroll*. Hufvudstadsbladet 18.11.2018, 6.

osa jatkumoa varhaisemmista keskusteluteemoista. Tutkimuksen juuret ovat kandidaatintutkielmassani, jossa keskityin tämän Suomen Kansan Demokraattisessa Liitossa (SKDL) toimineen ryhmän organisaatiopuoleen. Kiinnostuksen kohteenani on tässä tutkimuksessa kuitenkin ennen kaikkea SKDL:n sosialistien poliittinen ajattelu ja ideologinen profiili⁸. SKDL:n suurimpana poliittisena voimana vaikutti Suomen Kommunistinen Puolue (SKP), joka oli mukana jäsenjärjestönä liiton perustamisesta lähtien. SKDL:n sosialistit näkivät SKDL:ssä olleen kaksi ideologista päälinjaa, kommunistinen ja sosialistinen, joista jälkimmäisen perinteenjatkajiksi he itsensä mielsivät.⁹

SKDL:n sosialistit kuvasivat ideologiansa pohjaavan demokratian laajentamiseen ja itsehallintoon perustavaan sosialismiin.¹⁰ Vaikka sosialismi sisältyi myös kommunistiseen ajatteluun, ei se Ele Aleniuksen mukaan ollut sosialisteille pelkkä välietappi matkalla kommunismiin, vaan yhteiskunnallinen päämäärä sinänsä.¹¹ Sosialistit pyrkivät siis luomaan omaa kommunisteista erottuvaa ideologista profiiliaan Suomen kansan demokraattisen liiton puitteissa. Ideologisen profiilin keskiössä ei suinkaan ollut pelkästään sosialismin teoretisointi, vaan profiiliin kuului tiiviisti myös samoja teemoja, jotka tämän johdannon alussa nostin esille: ekologisuus, pasifismi, tasa-arvo ja (laajasti ymmärretty) itsehallinto.

Kuten tutkimuksen edetessä esitetään, SKDL:n sosialistit järjestäytyivät löyhäksi ryhmäksi jo 1970, mutta varsinainen järjestäytyminen tapahtui vasta vuonna 1982 SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisen myötä. Tämän vuoksi tutkimus keskittyy pitkälti sosialistien 1980-luvun keskusteluihin, sillä tämä oli se vuosikymmen, kun sosialistit pystyivät selkeästi organisoituneena ryhmänä esittämään yhteisiä kantoja. Sosialistien järjestön kehitystä seurataan

---

⁸ Ideologisen profiilin käsitteen olen lainannut Kalevi Suomelalta, joka käytti käsitettä kommentoidessaan keskeneräistä työtäni Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seuran graduseminaarissa 23.2.2018.

⁹ Mickelsson, Rauli (2007): *Suomen puolueet – Historia, muutos ja nykypäivä*. Vastapaino, Tampere, 214–215; Haikara, Kalevi (1975): *Isänmaan vasen laita*. Otava, Helsinki, 18–22.

¹⁰ SKDL:n sosialistien toimintakertomus 1983 (tk. 1983). Kansio 3 Cc Toimikunta 1984 (K 3 Cc tmk. 1984), SKDL:N SOSIALISTIT (SKDLS), Kansan Arkisto (KA).

¹¹ Alenius, Ele (1985): *Sosialismin ideologia ja aikakauden muutos*. Kirjayhtymä, Helsinki, 78–79; Punavihreä ”ohjelma”. SKDL:n sosialistien toimikunnan kokouspöytäkirja (tmk. ptk.) 28.4.10987(sic!) liite 3. Kansio 4 Cc Toimikunta 1987 (K 4 Cc tmk. 1987), SKDLS, KA.

ensimmäisistä 1970-luvun alun järjestäytymisyrytyksistä aina Vasemmistoliiton perustamiseen saakka.

Tutkimuksessa käytettyä käsitteistöä on hyvä heti alkuun hieman selventää. SKDL:ssä vaikutti erilaisia ryhmiä, toimijoita ja yksilöitä, joista monen tavoitteessa oli mukana sosialistinen yhteiskunta. Tiestä sosialismiin oltiin kuitenkin montaa mieltä.¹² SKDL:n sosialistit kuitenkin käyttivät itsestään yleisesti nimenomaan nimitystä 'socialistit'. Tosin esimerkiksi Alenius käytti ajoittain kirjoituksissaan SKDL:n ei-kommunististeistä nimitystä 'vasemmistosocialistit', vaikkakin totesi vasemmisto-etuliitteen olleen käsitteellisesti tarpeeton.¹³ Lähinnä Aleniuksen tarkoituksena oli korostaa eroa kommunisteihin, joiden myös voitiin katsoa edustavan sosialistisia pyrkimyksiä. Merkityksellistä tutkimukseni kannalta ei ole niinkään se, kuka yksityishenkilö oli liitossa socialisti tai kommunisti ja millä tavoin, tai miten olivat voimasuhteet SKDL:n jäsenjärjestöissä muotoutuneet, vaan SKDL:n socialistien toiminta ja ajattelu ryhmänä. Tämän vuoksi, kun tässä tutkimuksessa kirjoitetaan yleisesti 'socialistit', voi turvallisesti olettaa, että tällä viitataan nimenomaan SKDL:n socialisteihin, ellei nimenomaisesti toisin mainita.

1.2 Aikaisempi tutkimus

1.2.1 Työväentutkimuksen perinne, SKDL ja socialistit

Käydessäni läpi suomalaista poliittisen työväenliikkeen historiaa näyttäytyi tutkimuskirjallisuus hyvin pitkälti seurailevan kolmea päälinjaa. Tutkimusta on tehty paljon sosiaalidemokraattisesta näkökulmasta sekä toisaalta kommunistien toimintaa on tutkittu paljon ja ansiokkaasti eri näkökulmista. Kolmantena nousee esille ammattiyhdistysliikkeen historiankirjoitus. Suomalaisessa työväenliikkeen tutkimusperinteessä SKDL on jäänyt vähemmälle huomiolle. SKDL on toki monessa tutkimuksessa läsnä, vaikkei se varsinaisesti tutkimuksen päämielenkiintona olekaan. SKDL:n alkuvaiheen historiaa käydään esimerkiksi läpi niin Erkki

---

¹² Mickelsson, 162–164.

¹³ Alenius, Ele (1969): *Sosialistiseen Suomeen*. Kolmas painos, Kirjayhtymä, Helsinki, 27.

Tuomiojan K.H. Wiik -tutkimuksessa¹⁴, Kimmo Rentolan suomalaista kommunismia käsittelevässä tutkimuksessa¹⁵ kuin esimerkiksi Hannu Soikkasen sosiaalidemokraattisen puolueen historiassakin¹⁶. Historiankirjoituksen kohteiden lähentyessä 1900-luvun loppua, vilahtelee SKDL vähintään ohimennen siellä, missä käsitellään kommunisteja tai suomalaista vasemmistoa.

Kansandemokraattisen liiton historiaa tutkittaessa tilanne on kuitenkin se, että liikkeen kehitystä pitää kaivella muiden tutkimusten sivujuonteista, sillä liikkeen historiaa kokoavia teoksia ei ole juurikaan julkaistu. SKDL:n historiaa kirjoitetaan usein siis näkökulmasta, jossa SKDL ei ole ollut ensisijaisesti tutkimuksen keskiössä.

Yksi tällainen teos kuitenkin löytyy. Kalevi Haikaran *Isänmaan vasen laita : SKDL 30 vuotta piikkinä kansakunnan lihassa* ei ole akateeminen tutkimus vaan varsin subjektiivisessa hengessä kirjoitettu SKDL:n esittely ja 30-vuotishistoriikki vuodelta 1975.¹⁷ Haikara esittää näkemyksensä piikikkäästi ja vahvasti sosialistien näkökulmasta eikä säästele sanojaan etenäkään SKP:n vähemmistöä suomiessaan. Haikaran teokseen tulee siis tutkimusmielessä suhtautua varauksella. Tästä huolimatta se tarjoaa arvokkaan katsauksen liiton kehitykseen ja tapahtumien käännteisiin ensimmäisen kolmenkymmen vuoden ajalta, sillä juurikaan muita SKDL:n historiaa yksiin kansiin kokoavia teoksia ei ole. Teosta käsitellään tässä tutkimuksessa siis toisinaan tutkimuskirjallisuutena sen tarjotessa tietoa yksittäisistä liiton tapahtumista ja toisinaan aikalaiskirjallisuutena sen ottaessa osaa SKDL:n sisäiseen keskusteluun. Haikaran kirja kuvastaa myös sosialistien omaa historiankuvaa, jonka pohjanluojana teos osittain toimi.¹⁸

Jos SKDL:ää keskittyvää tutkimusta on vähän, niin vielä niukemmaksi käy tutkimus SKDL:n sosialistien kohdalla. Tässä mielessä Kalevi Haikaran kirja on varsin

---

¹⁴ Tuomioja, Erkki (1982): *K.H. Wiik 2, Puoluesihteerin ja oppositiososialisti : Elämäkerta 1918–1946*. Tammi, Helsinki.

¹⁵ Rentola, Kimmo (1994): *Kenen joukoissa seisot? Suomalainen kommunismi ja sota 1937–1945*. WSOY, Porvoo-Helsinki-Juva.

¹⁶ Soikkanen, Hannu (1991): *Kohti kansan valtaa 3. 1944–1952*. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue – Puoluetoimikunta.

¹⁷ Haikara, Kalevi (1975): *Isänmaan vasen laita*. Otava, Helsinki.

¹⁸ Haikaran teos nostettiin esille esimerkiksi silloin, kuin sosialistit pyrkivät kartoittamaan omaa mennyttä toimintaansa. Tmk. ptk. 5.6.1980, liite 2. Kansio 3 Cc Toimikunta 1980, SKDLS, KA.

tervetullut, sillä vaikka teoksen ote liiton historiikkina on varsin puolueellinen, kirjaa se sosialistien vaiheita kohtalaisen seikkaperäisesti. Ylempänä on jo mainittu Erkki Tuomiojan tutkimukset Wiikistä, jonka kautta piirtyy kuvaa SKDL:n sosialistisen perinteen varhaisista vaiheista. Timo Mikkolaisen pro gradu -tutkielma¹⁹ sukeltaa Sosialistisen Yhtenäisyyspuolueen (SYP) identiteetin syövereihin ja valottaa osaltaan SKDL:n ei-kommunistien toimintaa liiton ensimmäisen kymmenen vuoden ajalta. Tätä ennen SYP:n historiaa Mikkosen mukaan oli yhtään laajemmin tutkittu vain Aila Sirniön vuonna 1968 valmistuneessa pro gradu -tutkielmassa.²⁰

Tässä tutkimuksessa SKDL:n sosialisteina käsitelty ryhmä, jonka järjestäytymiskehitystä tarkastellaan 1970-luvun alusta lähtien ja ideologista profilia 1980-luvun puitteissa, on jäänyt pitkälti tutkimuksessa isompien jalkoihin. Yksittäiset sosialistit toki nousevat esille hoitamiensa SKDL:n johtotehtävien kautta, mutta ryhmänä sosialistit jäävät parhaimmillaankin vain maininnan tasolle. Tässä yhteydessä on kuitenkin hyvä muistaa, että SKDL:n sosialistit oli jäsenmäärällisesti varsin pieni ryhmä verrattuna kommunistiseen puolueeseen tai SKDL:n henkilöjäseniin verrattuna. Rauli Mickelssonin mukaan SKDL:llä oli vuonna 1979 omia jäseniä 55 223 ja SKP:n jäsenmäärä tarkentui vuonna 1980 toteutetun jäsenkirjojen vaihdon myötä 32 858 jäseneksi.²¹ Huolimatta siitä, että sosialisteja oli merkittäväillä paikoilla SKDL:n johdossa ei heidän järjestöjensä jäsenmäärät päässeet koskaan lähellekään SKDL:n tai SKP:n lukuja. SKDL:n sosialistien toimikunnan pitkäaikaisen sihteerin Jorma Pikkaraisen eräässä keskustelussa esittämän arvion mukaan sosialistien keskusjärjestöllä ja alueyhdistyksillä oli yhteensä noin 500 jäsentä,²² joten ei sinänsä ole ihme, että sosialistit ovat jääneet etenkin järjestönä tutkimuksessa katveeseen. Aikaisemman tutkimuksen valossa SKDL:stä jää helposti kuva pelkkänä SKP:n esiliinana, jolloin muut kuin kommunistiset toimijat esiintyivät ainoastaan avustavissa rooleissa. Ehkä kuvaavaa on Tiina Heikkilän pro gradu -tutkielmassa esitetty luonnehdinta,

---

¹⁹ Mikkolainen, Timo (2014): *Sosialistisen yhtenäisyyspuolueen identiteetin jäljillä*. Poliitiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelman pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

²⁰ Mikkolainen, 13.

²¹ Mickelsson, 214–215.

²² Tmk. ptk. 1.6.1985. Kansio 3 Cc Toimikunta 1985 (K 3 Cc tmk. 1985), SKDLS, KA.

jossa sosialistit kuvataan ryhmänä ”josta SKDL:n puheenjohtaja oli perinteisesti valittu, jotta SKDL ei olisi näyttäytynyt ”kommunistien peitejärjestönä”.”²³

1.2.2 Kontekstin luonti

Yleisesti 1980-luvun kontekstia muodostaessani apunani toimivat erilaisten liikkeiden tutkimusteokset. Sosialistit ottivat osaa moniin keskusteluihin, joita käytiin kansalaisjärjestöissä aktiivisesti, joten esimerkiksi rauhanliikkeen sekä vihreän liikkeen nousua ja toimintaa kartoittaneet teokset ovat olleet ensisijaisen tärkeitä. Erityisen hyödylliseksi työni kannalta koin Sari Aallon varsin tuoreen tutkimuksen vihreän liikkeen kehityksestä puolueeksi.²⁴ Teos valottaa vihreiden historian lisäksi ansiokkaasti 1970-luvun lopun ja 1980-luvun yhteiskunnallista keskustelua ja kehitystä. Ongelmana työni kannalta osittain olikin tutkimusajankohdan läheisyys. 1980-luku on vielä varsin lähellä ollakseen historiantutkimuksen polttavimman kiinnostuksen kohteena.

Puoluepoliittisen elämän yleiskuvan luonnissa olen turvautunut politiikan tutkijoiden apuun. Ennen kaikkea Rauli Mickelssonin suomalaisia puolueita käsittelevä tutkimus²⁵ on ollut kattavuutensa ansiosta verraton apu. Kattavuuden toinen puoli on se, että teos jää monesti yksittäisiä tutkimukseni kannalta merkittäviä seikkoja sivutessaan vain pintaraapaisuksi. Sosialistien ja SKDL:n kannalta tutkimuskirjallisuutta vaivaa sivurooliin jääminen, oli kyse työväenliikkeen tai muiden toimijoiden tutkimus. Osittain tästä johtuen tutkimukseni pohjaa varsin pitkälti alkuperäislähteisiin.

1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaukset

Kuten ylempänä todettiin, SKDL:n sosialistit ovat kyllä jossain määrin tunnettu, mutta vähän tutkittu ryhmä. Alkuperäisenä tarkoituksenani oli lähteä tutkimaan sosialistien ideologiaa kapeammalla käsitehistoriallisella otteella. Kuitenkin melko pian alkoi tuntua tarkoituksenmukaisemmalta luoda sosialisteista laajempaa

---

²³ Heikkilä, Tiina (2016): *Jälkimerkintä haaste – SKDL vaihtoehtoliikkeet ja ympäristökysymys 1983–1984*. Historian pro gradu -tutkielma Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, 62.

²⁴ Aalto, Sari (2018): *Vaihtoehtopuolue – Vihreän liikkeen tie puolueeksi*. Into kustannus, Helsinki.

²⁵ Mickelsson, Rauli (2007): *Suomen puolueet – Historia, muutos ja nykypäivä*. Vastapaino, Tampere.

kuvaa eikä rajoittaa tutkimusta metodologisesti tai kaventaa tutkimuskohdetta yksittäisiin käsitteen käyttöihin. Tutkimuksen tavoitteena onkin luoda kompakti yleiskatsaus sosialistien järjestäytymiseen sekä ideologiseen profiiliin.

Tutkimuskysymykset voisi tiivistää yhden kysymyksen alle: minkälainen ryhmä SKDL:n sosialistit olivat? Tässä nousee esille toisaalta ryhmän järjestäytyminen, eli miten ryhmä muodostui ja mitkä tekijät vaikuttivat järjestäytymiskehitykseen sekä lopulta toiminnan lopettamiseen. Toisaalta kysymys kattaa itseäni vielä enemmän kiehtoneen puolen, eli mitä SKDL:n ideologiseen profiiliin kuului ja mitä asioita he tältä pohjalta ajoivat? Tämän tutkimus tarkastelee jälkimmäistä kysymystä ennen kaikkea siitä näkökulmasta, mitä sosialistit tekevät ottaessaan julkisesti kantaa tai nostamalla tiettyjä teemoja esille ja mihin keskusteluihin näillä avauksilla osallistutaan.

Valittu näkökulma määrittää pitkälti ideologisen profiilin käsittelyn tapaa. Sen sijaan, että tutkimuksessa pureuduttaisiin syväanalyttisesti teemojen käsitteellisiin sisältöihin, keskitytään ennen kaikkea tapahtumien kontekstiin sekä sosialistien avauksiin kielellisenä toimintana. Kysymyksenasettelussa ei olla pelkästään kiinnostuneita siitä, mitä tai miten sanottiin vaan myös siitä, mitä erilaisilla kielellisillä esiintuloilla tehtiin.

Tutkimus on rajautunut melko tiukasti SKDL:n sosialistien näkökulmaan. Kontekstia pyritään luomaan sen verran, että sosialistien toiminnan yhteys suurempiin keskustelun kulkuihin käy luontevasti ilmi. Tällöin keskeistä ei ole seikkaperäisesti selvittää, mitä yksittäisiä avauksia esimerkiksi vaihtoehtoliikkeissä tehtiin, tai sukeltaa syvälle vaikkapa SKDL:n tai SKP:n tiettyihin kantoihin tai toimintatapoihin. Tämän tutkimuksen puitteissa on riittävää, että yhteys laajempaan keskusteluun tulee tuoduksi esille.

Vaikka yhtenä tavoitteena on muodostaa myös kuva SKDL:n sosialistien sijoittumisesta laajemman työväenliikkeen kentällä, jäävät monet muut liikkeen toimijat, esimerkiksi sosiaalidemokraatit, ammattiyhdistysliike ja urheilujärjestöt vähemmälle huomiolle, jollei kokonaan mainitsematta. Syynä tähän on SKDL:n sosialistien oma huomion jakaminen. Sosialisteille keskeinen poliittinen toiminta tapahtui SKDL:n kautta, joten monet toiminnan kärjistä suuntasivat liiton tai

liitossa toimivien kommunistien suuntaan. Monet SKDL:n piirin ulkopuolelta tulleet impulssit eivät taas varsinaisesti olleet esimerkiksi sosiaalidemokraattien tai ay-liikkeen suunnalta lähtöisin. Tutkimuskysymysten ohjeistamana tarkasteltaessa kielellisen toiminnan suuntaa ja kontekstia nämä eivät näin ollen nousseet valtavan relevanteiksi toimijoiksi. Tosin ay-liikkeen näkymättömyys sosialistien keskusteluista ja kannanotoissa kuvasti tulkintani mukaan itsessään sosialistien jossain määrin etäiseksi jäänyttä suhdetta ammattiyhdistysliikkeeseen. Tutkimuksen rajautuminen SKDL:n sosialistien suhteissa työväenliikkeen kokonaisuudessa SKDL:ään sekä SKP:hen on siis pikemminkin osa tutkimustulosta kuin ennalta päätetty kysymyksen raja. SKDL:n sosialistien toiminta suuntautui siis toisaalle työväenliikkeen muun järjestökentän jäädessä suurelta osin SKP:n ja SDP:n kesken jaettavaksi.

1.4 Metodologia ja teoria

Tämän tutkimuksen tavoitteena on siis tarkastella sosialistien ideologista keskustelua ja poliittisia avauksia kielellisen toiminnan kautta. Pyrkimyksenä on hahmottaa, mitä kielellisellä toiminnalla tehtiin ja mihin keskusteluihin toiminnan puitteissa osallistuttiin. Taustaoletuksena tämä tarkoittaa, että kielellinen toiminta mielletään aktiiviseksi toiminnaksi, joka on suunnattu tiettyyn tarkoitukseen. Tämä oletamus puolestaan johtaa siihen, että saadaksemme selville, mitä kulloisellakin toiminnalla tehdään, on meidän pyrittävä selvittämään toiminnan kontekstia. Tiivistettynä ajatus on se, että kieli ei ole neutraalia ja passiivista eikä mennyt kielellinen toiminta ole ilmaantunut tyhjiöön ottamatta vaikutteita mistään tai pyrkimättä vaikuttamaan mihinkään.

Nämä lähtökohdat olen pitkälti omaksunut poliittisen ajattelun tutkimuksen Cambridgen koulukuntaa edustavalta²⁶ Quentin Skinneriltä. Skinner esittää, että kielellistä toimintaa pitäisi tutkia toiminnan intentioiden kautta. Toisin sanoen, jos haluaa ymmärtää, mitä kirjoittaja yrittää tekstillään sanoa ja tehdä, täytyy pyrkiä analysoimaan kirjoittajan intentioita. Vain tätä kautta voidaan saada selvyyttä siitä,

---

²⁶ Hyvärinen, Matti – Kurunmäki, Jussi – Palonen, Kari – Pulkkinen, Tuija – Stenius, Henrik (toim.) (2003): *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Vastapaino, Tampere, 12.

mitä kieltä käyttävä toimija toiminnallaan aktiivisesti tekee.²⁷ Intentio on siis kielellisen toiminnan välitön pyrkimys, joka tulee erottaa tiukasti toiminnan motiiveista. On eri asia tunnistaa esimerkiksi, mitä henkilö X tekee varoittaessaan katuja ylittävää henkilö Y:tä kovaa vauhtia lähestyvistä autosta, kuin tunnistaa henkilö X:n motiivit tämän tekemiselle. Varoituksen voimme helposti tunnistaa ja tulkita nimenomaan varoitukseksi, mutta toiminnan taustatekijöistä voimme esittää vain arvauksia. Näin ollen intentioiden selitysvaiva toiminnalle on voimakkaampi kuin motivaatioiden, joihin on vaikeampi päästä käsiksi.²⁸

Kirjallisuuden tutkimuksessa ja filosofiassa toisinaan väitetään kaikkien intentioiden löytyvän tekstistä itsestään. Tällöin teksti kuitenkin ikään kuin erotetaan omaksi irralliseksi todellisuudekseen, joka ei ole kytköksissä aikaansa tai itsensä ulkopuoliseen todellisuuteen. Skinnerin lähtökohtana kuitenkin on, että tekstiä ei voida lukea vain tekstinä sinänsä vaan se pitää aina tulkita johonkin pyrkivänä ja johonkin aikaan ilmaistuna tekona.²⁹ Näin ollen kielellisen toiminnan konteksti nousee tärkeäksi tekijäksi silloin, kun yritämme selvittää mennyttä toimintaa. Skinner linjaa, että sanoaksemme mitä toimija on yrittänyt kielellisellä ilmaisullaan tehdä, täytyy meidän yrittää pystyä sitomaan se mahdollisimman hyvin kontekstiin. Toisin sanoen, vasta selvitettyämme keskustelut, mihin toiminnalla osallistutaan, pystytään asettamaan toiminta oikeaan kontekstiinsa ja arvioida, mitä toiminnalla tehdään.³⁰ Tässä tutkimuksessa tämä tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että pyrin tarkastelemaan mihin keskusteluihin 1980-luvun yhteiskunnallisen keskustelun sekä SKDL:n sisäisen kehityksen kontekstissa SKDL:n sosialistit osallistuivat. Erilaiset keskustelunavaukset ovat siis olleet kommentteja ja puheenvuoroja oman aikansa poliittisessa keskustelussa, eikä niitä voi näin ollen ymmärtää tuntematta kyseisen ajan poliittista ja sosiaalista tilannetta sekä yhteiskunnallista keskustelua.³¹

---

²⁷ Skinner, Quentin (2002): *Visions of Politics – Volume I – Regarding Method*. Cambridge University Press, Cambridge, 98–101.

²⁸ Skinner, 136–138.

²⁹ Skinner, 98–99.

³⁰ Skinner, 116, 125.

³¹ Hyvärinen et al., 12.

Käsitehistoriallisessa tutkimuksessa usein keskiössä ovat eri käsitteistä käytävät kamppailut esimerkiksi niiden määrittelyn tai omistajuuden kannalta.³² Tässä tutkimuksessa en keskity ensisijaisesti seuraamaan selkeälinjaista käsitekamppailua minkään yksittäisen käsitteen kohdalla, vaan laajemmin SKDL:n sosialistien ajattelun historiaa. Kamppailu käsitteistä nousee kuitenkin esille sivujuonteena merkityksen ja sisällön luonnin kautta. Tuonnempana tutkimuksessa käy ilmi, kuinka sosialistit nimensä mukaisesti mielsivät sosialismin aatteensa pohjaksi tai kattokäsitteeksi. Tässä pro gradu -tutkielmassa pyrin muodostamaan yleisesityksen siitä, miten sosialistit pyrkivät antamaan omalle sosialismilleen uudenlaisen punavihreän sisällön, missä työväenliikkeen perinteistä kumpuavat teemat kohtasivat uusien vaihtoehtoliikkeiden esiin nostamat haasteet. Tässä mielessä sivutaan käsitteen määrittelyn tai uudelleen määrittelyn kautta käytävän kamppailun myötä myös käsitteen muuttumista. Skinner on korostanut Reinhart Koselleckin lailla, että nimenomaan käsitteiden muutos tulisi nostaa tutkimuksen keskiöön ja tutkia sen termistön käytön muuttumista, jonka kautta käsitteitä ilmaistaan.³³ Markku Hyrkkästä mukaillen olen pyrkinyt kiinnittämään huomiota SKDL:n sosialistien omaan näkökulmaan ja siihen, miten he ovat ajatteluaan itse käsitteellistäneet.³⁴ Varsinainen käsitekamppailu ei siis ole tämän tutkimuksen keskiössä, vaan se on sosialistien oman ideologisen profiilin määrittelyn oheistuote.

Olen tässä tutkimuksessa päätenyt puhumaan sosialistien ideologisen profiilin yhteydessä mieluummin ideologisen profiilin teemoista kuin käsitteistä. Näen nämä osittain synonyymisinä, mutta koen terminä käsitteen käytön vaativan tietynlaista selvärajaisista analyttisyyttä, mikä ei tunnu tämän tutkimuksen tarkoitukselta palvelevan. Koen teemojen kuvastavan paremmin sosialistien ideologisen profiilin osia, sillä teema kattaa luonnollisessa arkikielessä väljemmin vaatimuksin useita asioita alleen kuin käsitteen käsite.

Aikaisemman tutkimuksen yhteydessä nousi esille, kuinka kuva SKDL:stä varsin vajavainen ja ainakin nuoremmille sukupolville etäinen. Esille nostamani poiminta

---

³² Hyvärinen et al., 10.

³³ Skinner, 177–179.

³⁴ Hyrkkänen, Markku (2002): *Aatehistorian mieli*. Vastapaino, Tampere, 107.

SKDL:stä pelkästään kommunistien esiliinana ja SKDL:n sosialisteista tämän toiminnan apupyöränä ei anna täyttä kuvaa sen enempää SKDL:stä kuin sosialisteistakaan. Kuten tämän tutkimuksen edetessä voidaan todeta, sosialistit itsekin tiedostivat SKDL:n maineen peitejärjestönä, mutta kokivat tämän epäoikeudenmukaiseksi. Tässä mielessä aiempi tutkimus ei ole aina tehnyt oikeutta kansandemokraattisen liikkeen ei-kommunistisia toimijoita kohtaan. Jorma Kalela nostaa filosofi Paul Ricoeurin ajatuksen oikeuden tekemisestä historiantutkimuksen kohteelle. Luotaessa rekonstruktiota tutkimuskohteena olevasta toiminnasta ja toimijoista on aina pyrittävä tekemään näille oikeutta.³⁵

Ennen kaikkea tämä nousee olennaiseksi kysymykseksi siitä syystä, että sosialistit moneen otteeseen omissa keskusteluissaan totesivat SKDL:n haitallisen julkisuuskuvan eivätkä kokeneet sen kuvaavan liittoa tai itseään. Huomioitavaa on, että nämä harmittelet toistuivat aineistossa sosialistien kokouspöytäkirjoihin tallentuneissa keskusteluissa vielä vahvemmin kuin julkisiksi aiotuissa kirjoituksissa, joten on vaikea epäillä heidän pyyteettömyyttään tässä asiassa. Samalla olen kuitenkin tietoisesti pyrkinyt varomaan Kalelan varoittelemaa asianajotoimintaa.³⁶ En siis pyri pelkästään tai ensisijaisesti ajamaan sosialistien asiaa tai nostamaan ryhmän merkitystä sen suuremmaksi kuin se oli, mutta pyrin monipuolistamaan kuvaa SKDL:stä ja suomalaisesta vasemmistosta kohtelemalla sosialisteja tällä kentällä oikeudenmukaisesti. SKDL:n rooli tai eri toimijoiden liitolle suunnittelemat alkuperäiset tarkoitukset ovat kenties toinen keskustelun ja tutkimuksen aihe, mihin tässä tutkimuksessa myös lyhyesti viitataan liikkeen historiakatsauksen yhteydessä, mutta ainakaan sosialistien 1980-luvun keskusteluiden pohjalta SKDL:n kohtelemisen pelkkänä peitejärjestönä ei vastaa sitä kuvaa, mikä järjestössä mukana olleilla toimijoilla liitosta oli.

1.5 Aineistot

Aiemman tutkimuskirjallisuuden yhteydessä kävi ilmi, että tutkimuskirjallisuutta suoraan SKDL:n sosialisteista on saatavilla niukalti. Tästä johtuen tutkimuksessa on turvaututtu pitkälti arkistolähteisiin. Kansan Arkistossa on kerätty SKDL:n

---

³⁵ Kalela, Jorma (2002): *Historiantutkimus ja historia*. Toinen painos, Gaudeamus, Helsinki, 55.

³⁶ Kalela, 54.

socialistien aineistot omaksi kokonaisuudekseen. Näistä keskeisimpinä aineistoina tutkimuksessa toimivat socialistien keskusjärjestön toimikunnan ja valtuuskunnan kokousten sekä edustajakokousten pöytäkirjat ja liitteet. Näiden lisäksi Vapaa Sana -tiedotteen numerot ovat keskeisessä osassa socialistien julkisessa viestinnässä. Tutkimuksen kannalta on varsin onnekasta, että SKDL:n socialistien toimikunnan sihteerinä toimineet henkilöt, ensiksi Sinikka Mustakallio ja vuodesta 1985 vasemmistoliiton perustamiseen vuoteen 1990 asti Jorma Pikkarainen, olivat työssään poikkeuksellisen tarkkoja. Useimpiin kokouspöytäkirjoihin oli päätösten lisäksi kirjattu myös keskustelua auki. Monesti enemmän keskustelua herättäneistä aiheista oli varsin tarkanolaiset kirjaukset siitä, kuka sanoi ja mitä, joten pöytäkirjoista saa parhaimmillaan kuvan kokonaisista keskusteluista kaikkine vivahteineen. Tämä paitsi helpotti tutkimuksen tekemistä, myös teki kokouspöytäkirjojen lukemisesta huomattavasti mielenkiintoisemman urakan. Etenkin Jorma Pikkaraisen kirjallinen tyyli oli parhaimmillaan lähes mukaansatempaavaa ja kokouspäätösten oheen pöytäkirjoihin kirjaantui muun muassa kuvailuja toimikunnan jäsenten kulinaristisista elämyksistä lomamatkoilta.

Tutkimusta varten on käyty systemaattisesti läpi kaikki SKDL:n socialistien toimikunnan kokouspöytäkirjat 1980–1990, valtuuskunnan pöytäkirjat 1980–1989 ja sitä edeltäneen yhteistyötoimikunnan pöytäkirjat 1970-luvulta, edustajakokousten pöytäkirjat 1983–1990, keskusjärjestön perustamisasiakirjat, arkistoon päätyneet jäsenkirjeet, kokouskutsut ja muistiot sekä tietysti jo mainittu Vapaa Sana -tiedotteet. Muita arkistoaineistoja on käyty läpi sillä tarkkuudella ja siinä määrin kuin ne ovat tuntuneet tutkimuksen kannalta relevanteilta. Harmillisesti 1970-luvun alun pöytäkirja-aineistot socialistien ensimmäisen järjestäytymisen ajalta eivät ole arkistoon tietään löytäneet. Tämän ensimmäisen järjestäytymisyrittelyn jälkeen toiminta hiljeni nopeasti, eikä arkistoon ole päätynyt aineistoja osittain tästä syystä. Tätä 1970-luvun ensivuosisien sekä sitä seurannutta katkoksen ajan tapahtumia valottaa kuitenkin jossain määrin aikaisemman tutkimuksen yhteydessä esitelty Kalevi Haikaran teos.

Arkistoaineistojen osalta työn pääpaino on SKDL:n socialistien keskusjärjestön toimintavuosissa 1982–1990. Tätä edeltävää aikaa olen käynyt läpi hieman

pinnallisemmin lähinnä hahmotellakseni kuvaa sosialistien järjestäytymisprosessista. Varsinaiseen ideologiseen profiiliin pureudutaan vasta keskusjärjestön perustamisesta lähtien.

1.6 Tutkimuksen rakenne

Tämän pro gradu -tutkielman voi kysymyksen asettelun pohjalta ajatella jakautuvan kahteen osaan. Ensimmäinen osa työstä pyrkii kartoittamaan sosialistien järjestäytymiskehitystä 1970-luvun alusta ja valottamaan SKDL:n sosialistien historiallisia taustoja. Tutkimuksen toinen luku on siis pitkälti sosialistien organisaatiohistoriaa. Tavoitteena on muodostaa kuva SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamiseen johtaneista syistä ja kehityskuluista. Toisen luvun teemoihin palataan vielä luvussa neljä, jossa käsitellään vasemmistoliiton syntyä ja sosialistien suhtautumista siihen. Näiden kahden luvun kautta pyritään luomaan kokonaiskuva SKDL:n sosialistien järjestäytymisen kaaresta. Kuten tutkimuksessa myöhemmin esitetään, ryhmän toiminta vakiintui varsin nopeasti keskusjärjestön perustamisen jälkeen, eikä sosialistien järjestössä tapahtunut merkittäviä muutoksia ennen kuin vasemmistoliiton perustamispäätöksen myötä oli päätettävä oman järjestön kohtalosta. Vaikka luku neljä on luvun kaksi tavoin suurimmalta osaltaan organisaatiohistoriaa luvun, olen päättänyt erottamaan sen työn loppuun säilyttääkseni tutkimuksessa kronologisen rytmin. Toisaalta moni asia SKDL:n ja SKP:n päätöksessä perustaa vasemmistoliitto kokonaan uudeksi puolueeksi liittyi myös ideologisiin kysymyksiin eikä pelkästään järjestötekniisiin kiemuroihin, joten asian käsittely työn lopussa jonkinlaisena narunpäiden yhteen solmimisena puolustaa mielestäni paikkaansa.

Kolmas luku keskittyy SKDL:n sosialistien keskusjärjestön toimintavuosiin 1982–1990 ja se jakautuu sosialistien ideologisen profiilin muodostavien teemojen mukaisesti alalukuihin. Jos luvun kaksi tavoitteena on muodostaa lukijalle kuva ryhmän järjestäytymisestä, on kolmannen luvun tarkoituksena jäsentää ryhmän poliittista ajattelua. Kunkin ideologisen profiilin teeman kautta käydään läpi paitsi sosialistien omaa aatteellista pohdintaa, myös SKDL:n sisäistä elämää ja 1980-luvun yhteiskunnallista keskustelua sosialistien näkökulmasta.

Keskustelunavauksillaan ja esillä pitämillään teemoilla sosialistit ottivat osaa aina johonkin ryhmän ulkopuolella käytävään keskusteluun ja täten pyrkivät aktiivisesti toiminnallaan johonkin, joten tätä kautta voidaan nähdä myös heijastuksia laajemmista yhteiskunnallisista ilmiöistä.

Työn päättävässä luvussa vedetään tutkimustuloksia yhteen. Luvussa käydään vielä pähkinänkuoressa läpi sosialistien ideologista keskustelua ja avauksia ennen kaikkea siitä näkökulmasta, mihin nämä olivat suunnattu ja mihin näillä otettiin osaa. Toisin sanoen kerrataan, mitä sosialistit 1980-luvun mittaan ideologisella keskustelullaan tekivät.

2 SKDL:n sosialistien historia ja järjestöllinen kehitys

2.1 SKDL ja sosialistit

Suomen Kansan Demokraattinen Liitto perustettiin jatkosodan jälkeen vuonna 1944, kun poliittiset järjestöt sosiaalidemokraateista vasemmalle saivat Neuvostoliiton kanssa solmitun välirauhansopimuksen myötä toimintaoikeutensa takaisin. Rauhansopimuksen mukaisesti myös koko siihenastisen historiansa kiellettyinä ollut Suomen Kommunistinen Puolue sai lailliset toimintaoikeudet. SKDL muodostettiin vasemmiston yhteistyöareenaksi ja vaaliorganisaatioksi eri vasemmistotoimijoille. Tarvetta yhteistyöhön oli monella taholla, sillä esimerkiksi aikaisemmin maanalaisena järjestönä toimineen SKP:n johdolla ei valta osin ollut kokemusta vaalityöstä tai laillisena toimivan puolueen johtamisesta ylipäänsä, ja toisaalta Suomen Sosialidemokraattisesta Puolueesta (SDP) irronneet sekä erotetut ryhmät olivat jääneet ilman entistä organisatorista koneistoaan.³⁷

SKDL:n ytimen muodostivat vastalaillistetun SKP:n johto sekä vuonna 1940 SDP:stä erotettu oppositio, niin sanotut kuutoset. Mukana liittoa perustamassa oli myös jatkosodan aikana muodostuneen rauhanopposition jäseniä. Perustamisvaiheessa järjestön muodoksi oli useita eri vaihtoehtoja, mutta lopulta päädyttiin laaja-alaisen yhteistyöorganisaation malliin, jossa jäsenenä saattoi olla sekä järjestöjä yhteisöjäseninä että yksityishenkilöitä. Tavoitteena oli kerätä vasemmistolaiset voimat yhteistyöhön, ja aluksi toiveina oli saada myös Suomen Sosialidemokraattisen Puolue mukaan liiton toimintaan, mutta SDP kuitenkin torjui yhteistyötarjouksen. SKDL:n ytimen muodostaneista SKP:stä ja sosiaalidemokraattistaustaisista kuutosista kehkeytyi liiton sisälle kaksi ideologista päälinjaa: kommunistinen ja sosialistinen.³⁸

Linjajaon myötä puolueen sisälle syntyi myös jännitteitä. Kommunistit äänekkäänä ryhmänä saivat huomattavan paljon vaikutusvaltaa liiton sisällä ja näkyvyyttä ulospäin. Sosialistit pyrkivät luomaan kommunistien vastapainoksi ensin

---

³⁷ Haikara, 20–21; Tuomioja, 532–534; Rentola, 462–463; Upton, Anthony F. (1970): *Kommunismi Suomessa*. Kirjayhtymä, Helsinki, 159.

³⁸ Haikara, 18–22.

Sosialistisen Yhtenäisyyspuolueen (1946–1955) ja vuodesta 1970 eteenpäin sosialistien yhteistyötoimikunnan SKDL:n sisälle.³⁹ Vuonna 1982 SKDL:n sosialistit perustivat keskusjärjestön sosialistien yhteistoiminnan kehittämiseksi.⁴⁰

2.2 Sosialistien asema ja järjestäytyminen

Kuten ylempänä on jo esitelty, perustettiin Suomen Kansan Demokraattinen Liitto alun perin kommunistien ja muiden vasemmistosuuntautuneiden voimien yhteistuumiin. Alkuperäisissä suunnitelmissa korostettiin siis perustettavan vasemmistovoimien yhteistyöjärjestö, jonka alla voidaan toimia työväestön etujen puolustamiseksi kansanvaltaisesti suuntautuneiden voimien laajassa yhteisrintamassa. Alkumetreillä sosialistien ja kommunistien voimatasapaino liiton johdossa oli kutakuinkin yhtäläinen. Liittoa toki oli perustamassa myös muita ei-kommunistisia toimijoita kuin kuutoset, kuten esimerkiksi SDP:n rauhanopposition edustajat.⁴¹ SKP kehittyi kuitenkin varsin nopeasti SKDL:ssä kovaääniseksi ja näkyväksi toimijaksi. SKDL:n alkuperäisistä tarkoitusperistä ja pyrkimyksistä on hieman eriäviä näkemyksiä. Siinä missä SKDL:n sosialistit itse, Kalevi Haikara ja Erkki Tuomioja korostavat liiton alkuperäistä kommunistien ja sosialistien tasaväkisempää yhteistyöjärjestöideaa,⁴² painottavat Jukka Paastela ja Kimmo Rentola näkökulmaa, jossa korostuu alkuasetelmista lähtien SKP:n dominoiva asema, jossa ei-kommunistiset ryhmittyvät jäivät sivurooliin.⁴³

Vaikka yhteisen liiton päätöselimissä voimasuhteet saattoivatkin olla tasan, kallistui vaakakuppi vahvasti kommunistien hyväksi ensimmäisissä eduskuntavaaleissa, joihin SKDL osallistui. SKDL sai vuoden 1945 eduskuntavaaleissa 23,5 % äänistä, mikä tarkoitti 49 kansanedustajaa. Näistä 38 oli SKP:n jäseniä, joten ei-kommunististen SKDL:läisten oli tyytyminen 11

---

³⁹ Mickelsson, 138; Haikara, 337. Tosin esimerkiksi Soikkanen vihjaa SYP:n perustamisen taustalla olleen muitakin pyrkimyksiä kuin SKDL:n ei-kommunististen ainesten yhteen kokoaminen. Soikkanen, 143.

⁴⁰ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. Kansio 7 Hb Perustamisasiakirjat (K 7 Hb), SKDLS, KA.

⁴¹ Haikara, 21–22; Tuomioja, 354.

⁴² SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.; Haikara, 21–22; Tuomioja, 354.

⁴³ Paastela, Jukka (1991): *The Finnish Communist Party In The Finnish Political System 1963–1982*. Tampereen yliopisto, Tampere, 28; Rentola, 495–496.

paikkaan, joista viisi meni kuutosten ydinryhmälle. Kuutosten johtava hahmo K.H. Wiik arvioi SKP:n menestyksen johtuneen osaltaan heidän organisaatiostaan. Vaikka SKDL:n liittotoimikunta oli antanut vaaliohjeet, joissa painotettiin ehdokasasettelun suhteen tasapuolisuutta SKP:n ja muiden ryhmien välillä, pystyi SKP:n laajalle levinnyt ja tehokas järjestökoneisto hyödyntämään tilanteen paremmin. Tässä vaiheessa esimerkiksi kuutosilla ei ollut minkäänlaista omaa organisaatiota takanaan.⁴⁴

Kun Sosialistinen Yhtenäisyyspuolue perustettiin maaliskuussa 1946, sen ulkopuolelle jättäytyi moni tärkeä sosialistien toimija, kuten K.H. Wiik, joka kuoli saman vuoden kesäkuussa⁴⁵, SKDL:n varapuheenjohtaja Eino Kilpi sekä pitkäaikainen SKDL:n puheenjohtaja Kusti L. Kulo. SYP:n yhtenä pyrkimyksenä oli luoda tasapainoa liiton sisälle kommunistien ja sosialistien välillä. Toimintaan osallistuneiden sosialistien huolena oli Kalevi Haikaran mukaan SKDL:n yhteistyöjärjestöluonteen heikentyminen sekä liiton näyttäytyminen vain kommunistien peitejärjestönä.⁴⁶ Sosialistinen Yhtenäisyyspuolue vaikutti kuitenkin varsin lyhyen aikaa, eikä täten pystynyt muodostamaan sosialistien yhteistyöstä pysyvää kokoavaa voimaa SKDL:n sisälle. SYP:n hajottua 1955 kommunistit jäivät ainoaksi puolueeksi järjestäytyneeksi ryhmäksi toimimaan SKDL:n puitteissa.

2.2.1 Uusi järjestäytyminen ja uusi malli

SKP:n sisäiset riidat repesivät syviksi 1960-luvun lopulle tultaessa. Vuoden 1966 puoluekokouksen jälkeen puolue oli jakaantunut vähemmistöön ja enemmistöön. Suomen kommunistisen puolueen 15. edustajakokouksen yhteydessä 1969 vähemmistö marssi kokouksesta ulos, jolloin puolue suistui täydellisen kahtiajaon partaalle. Tämän jälkeen SKP oli tilanteessa, jossa tosiasiallisesti oli kaksi puoluetta yhden puolueen sisällä.⁴⁷ Kommunistien riita heijastui vahvasti myös SKDL:n toimintaan. SKP:n toraisat osapuolet varastivat huomion julkisessa

---

⁴⁴ Tuomioja, 359.

⁴⁵ Sama, 369.

⁴⁶ Haikara, 119–121.

⁴⁷ Mickelsson, 214; Leppänen, Veli-Pekka (1999): *Kivääri vai äänestyslippu? Suomen kommunistisen puolueen hajaannus 1964-1970*. Edita, Helsinki, 291–299.

keskustelussa jättäen SKDL:n varjoon. Samalla kommunistien kyky ja into panostaa yhteisen liiton toimintaan heikkeni ylimääräisen energian valuessa kommunistisen puolueen sisäiseen taisteluun. Toisaalta kommunistien vähemmistö oli ajoittain myös avoimen vihamielinen SKDL:ää kohtaan katsoen sen täysin toissijaiseksi toiminnaksi SKP:hen nähden. Tämä kaikki vaikutti osaltaan sosialistien itseyttäytymiseen SKDL:n sisäisenä yhdistävänä voimana ja SKDL:n kehittämisen moottorina. Sosialistit kokivat joutuneensa yhteisessä liitossa riitaisten kommunistien rinnalla hankalaan väliin: toisaalta haluttiin turvata SKDL:n yhtenäisyys sekä erikoisluonne vasemmistolaisia voimia yhteen kokoavana liikkeenä ja yhteistyöjärjestönä, toisaalta haluttiin tehdä selkeämmin pesäeroa riiteleviin kommunisteihin.⁴⁸

Keväällä 1970 SKDL:n sosialistit ottivat askeleen kohti oman asemansa selkeyttämistä ja toisaalta asemoitumista suhteessa riitaisiin kommunisteihin.⁴⁹ Tämä kehitys kulminoitui joulukuussa 1970 pidettyyn ensimmäiseen neuvottelukokoukseen, johon oli kutsuttu SKDL:n liittoneuvoston sosialistijäsenet sekä joitakin muita SKP:hen kuulumattomia SKDL:n jäseniä, joiden tiedettiin pyrkivän edistämään kommunistisen puolueen ulkopuolisten jäsenten yhteistyötä. Tavoitteena oli selkeyttää sosialistien yhteistyötä sekä pyrkiä toimimaan yhdistävänä voimana niin liiton sisällä kuin työväenliikkeessä yleisemminkin. Tässä vaiheessa oltiin kuitenkin yksimielisesti sitä mieltä, että erillistä järjestöä SKDL:n sisälle ei pyritäisi luomaan. Tavoitteena oli siis lähinnä tiiviimpi ja järjestäytyneempi yhteydenpito liiton ei-kommunististen toimijoiden kanssa. Kokouksen tuloksena muodostettiin sosialistien yhteistyötoimikunta, johon kuuluivat SKDL:n liittohallituksen ja -neuvoston ei-kommunistiset jäsenet, sekä näiden 19 henkilön lisäksi seitsemän muuta aktiivista sosialistijäsentä.⁵⁰

Varsinaisesti toiminta polkaistiin käyntiin seuraavana vuonna 24.–25.4.1971 järjestetyssä työväenpolitiikan seminaarissa. Seminaariin oli lähetetty kutsu 350 sosialistiksi ajatellulle jäsenelle ja noin 200 henkeä osallistui seminaariin. Kokouksessa esitettiin kantoja myös mahdolliseen puoluetyyppisen

---

⁴⁸ Haikara, 324–332, 336–338.

⁴⁹ Mickelsson, 214; Haikara, 333–334.

⁵⁰ Haikara 336–339.

järjestäytymisen puolesta, mutta lopulta sosialistien yhteistoiminta päädyttiin pitämään löyhempänä. Pää tavoitteina oli ennen kaikkea yhteydenpidon tiivistäminen, ei varsinaisesti uuden organisaation luominen. Kokouksessa päätettiin edellisvuoden joulukuussa perustetun yhteistyötoimikunnan jatkavan sosialistien toiminnan johtamista. Yhteistyötoimikuntaa myös täydennettiin jäsenillä, jotta tämä olisi ollut alueellisesti kattava ja edustava. Tavoitteina oli sihteerin saaminen SKDL:n toimistoon hoitamaan sosialistien asioita sekä alueellisten yhteistyötoimikuntien perustaminen, mutta molemmat jäivät osittain toteutumatta. Sosialistit saivat SKDL:n sihteeristöön Terho Pursiaisen, mutta tämän varsinainen työ ei ollut hoitaa sosialistien asioita eikä tälle toimelle jäänyt myöskään aikaa. Alueellinen yhteistyötoimikuntatoiminta jäi yhteen järjestettyyn seminaariin Uudellamaalla, jonka yhteydessä perustettu toimikunta ei koskaan kokoontunut. Uudenmaan ulkopuolella järjestettiin vain kourallinen keskustelukokouksia, mutta ei mitään järjestäytyneempää toimintaa.⁵¹

Koko 1970-luvun alun toiminta jäi kuitenkin järjestäytymisen ja yhteistoiminnan kannalta sosialistien osalta vaisuksi. SKDL:n sosialistien yhteistyötoimikunta kokoontui Helsingissä syyskuussa 1971 ensimmäistä kertaa. Tällöin puheenjohtajaksi valittiin Ele Alenius, varapuheenjohtajiksi Hellä Meltti sekä Kalevi Suomela ja sihteeriksi Helinä Tuominen. Kalevi Haikaran mukaan kokouksen oli tarkoitus olla varsinaisen ja laajemman järjestäytymisen käynnistys, mutta tässä suhteessa kokouksen saavutukset jäivät tyngiksi. Yhteistyötoimikunta kokoontui seuraavina vuosina vain muutamia kertoja ja sosialistien yhteistyötoimikunnan työjaosto, joka oli vuoden 1970 joulukuun kokouksesta lähtien tavannut säännöllisesti kahden viikon välein, lakkasi hiljalleen toimimasta vuoden 1971 syksyn jälkeen.⁵² Paljon kertova oli myös yhteistyötoimikunnan kokouskutsun 10.3.1973 järjestettävän kokouksen asiakohta ”Kritiikki toiminnasta 70–73”.⁵³ Samassa kokouskutsussa pahoitellaan, että syksyn aikana 1972 ei ollut saatu aikaiseksi kokousta järjestää, vaikka tälle olisi tarvetta ollutkin.

---

⁵¹ Sama, 339–340.

⁵² Sama, 345–347.

⁵³ Kokouskutsu SKDL:n sosialistien yhteistyötoimikunnan kokoukseen 10.3.1973. Kansio 6 Ef Kirjeenvaihto 1973–1979 (K 6 Ef), SKDLS, KA.

Harmillisesti alkuvuosien kokouspöytäkirjat ovat käytännöllisesti katsoen kokonaisuudessaan kadonneet tai eivät ainakaan ole päätyneet arkistoon. Varsinaista syytä toiminnan lopahtamiselle alun innon jälkeen ei siis näiden kautta voida tutkia. Haikara esittää yhdeksi syyksi taloudelliset haasteet toiminnan ylläpitämisessä ja toiseksi SKDL:n yhtenäisyyden vaalimisen. Sosialistien piirissä siis oli jälkimmäisen tulkinnan mukaan keskitytty oman toiminnan sijasta SKDL:n toiminnan vahvistamiseen, jotta SKP:n sisäiset riidat eivät ottaisi ylivaltaa koko liiton tasolla.⁵⁴

Kokouskutsujen perusteella toiminta alkoi jälleen elpyä 1970-luvun jälkipuoliskolla etenkin vuodesta 1977 lähtien.⁵⁵ Alkususäys toiminnan virkoamiselle annettiin jo loppuvuodesta 1976, jolloin SKDL:n sosialistien yhteistyötoimikunta 11.12.1976 pitämässään kokouksessa järjestäytyi uudelleen ja päätti yhteydenpidon ja toiminnan elvyttämisestä. Kokouksessa päätettiin pidättäytyä vanhassa SKDL:n sosialistien yhteistyötoimikuntanimessä ja vanhassa rakenteessa, jossa toimikunnan jäsenenä oli SKDL:n liittoneuvoston ja -hallituksen jäsenet, jotka olivat SKP:n jäsensuhteen ulkopuolella. Yhteistyötoimikunnan puheenjohtajaksi valittiin Ele Alenius ja varapuheenjohtajiksi Kalevi Kivistö sekä Kalevi Suomela. Kokouksessa keskusteltiin myös yleisesti sosialistien järjestäytymistarpeesta, mutta tarkemmin toimintaan liittyviin kysymyksiin päätettiin palata seuraavan kokouksen yhteydessä. Kokouksessa valittiin myös yhteistyötoimikunnan työvaliokunta ja linjattiin työvaliokunnan kokousten olevan avoimia kaikille yhteistyötoimikunnan jäsenille.⁵⁶ Vuoden 1977 alusta eteenpäin työvaliokunnan kokoukset järjestettiin joka toinen viikko, minkä myötä SKDL:n sosialistien toiminta otti vakiintuneempia muotoja.⁵⁷

---

⁵⁴ Haikara, 347.

⁵⁵ Kokouskutsu SKDL:n sosialistien yhteistyötoimikunnan kokoukseen 10.3.1973. K 6 Ef, SKDLS, KA.

⁵⁶ Yhteistyötoimikunnan ptk. 11.12.1976. Kansio 2 Cb Yhteistyötoimikunnan pöytäkirjat 1976, SKDLS, KA.

⁵⁷ SKDL:n sosialistien yhteistyötoimikunnan työvaliokunnan ptk. 3.1.1977. Kansio 4 Cd Yhteistyötoimikunnan työvaliokunta 1977-79, SKDLS, KA.

2.2.2 Roihuvuoresta vauhtia järjestäytymiseen

Sosialistien järjestäytymisen kannalta tärkeä tapahtuma oli Roihuvuoren E-instituutissa 27.10.–28.10.1979 järjestetty seminaari. Kokouksessa annettiin julkilausuma *Uuden arvion aika*, jossa ruodittiin suomalaisen työväenliikkeen tilaa ja esitettiin sosialistien pyrkimyksiä toimia vasemmiston kentällä sillanrakentajana ja ideologisenä uudistajana.⁵⁸ Järjestäytymisen osalta tärkeää seminaarissa oli kuitenkin arvio SKDL:n sosialistien senhetkisestä toiminnasta sekä esitys tulevasta toiminnasta ja organisoitumisesta.

Arviossa nostettiin ongelmaksi sosialistien toiminnan epämääräisyys, epäsäännöllisyys sekä näkymättömyys. Sosialistien toiminnan ei koettu näyttävän epämääräisenä pelkästään suurelle yleisölle ja SKDL:n jäsenistölle, vaan ”jopa sosialisteille itselleen”⁵⁹. Järjestäytyminen, toimielimien selkeyttäminen, toiminnan säännöllistäminen nähtiin välttämättömäksi sosialistien kannalta. Tavoitteena oli sosialistien ”uusi tuleminen julkisuuteen”, jonka toivottiin myös hyödyttävän koko SKDL:ää.

Organisaatioesityksessä linjattiin sosialistien yhteistyölle valtakunnallinen elin ja tälle aktiivisemmin tapaava alaelin. Valtakunnalliseksi elimeksi päätettiin muodostaa SKDL:n sosialistien valtuuskunta, jonka jäsenkriteerit seurailivat tämän edeltäjän, yhteistyötoimikunnan, linjaa. SKDL:n liittohallituksen ja -neuvoston sosialistijäsenten ja varajäsenten lisäksi valtuuskuntaan kuuluivat SKDL:n sihteeristössä työskentelevät sosialistit, SKDL:n sosialistiset kansanedustajat sekä SKDL:n eduskuntaryhmän sihteeristön mahdolliset sosialistijäsenet, joita ei tosin loppuvuodesta 1979 ollut ainuttakaan. Valtuuskunnan kokoukset päätettiin sitoa SKDL:n liittoneuvoston kokousrytmiin. Tämä johtui osittain siitä, että valtuuskunnan tapaamisten säännöllisyys haluttiin varmistaa ja esityksessä painotettiin, ettei tästä kokousrytmistä tule lipsua.

---

⁵⁸ Uuden arvion aika. Kansio 2 Cb seminaari 1979 + kokous 27.12.1974 (K 2 Cb Sem. 1979), SKDLS, KA.

⁵⁹ Seuraavaan viitteeseen asti: SKDL:n sosialistien toiminnasta, organisaatiosta (sis. henkilöstöesitykset) ja tulevista tehtävistä mukaan lukien kunnallisvaalit 1980. K 2 Cb Sem. 1979, SKDLS, KA.

Valtuuskunnan alaelimeksi muodostettiin SKDL:n sosialistien toimikunta, jonka linjattiin kokoontuvan vähintään kerran kuukaudessa. Toimikunnan ytimen muodostivat SKDL:n sosialistien valtuuskunnan pääkaupunkiseudun jäsenet.

Yhdysiteeksi sosialistien valtakunnalliselle toiminnalle päätettiin perustaa Vapaa Sana -tiedotuslehtinen. Tämän tiedotuslehden tavoitteena oli ilmestyä kahdesti vuodessa ja kerätä koko maan alueelta ideoita toimintaan ja tiedottaa sosialistien toiminnasta jäsenille. Samalla Vapaa Sana -lehtisen tilauskortisto toimi SKDL:n sosialistien jäsenkortistona. Toisin sanoen lehden tilaaja katsottiin myös sosialistien jäseneksi. Vapaa Sana viittasi SKDL:n varhaiseen traditioon, jolloin kommunisteilla ja kansandemokraateilla oli erilliset omat lehtensä. SKP:n Työkansan Sanomat ja SKDL:n Vapaa Sana yhdistettiin Kansan Uutisiksi tammikuussa 1957.⁶⁰

Roihuvuoren kokouksessa luotiin siis suuntaviivoja SKDL:n sosialistien koherentimmalle järjestäytymiselle. Tavoitteena oli selkeyttää toiminnan organisatorista rakennetta sekä lisätä ja tiivistää yhteydenpitoa. Mitään erillistä järjestön perustamista ei kuitenkaan Roihuvuoren seminaarissa julki lausutusti ajettu. Yhteistoiminnan tiivistäminen herätti myös kovaäänistä vastustusta sosialistien joukon sisällä. Kokousaineistoon on liitetty Terho Pursiaisen yli 30-sivuinen kriittinen puheenvuoro, joka on julkaistu myös Pursiaisen *Oma pää ja pääoma* -teoksessa.⁶¹ Pursiainen tähtää kritiikkinsä nimenomaan sosialistien pyrkimykseen muodostaa tiiviimpi ja yhtenäisempi organisaatio, jolla olisi määritelty selvänomainen ideologia.⁶² Järjestäytyminen, vaikka suoranaista järjestöä ei perustettukaan, oli joillekin sosialisteista siis kova pala. Kaikki eivät jakaneet näkemystä siitä, että sosialistien organisoituminen olisi omiaan vahvistamaan SKDL:ää yhteistyöjärjestönä, tai että sosialisteilla tulisi olla yhtenäistä ääntä tai ideologiaa.

---

⁶⁰ Haikara, 234; Leppänen, Veli-Pekka (2007): *Vuosi 1956: Hrushtshov, Ryömä, työväen suurlehti*. Teoksessa Leppänen, Veli-Pekka (2007): *Etusivu uusiks! Kansan Uutisten viisi vuosikymmentä*. Kansan Uutiset, Helsinki, 14–16.

⁶¹ Pursiainen, Terho (1980): *Oma pää ja pääoma*. Tammi, Helsinki, 64–104.

⁶² Sama, 40–42.

Erimielisyyksistä huolimatta SKDL:n sosialistien toiminta kuitenkin seurasi seuraavat reilut kaksi vuotta Roihuvuoren seminaarin viitoittamalla, organisoitumisen kannalta edelleenkin löyhähköllä linjalla. Esimerkiksi sosialistien alueellisen toiminnan kehittämistä pohtivassa muistiossa linjattiin elokuussa 1981, ettei yhdistyksen rekisteröitymiselle ole tarvetta. Rekisteröitymättömänä toimimisen nähtiin jättävän toiminnan avoimemmaksi kaikille halukkaille ja toisaalta rekisteröidyn yhdistyksen perustamisen nähtiin raskauttavan toimintaa erilaisten pakollisten rutiinien myötä.⁶³

2.2.3 Keskusjärjestön perustaminen

SKDL:n sosialistien toimikunnan muistio maaliskuulta 1982 linjasi ensikertaa selväsanaisesti tarpeen sosialistien oman keskusjärjestön luomiselle. Kalevi Suomelan valmistelemassa muistiossa organisaation kehittämisen perusteiksi luettiin muun muassa sosialistien yhteistyön tehostamisen tarve, joka oli noussut sosialistien piirissä selkeästi esille. Toiseksi merkittäväksi perusteluksi mainittiin SKP:n kehitys. Sosialistien toiminnan selkeyttämisen nähtiin tukevan SKDL:n yhteistyöjärjestöluonnetta ja suorastaan pelastavan liiton uskottavuuden eri toimijoiden poliittisena yhteistyöjärjestönä. Samalla ovi voitiin edelleen pitää auki myös sellaisille SKDL:n toimintaan osallistuville tai osallistumista harkitseville, jotka eivät halunneet tehdä valintaa kommunistien ja sosialistien välillä, vaan halusivat toimia liitossa nimenomaan kansandemokraatteina.⁶⁴

Keskeisintä lyhyessä muistiossa on kohta sosialistien keskusjärjestöstä. Muistiossa ehdotettiin, että sosialistien toimintaa koordinoimaan perustettaisiin oma keskusjärjestö, joka järjestäisi oman edustajakokouksen säännöllisesti kolmen vuoden välein, kuten SKP ja SKDL tekivät, tai useammin. Vanhasta organisaatiomallista sosialistien valtuuskunta jatkaisi toimintaansa samalta pohjalta, mutta toimikunnan valitsemistapa jätettiin vielä esityksessä avoimeksi.⁶⁵

Muistio jätti monta kysymystä organisaation muodosta ja käytännön järjestelyistä avoimeksi, mutta avaus keskusjärjestön luomiselle ja täten tiiviimmälle sekä

---

⁶³ Sosialistien alueellinen toiminta, muistio 21.1.1981. Kansio 5 Db Muistiot (K 5 Db), SKDLS, KA.

⁶⁴ SKDL:n sosialistien oman organisaation kehittäminen, muistio 30.3.1982, K 5 Db, SKDLS, KA.

⁶⁵ Sama.

selkeälinjaisemmalle järjestäytymiselle oli tehty. Muistiossa nostettiin esiin myös tarve järjestön säännöille sekä keskusjärjestön poliittiselle ohjelmalle tai laajahkolle perustamisjulistukselle.⁶⁶ Muistio tähtäsi siis selkeään järjestöön, jolla olisi yhteinen julkilausuttu poliittinen ideologia, ohjelma ja säännöt. Tavoitteena oli luoda sosialisteille organisatorinen ja ideologinen rakenne, minkä myötä pyrittiin samaan päätökseen yli kymmenen vuoden prosessi SKDL:n sosialistien toimivan yhteistyömallin löytämiseksi.

2.2.4 Puheesta päätökseen ja keskusjärjestön perustamiseen

Sosialistit hyväksyivät SKDL:n 13. liittokokouksen yhteydessä 29.5.1982 järjestetyssä kokouksessaan yksimielisesti periaatepäätöksen SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisesta.⁶⁷ Päätöksen yhteydessä SKDL:n sosialistien valtuuskunta valtuutettiin vahvistamaan syksyllä jatkokäsittelyn jälkeen järjestön säännöt sekä ohjelma-asiakirja.

Vaikka sosialistien keskusjärjestön perustaminen hyväksyttiin kokouksessa yksimielisesti, suhtautui osa kokouksen osanottajista järjestäytymiseen vähintäänkin epäillen. Käydyssä keskustelussa kannettiin huolta muun muassa SKDL:n yhtenäisyydestä, valmiiksi monimutkaisesta ja kuormittavasta järjestörakenteesta sekä siitä, löytyisikö innostuneita sosialisteja lopulta tarpeeksi järjestön pyörittämiseksi. SKDL:n jäsenistön moninaisuus nostettiin keskustelussa esille myös ongelmana. SKDL:n sosialistit pyrkivät esiintymään eräänlaisena kokoavana voimana liiton sisällä, mutta se miten SKP:hen kuulumattomat jäsenet identifioivat itsensä ei ollut mitenkään yksiselitteistä. Monet kommunistisen puolueen ulkopuoliset SKDL:n jäsenet saattoivat identifioida itsensä ensisijaisesti kansandemokraateiksi. Kansandemokraattisessa liikkeessä pitkään toiminut Esko Helle toi kokouksessa esille tästä kumpuavan mandaattiongelman. Asettuessaan vastapainoksi SKP:lle sosialistit katsovat edustavansa Helteen mukaan 30 000 SKDL:n ei-kommunistista jäsentä. Todellisuudessa sosialistien oma kannatus oli huomattavasti matalampi, sillä kuten edellä mainittiin, ei suuri osa kommunistisen

---

⁶⁶ Sama.

⁶⁷ Seuraavaan viitteeseen asti: Keskustelupöytäkirja SKDL:n sosialistien kokouksesta Kuopion 13. liittokokouksessa lauantaina 29.5.-82 (kptk. 29.5.1982). Kansio 2 Cb Valtuuskunta 1982 pöytäkirjat liitteineen (K 2 Cb vlk. 1982), SKDLS, KA.

puolueen ulkopuolisista liiton jäsenistä välttämättä mieltänyt itseään sosialisteiksi ainakaan tässä rajatussa mielessä.

Yleisesti keskusjärjestön perustamisen kannatettiin ja sen katsottiin kirkastavan SKDL:n kuvaa ja vahvistavan liittoa yhteistyöjärjestönä ennemmin kuin hajottavan sitä entisestään. Tärkeäksi katsottiin muun muassa se, ettei keskusjärjestöstä pyritty rakentamaan kilpailevaa perusjärjestöä liiton sisälle, vaan nimenomaan ideologista yhteistyöorganisaatiota. Keskeiseksi vaikuttimeksi keskusjärjestön perustamiselle nousi myös kommunistisen puolueen hallitseva rooli SKDL:ssä sekä SKP:n yhteydet Neuvostoliiton Kommunistiseen Puolueeseen (NKP). Sosialistit kokivat keskusjärjestön kautta pystyvän tarjoamaan SKP:lle vastapainon ja vetämään SKDL:ää selkeästi itsenäiselle linjalle. Ele Aleniuksen mukaan SKDL näyttäytyi ulospäin helposti SKP:n esiliinana ja sitä kautta NKP:n peitejärjestönä. Myös liiton tavoitteet samaistettiin Aleniuksen mukaan kansainvälisesti Itä-Euroopan kansandemokratioihin. Yhteistyöjärjestöroolin ensisijaisuus nousi keskustelussa useasti ja selväsanaisesti esille, ja lähtökohtaisesti SKDL:n kehitys laitettiin johdonmukaisesti etusijalle sekä sosialistien oman toiminnan tavoitteeksi.

2.2.5 Kohti perustavaa kokousta

Seuraavan reilun puolen vuoden aikana sosialistien toimikunta ja valtuuskunta valmistelivat keskusjärjestön perustamista käyden läpi sääntö- ja ohjelmaluonnoksia. Sääntöluonnoksista käydystä keskustelusta käy ilmi varovaisuus SKDL:n suuntaan. Sosialistit pyrkivät tekemään selväksi, ettei tavoitteen ollut heikentää liiton perusjärjestöjä tai aiheuttaa SKDL:ssä minkäänlaista hajaannusta. Järjestäytymisen toivottiin ennen muuta tukevan ja vahvistavan SKDL:n perimmäistä yhteistyöjärjestöluonnetta.⁶⁸ Sääntöjen tarkoituksypäälää muutettiin, että ”se ilmaisisi selvemmin tarkoituksena olevan SKDL:n toiminnan kehittämisen eikä erillisen toiminnan järjestämisen”⁶⁹.

---

⁶⁸ SKDL:n sosialistien valtuuskunnan (vlk) ptk. 18.9.1982 (sic!). K 2 Cb vlk. 1982, SKDLS, KA.

⁶⁹ Sama.

Varsinaisessa keskustelussa sääntöjen yksityiskohdista vilkasta keskustelua herätti kysymys jäsenkriteereistä. Suurimpana ongelmana jäsenkriteereihin liittyen oli kysymys siitä, tulisiko sosialistien jäsenten olla myös SKDL:n jäseniä. Sinänsä varsin vähäpätöiseltä tuntuva tekninen kysymys oli kuitenkin tärkeä SKDL:n sosialistien itseymmärryksen kannalta, sillä sosialistit näkivät itsensä eräänlaisena kokoavana voimana vasemmiston piirissä. Jo 29.5.1982 järjestetyn kokouksen keskustelussa nousi esiin kysymys, pitäisikö pyrkiä avautumaan myös kansandemokraattisen liikkeen ulkopuolelle⁷⁰. Asiaa oltiin pohdittu myös sosialistien toimikunnassa 14.6.1982 ja toimikunnan linjauksen mukaisesti valtuuskunta päätti jättää jäsenyyden avoimeksi myös SKDL:ään aiemmin kuulumattomille. Päätöstä perusteltiin valtuuskunnassa sillä, että sosialistit tätä kautta tarjoaisivat kanavan uusille ihmisille liittyä mukaan SKDL:n toimintaan, joka puolestaan tukisi myös koko SKDL:n kehittymistä.⁷¹

2.2.6 SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustava kokous

SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustava kokous järjestettiin sosialistien valtuuskunnan kokouksen yhteydessä 4.12.1982.⁷² SKDL:n Sosialistit – DFFF:s Socialister -nimisen keskusjärjestön perustivat ja sen jäseniksi liittyivät SKDL:n sosialistien Helsingin, Uudenmaan ja Lapin alueyhdistykset. Perustava kokous hyväksyi keskusjärjestön säännöiksi valtuuskunnan 18.9.1982 kokouksessa hyväksymän sääntöehdotuksen yhdellä muutoksella. Kokous päätti myös, että SKDL:n 13. liittokokouksen yhteydessä järjestetyssä sosialistien kokouksessa valitut toimielimet jatkavat keskusjärjestön päätöseliminä keväällä järjestettävään edustajakokoukseen asti. Sosialistien toimikuntaa kuitenkin täydennettiin Lapin alueyhdistyksen edustajalla Mirjam Niskalalla. Perustava kokous esitti sosialistien valtuuskunnalle keskusjärjestön perustamisjulistuksen hyväksymistä ja SKDL:n sosialistien keskusjärjestön ensimmäisen edustajakokouksen koollekutsumista

---

⁷⁰ Kptk. 29.5.1982. K 2 Cb vlk. 1982, SKDLS, KA.

⁷¹ Tmk. ptk. 14.6.1982. Kansio 3 Cc Toimikunta 1982 (K 3 Cc tmk. 1982), SKDLS, KA; Vlk. ptk. 18.9.1982. K 2 Cb vlk. 1982, SKDLS, KA.

⁷² SKDL:n sosialistien valtuuskunnan kokouksen esityslista 4.12.1982. K 2 Cb vlk. 1982, SKDLS, KA.

21.–22.5.1982. Edustajakokouksessa järjestölle valittaisiin myös uudet päätöselimet.⁷³

Keskusjärjestöä perustavien alueyhdistysten määrä jäi siis varsin vaatimattomaksi ottaen huomioon, että kesän aikana keskusteluja alueyhdistysten perustamisesta oli käyty edellä mainittujen lisäksi ainakin Oulussa, Keski-Suomessa ja Mikkelissä.⁷⁴ Keskusjärjestön perustamisen aikataulu oli lopulta varsin tiukka, sillä sekä Lapin että Uudenmaan alueyhdistyksetkin oltiin perustettu vasta 13.11.1982 ja Uudenmaan alueyhdistyksen rekisteröintiprosessi yhdistysrekisteriin oli vielä perustavan kokouksen ajankohtana kesken. Kuitenkin sosialistien sihteeristön toimikunnalle 1.12.1982 antaman vuoden 1983 toimintasuunnitelmaehdotuksen mukaan kevään edustajakokoukseen mennessä pyrittiin perustamaan alueyhdistykset ainakin Jyväskylään, Ouluun, Kuopioon ja Etelä- sekä Pohjois-Hämeeseen.⁷⁵ Tämä laajentaisi huomattavasti sosialistien toimintakenttää, sillä keskusjärjestön perustaneet alueyhdistykset edustivat toisaalta pääkaupunkiseudun alueella jo valmiiksi aktiivisesti toimivia sosialisteja ja toisaalta Lapin osalta aluetta, jossa SKDL:n kannatus oli perinteisesti ollut maan korkeinta luokkaa.⁷⁶

2.2.7 Ensimmäinen edustajakokous 21.5.–22.5.1983

SKDL:n sosialistien ensimmäinen edustajakokous kokoontui viimein toukokuussa 21.5.–22.5.1983 Helsingin Roihuvuoren E-Instituutissa. Kokouksessa vahvistettiin keskusjärjestön säännöt, polkaistiin sosialistien ohjelmatyö virallisesti käyntiin sekä valittiin sosialistien toimielimiin uudet jäsenet.⁷⁷ Organisaation kannalta olennaista oli edustajakokouksen päätös valtuuttaa toimikunta selvittämään SKDL:n sosialistien keskusjärjestön liittämistä SKDL:n yhteisöjäseneksi.⁷⁸

---

⁷³ Sopimuskirja SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisesta 4.12.1982. K 2 Cb vlk. 1982, SKDLS, KA.

⁷⁴ Tmk. ptk. 11.8.1982. K 3 Cc tmk. 1982, SKDLS, KA.

⁷⁵ Sihteeristön ehdotus toimikunnalle 1.12.1982, SKDL:n sosialistien toimintasuunnitelma keväälle 1983. K 3 Cc tmk. 1982, SKDLS, KA.

⁷⁶ Kptk. 29.5.1982. K 2 Cb vlk. 1982, SKDLS, KA.

⁷⁷ SKDL:n sosialistien edustajakokouksen työjärjestys. Kansio 1 Ca 1. Edustajakokous 1983 pöytäkirjat liitteineen, työryhmät (K 1 Ca 1. edk. I), SKDLS, KA.

⁷⁸ Muistio edustajakokouksen toimikunnalle antamista tehtävistä 13.3.1983. Kansio 3 Cc Toimikunta 1983 (K 3 Cc tmk. 1983), SKDLS, KA.

SKDL:n sosialistien valtuuskunnan puheenjohtajaksi valittiin Ele Alenius ja varapuheenjohtajaksi Lauha Männistö.⁷⁹ Alenius oli pitkään sosialistien tunnetuimpia hahmoja. Hän oli SKDL:n puheenjohtaja vuosina 1967–1979, mitä ennen hän hoiti SKDL:n varapuheenjohtajan tehtäviä vuodet 1963–1967 ja tämän ohella pääsihteerin tehtäviä 1965–1967. Kansanedustajana Alenius toimi vuosina 1966–1977, jona aikana hän hoiti toisen valtiovarain ministerin tehtävää sekä Rafael Paasion hallituksessa 1966–1968 että Mauno Koiviston hallituksessa 1968–1970. Vuodesta 1977 lähtien hän oli Suomen Pankin johtokunnan jäsenenä vuoteen 1992.⁸⁰ Männistö oli myös pitkänlinjan valtakunnan tason poliitikko Kuopion läänin vaalipiiristä. Hän toimi kansanedustajana 1966–1991 oli valintansa aikaan muun muassa SKDL:n eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja.⁸¹ Valtuuskuntaan valittiin puheenjohtajien lisäksi yhteensä 37 jäsentä, joista 32 oli SKDL:n sosialistien alueyhdistyksistä ja 5 niiltä SKDL:n piirijärjestöjen alueilta, joilla ei vielä ollut omaa sosialistien alueyhdistystä. Sosialistien toimikunnan puheenjohtajaksi nousi Hilikka Aalto ja varapuheenjohtajaksi Kalevi Suomela, joiden lisäksi toimikuntaan valittiin 18 jäsentä.⁸² Hilikka Aalto oli liikkeessä tuoreempi nimi, mutta Suomela oli toiminut SKDL:ssä ja kansalaisjärjestöissä pitkään. Hän oli SKDL:n puoluehallituksen sekä puoluevaltuuston jäsen 1969–1990. Työuransa Suomela teki pitkälti osuuskauppaliikkeessä.⁸³

Edustajakokouksen yleiskeskustelussa esille nousivat jälleen kerran samat huolenaiheet ja järjestäytymisperusteet, jotka olivat nousseet vuotta aikaisemmin SKDL:n liittokokouksen yhteydessä pidetyssä kokouksessa. Sosialisteista toivottiin järjestäytyneenä ennen kaikkea vastapainoa kommunisteille, joiden sisäisen riitelyn koettiin haittaavan koko liiton toimintaa. Moneen kertaan myös

---

⁷⁹ SKDL:n sosialistien päätöselimet 1983–1985. K 1 Ca 1. edk. I, SKDLS, KA.

⁸⁰ Leppänen, Veli-Pekka (2001): *Alenius, Ele. Kansallisbiografia-verkkajulkaisu. Studia Biographica 4.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
(<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/739>) (viitattu 09.12.2018).

⁸¹ Entiset kansanedustajat: Lauha Männistö,
(<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/216.aspx>). (viitattu 9.12.2018).

⁸² SKDL:n sosialistien päätöselimet 1983–1985. K 1 Ca 1. edk. I, SKDLS, KA.

⁸³ Kolbe, Laura (2010): *Suomela, Kalevi. Kansallisbiografia-verkkajulkaisu. Studia Biographica 4.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
(<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/9821>) (viitattu 9.12.2018).

painotettiin järjestäytymisen pyrkivän selkeyttävän koko SKDL:n poliittista luonnetta, eikä vain sosialistien omaa toimintaa.⁸⁴

Toimintasuunnitelmaehdotuksessa linjattiin sosialistien pyrkivän uudenlaiseen poliittisen toiminnan malliin, jonka pyrkimyksenä ei ensisijaisesti ole oman järjestön koon kasvattaminen, vaan poliittisen keskustelun ja uusien avausten luonti. Tärkeäksi painopisteeksi ehdotus linjasi myös SKDL:n toiminnan kehittämisen.⁸⁵ Myös edellä viitatussa edustajakokouksen yleiskeskustelussa painopiste oli monessa puheenvuorossa SKDL:n vahvistamisessa. Keskustelussa Jaakko Huttunen totesi, ettei SKDL:n sosialisteilla olisi tarvetta puoluesuuntaiseen järjestäytymiseen edes siinä tapauksessa, että SKP syystä tai toisesta irtautuisi liitosta. Tavoitteena oli siis aidosti uuden poliittisen toimintamuodon löytäminen SKDL:n puitteissa.

SKDL:n sosialistien ensimmäinen edustajakokous siis vahvisti joulukuun 1982 perustamiskokouksessa luodun organisatorisen mallin ja keskusjärjestön säännöt. Toimintasuunnitelmaehdotuksesta kävi ilmi, kuinka toiminta oli vielä alkuvaiheissa, eikä tiukkalinjaista toimintasuunnitelmaa tämän vuoksi haluttu lyödä lukkoon, vaan suunnitelmasta tehtiin enemmän suuntaviivoja antava. Edustajakokouksen muodollinen merkitys oli kuitenkin sosialistien liikkeen järjestäytymiselle suuri: se antoi järjestöllisen rakenteen ja sääntöjen hyväksymisen lisäksi mandaatin toiminnalle. Tämän voi nähdä sosialistien toiminnalle merkittäväksi, sillä koskaan aikaisemmin järjestäytymisyritysten yhteydessä ei vastaavan laajuiselle toimintamandaatille ollut edellytyksiä.

2.2.8 SKDL:n sosialistien järjestön vakiintuminen

SKDL:n sosialistien järjestäytyminen on selvitetty seikkaperäisesti ylempänä sen vuoksi, että tässä prosessissa nousivat esille ne perustavanluonteiset piirteet, jotka sosialistien järjestöllistä elämää määrittivät läpi 1980-luvun. Näitä olivat SKDL:n laittaminen etusijalle omaan toimintaan nähden sekä sosialistien oman identiteetin heijastaminen ennen kaikkea liittoa yhteen kokoavana voimana.

---

⁸⁴ Referaatteja yleiskeskustelusta. K 1 Ca 1. edk. I, SKDLS, KA.

⁸⁵ Ehdotus toimintasuunnitelmaksi syksy 83–kevät 85. K 1 Ca 1. edk. I, SKDLS, KA.

Sosialistien toiminta vakiintui ensimmäisestä edustajakokouksesta eteenpäin eikä järjestön organisatoriseen toimintaan tehty suurempia muutoksia koko vuosikymmenen aikana.

Toimikunnan toiminta koettiin kuitenkin pian raskaaksi ja vaikeasti ylläpidettäväksi. Toimikunta tapasi liian usein ja se oli liian laaja, jotta kaikki sen jäsenet olisivat kyenneet toimintaan täysipainoisesti osallistumaan.⁸⁶ SKDL:n sosialistien toinen edustajakokous 9.–10.2.1985 päätyikin pienentämään toimikunnan kokoa 20 henkilöstä kahteentoista. Vastaavasti valtuuskuntaa laajennettiin sääntöjen mukaiseen maksimikokoonsa 52 henkilöön.⁸⁷ Suuria muutoksia valtuuskunnan tai toimikunnan koossa ei muuten tapahtunut. Suurimpana muutoksena keskusjärjestön organisaation kannalta oli SKDL:n sosialistien viimeisenä kaksivuotistoimintakautena vuosina 1989–1991 tapahtunut valtuuskunnan koon putoaminen. Viimeisinä toimintavuosina valtuuskunnassa istui 52 henkilön sijaan 39 jäsentä, joka lähempänä ensimmäisen edustajakokouksen valitseman valtuuskunnan lukemia. Joka tapauksessa muutokset olivat siis varsin kosmeettisia.⁸⁸

Alueyhdistysten määrä nousi ensimmäisen kaksivuotistoimintakauden aikana kahteentoista. Nämä kaksitoista alueyhdistykset toimivat, sosialistien 1985–1987 toimintakertomuksen sanamuotoa lainaten, ”vaihtelevalla menestyksellä” aina sosialistien keskusjärjestön lakkauttamiseen asti. Yhdistyksiä oli Etelä-Hämeessä, Etelä-Saimaalla, Helsingissä, Kainuussa, Keski-Suomessa, Kuopiossa, Lapissa, Mikkelissä, Oulussa, Pohjois-Hämeessä, Satakunnassa ja Uudellamaalla. Mikkelin alueyhdistys kuitenkin jähdytti toimintansa alkuvuodesta 1985, mutta yhdistystä ei varsinaisesti lakkautettu.⁸⁹

Kysymys SKDL:n yhteisöjäsenyydestä kummitteli sosialistien agendalla toiminnan ensimmäisten vuosien ajan. Suomen Kansan Demokraattisen Liiton jäsenenä oli

---

⁸⁶ Tmk. ptk. 1983–1985. Kansio 3 Cc Toimikunta 1980–1986, SKDLS, KA.

⁸⁷ Tk. 1985–1987. Kansio 5 De Toimintakertomukset ja -suunnitelmat 1985–1989 (K 5 De tk. 1985–1989), SKDLS, KA.

⁸⁸ Tk. 1987–1989. Kansio 1 Ca 4.edustajakokous -pöytäkirjat liitteineen, -työryhmät (K1 Ca 4. edk.), SKDLS, KA.

⁸⁹ Tk. 1983–1985. Kansio 1 Ca 2.edustajakokous -pöytäkirjat liitteineen (K 1 Ca 2. edk.), SKDLS, KA; Tk. 1985–1987. K 5 De tk. 1985–1989, SKDLS, KA; Tk. 1987–1989. K1 Ca 4. edk., SKDLS, KA.

yksittäisiä ihmisiä suoraan henkilöjäseniä sekä järjestöjä yhteisöjäseninä, joista poliittisesti merkittävin oli Suomen Kommunistinen Puolue. Muita liiton alkuvaiheista mukana olleita suuria yhteisöjäseniä olivat Suomen Naisten Demokraattinen Liitto (SNDL) sekä Suomen Demokraattinen Nuorisoliitto (SDNL).⁹⁰ SKDL:n sosialistien ensimmäisen edustajakokous antoi toimikunnalle tehtäväksi selvittää keskusjärjestön liittämistä SKDL:n yhteisöjäseneksi.⁹¹ Sosialistit eivät siis olleet perustamassa puoluetta, mutta yhteisöjäsenyyttä harkittiin. Tämän ajateltiin alun perin selkeyttävän SKDL:n sosialistien keskusjärjestön asemaa SKDL:n sisällä. Hyvin pian yhteisöjäsenyyden hyötyjä alettiin epäillä. Kesäkuussa 1984 sosialistien toimikunta päätti suositella valtuuskunnalle, ettei valtuuskunta ryhtyisi asian tiimoilta toimiin syyskuun kokouksessaan.⁹² Syksyllä valtuuskunnan kokouksessa toimikunnan puheenjohtaja Hilikka Aalto esitti toimikunnan kannan, jonka mukaan ainoa selkeästi myönteinen puoli yhteisöjäsenyydestä SKDL:ssä olisi se, että tämän myötä sosialistit saisivat virallisen edustuksen SKDL:n liittokokoukseen ja tätä kautta myös eri päätöselimiin. Negatiivisia seikkoja sen sijaan kertyi pieni lista. Keskeisenä oli pelko siitä, että liiton raskas organisaatio monimutkaistuisi entisestään. Sosialistit olivat kritisoineet kärkevästi SKDL:ää juuri tästä aiheesta, joten kysymys näyttäytyi sosialisteille ongelmallisena. Lisäksi sosialistit pelkäsivät joutuvansa entistä tiiviimmin mukaan järjestöllisiin kiistoihin, jolloin aikaa aatteelliselle keskustelulle jäisi entistä vähemmän. Sosialistit olivat aiemmin myös linjanneet päivänpoliittisen työn tapahtuvan SKDL:n perusyhdistysten kautta, joten yhteisöjäsenyys olisi ollut ristiriidassa myös tämän kanssa.⁹³ Kaksi vuotta myöhemmin keväällä 1986 Helsingin alueyhdistys nosti asian uudelleen esille. Alueyhdistys lähetti keskusjärjestölle vaatimuksen, että yhteisöjäsenyyttä SKDL:ään olisi haettava.⁹⁴ Asiaa selvitettiin, mutta alueyhdistysten lausuntojen pohjalta päädyttiin uudestaan lopputulemaan, ettei yhteisöjäseneksi haeta.⁹⁵

---

⁹⁰ Mickelsson, 166.

⁹¹ Muistio edustajakokouksen toimikunnalle antamista tehtävistä 13.3.1983. K 3 Cc tmk. 1983, SKDLS, KA.

⁹² Tmk. ptk. 16.6.1984. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA.

⁹³ Vlk. ptk. 8.-9.9.1984. Kansio 2 Cc Valtuuskunta 1984 (K 2 Cc vlk. 1984), SKDLS, KA.

⁹⁴ Tmk. ptk. 8.4.1986, liite 4. Kansio 3 Cc Toimikunta 1986 (K 3 Cc tmk. 1986), SKDLS, KA.

⁹⁵ Tmk. ptk. 29.9.1986. K 3 Cc tmk. 1986, SKDLS, KA.

Sosialistien järjestäytymisen muodollisuuksien loppuun saattaminen otti kuitenkin aikansa. Vaikka SKDL:n sosialistien keskusjärjestön toiminta sinänsä sai varsin pian perusmuotonsa, ei yhteisymmärrystä yhteisöjäsenyyden tarpeellisuudesta saatu hetkessä aikaiseksi. Myös keskusjärjestön kirjaaminen yhdistysrekisteriin kesti varsin pitkään, sillä virallinen rekisteröityminen yhdistykseksi tapahtui vasta 13.5.1986,⁹⁶ eli kolme ja puoli vuotta keskusjärjestön perustamisen jälkeen.

2.2.9 Sosialistit, SKP ja SKDL

SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisen alla käydyissä keskusteluissa nousi voimakkaasti esille huoli SKDL:n tilasta ja imagosta sekä SKP:n sisäisistä kiistoista ja näiden heijastumisesta koko liiton tasolle. Perusteluissa keskusjärjestön puolesta esitettiin, että sosialistien oma järjestö selkeyttäisi SKDL:n tilaa ja tarjoaisi vastapainon riitaisalle kommunistiselle puolueelle. Pidettiin myös mahdollisena, että järjestäytyneen sosialistit avaisivat SKDL:ää uudelle yleisölle, joka ei kokenut SKP:n läpi suodattunutta SKDL:n julkista kuvaa omanaan. Sosialistit siis keskinäisen keskustelun perusteella kokivat olevansa lähes ainoa ryhmä, jolla oli ensisijaisesti SKDL:n etu mielessä kommunistisen puolueen sisäisten kärhämien heijastuessa läpi koko kansandemokraattisen liikkeen.⁹⁷ Keskusjärjestön perustamisen jälkeen sosialistit pyrkivät aktiivisesti rakentamaan itsestään tätä kuvaa SKDL:n etujen ajajana ja kansandemokraattisen liikkeen kehittämisen moottorina.

Heti ensimmäisen SKDL:n sosialistien edustajakokouksen jälkeen vastavalittu toimikunnan puheenjohtaja Hilka Aalto arvioi Vapaa Sana -tiedotteessa sosialistien järjestäytymisen vaikutuksia koko etusivun kattavassa jutussa, joka oli otsikoitu ”Sosialistien järjestäytyminen selkeyttänyt SKDL:n tilaa”.⁹⁸ Jutussa tuotiin esille pitkälti samat näkemykset, huolet ja toiveet liittyen SKDL:n tilanteeseen ja sosialistien asemaan kuin aikaisemmissa keskusteluista keskusjärjestön perustamisesta. Yhtenä pääargumenttina sekä järjestäytymistä pohjustaneissa keskusteluissa että Vapaan Sanan jutussa oli keskusjärjestön positiivinen vaikutus

---

⁹⁶ Tmk. ptk. 7.6.1986. K 3 Cc tmk. 1986, SKDLS, KA.

⁹⁷ Kptk. 29.5-82. K 2 Cb vk. 1982, SKDLS, KA.

⁹⁸ *Sosialistien järjestäytyminen selkeyttänyt SKDL:n tilaa*. Vapaa Sana -tiedote (VS) 2/1982.

SKDL:n yhteistyöjärjestöluonteen vahvistamisessa. Tulkintani mukaan keskeisinä vaikuttimina tässä oli sosialistien itseymmärrys heidän historiallisista juuristaan sekä tulkinta Suomen Kansan Demokraattisen Liiton perustamisen päämääristä ja voimatasapainosta. Sosialistit mielisivät itsensä K.H. Wiikin ja kuutosten perinteenjatkajana ja heidän luomansa SKDL:n toisen ideologisen pääsuuntauksen vaalijana.⁹⁹ SKDL:n edun korostuksen voi tulkita liittyneen sosialistien haluun häivyttää kuvaa SKDL:stä kommunistien esiliinana tai apu- ja peitejärjestönä, mikä oli seurannut liittoa sen perustamisesta lähtien.¹⁰⁰ SKDL:n luonteeseen todellisena yhteistyöareenana liittyen Vapaan Sanan jutussa esitettiin myös sosialistien toive tulla noteeratuksi tasavertaisena yhteistyökumppaneina SKDL:n sisällä.

SKDL:n sosialistien asema liiton sisällä oli varsin erikoinen ja monimutkainen. SKDL:n tradition mukaisesti liiton puheenjohtajana toimi SKP:n ulkopuolinen sosialisti ja pääsihteerinä kommunistisen puolueen jäsen. Perinnettä pääsihteerin paikan kuulumisesta kommunisteille tosin rikottiin vuonna 1965, kun Ele Alenius valittiin liiton varapuheenjohtajan toimen ohella hoitamaan myös pääsihteerin tehtäviä. Kalevi Haikaran mukaan Aleniuksen kaksoisrooli oli kuitenkin lähinnä ”työtapaturma”, joka johtui SKP:n sisäisistä erimielisyyksistä ja valtataisteluista.¹⁰¹ Sosialisteilla oli ideologisen perinteen lisäksi siis tärkeä rooli liiton johtopaikoilla. Kuitenkin toistuvasti esitetty toive tai vaatimus tasavertaisesta kumppanuudesta suhteessa kommunistien näyttäytyi monin tavoin ongelmallisena. Kuten ylempänä nähtiin, sosialistithan olivat tietoisesti tehneet valinnan olla hakematta SKDL:n yhteisöjäseneksi, mikä olisi turvannut heille ryhmänä kiintiön liiton päätöselimiin. Myös perustamiskeskustelujen yhteydessä esitetty mandaattiongelma vaivasi sosialisteja myös myöhemmin. Sosialisteille itsellekään ei ollut täysin selvää ketä he edustavat: edustettiinko kaikkia SKDL:n jäseniä, jotka eivät olleet kommunistisen puolueen jäseniä vai pelkästään SKDL:n sosialistien alueyhdistysten noin 500 jäsentä?¹⁰²

---

⁹⁹ Esimerkiksi *K.H. Wiik -sosialisti*. VS, vappunumero 1983; Mickelsson, 214.

¹⁰⁰ Haikara, 333; Upton, 166.

¹⁰¹ Haikara, 277; Leppänen 1999, 43.

¹⁰² Esimerkiksi tmk. ptk. 1.6.1985. K 3 Cc tmk. 1985, SKDLS, KA.

Sosialistien oman roolinsa merkityksen korottamisen sekä SKDL:n etujen äänekkään puolustamisen voi tulkita reaktiona jo aiemmin mainittuihin Suomen kommunistisen puolueen 1960-luvun lopulta jatkuneisiin paljon julkista huomioita saaneisiin sisäisiin kiistoihin, jotka heijastuivat läpi SKDL:n rakenteen. Sosialistien toimikunnan ja valtuuskunnan kokousten lisäksi SKP:n enemmistön ja vähemmistön välisen kiistan vaikutuksia puitiin ahkerasti Vapaassa Sanassa.

Vuoden 1984 SKP:n edustajakokouksessa kommunistisen puolueen puheenjohtajaksi valittiin Arvo Aalto ja pääsihteeriksi Aarno Aitamurto, joiden johdolla enemmistön ”kirveslinjalaiset” lähtivät erottamaan vähemmistökommunistien piirijärjestöjä puolueesta. SKP:n vähemmistön hallussa olleet kahdeksan piirijärjestöt erotettiin puolueesta ylimääräisessä edustajakokouksessa seuraavana vuonna. Vähemmistö järjestäytyi loppuvuonna 1985 SKP (yhtenäisyys) nimen alle ja kesäkuussa 1986 nämä perustivat vaalijärjestökseen Demokraattisen Vaihtoehdon.¹⁰³ Vaikka vähemmistön erottaminen päätti pitkään SKP:tä vaivanneen sisäisen taistelun, eivät sosialistit nähneet kommunistisen puolueen siltikään luopuneen täysin oman edun ajamisesta. SKDL oli sosialistien mielestä SKP:lle edelleen toissijainen ja siihen turvaututtiin vain silloin, kun siitä koettiin olevan hyötyä. Sosialistit kokivat siis olevansa edelleen SKDL:n todellisia edunvalvojia.¹⁰⁴

---

¹⁰³ Mickelsson, 261–262.

¹⁰⁴ Tmk. ptk. 27.10.1987, liite 4. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

3 Sosialistien ideologinen profiili

Tässä luvussa esitellään SKDL:n sosialistien ideologisen profiilin teemat. Poliittisessa toiminnassa esiintyy aina väistämättä koko joukko erilaisia yhteiskunnallisia teemoja, mutta osana tämän tutkimusta tarkoitusta ja tulosta on ollut pyrkiä erottaa ne keskeiset teemat, jotka olivat erottamaton osa SKDL:n sosialistien ideologista profiilia. Tässä analyysitarkoituksessa teemojen kriteerinä on, että ne olivat johdonmukaisesti olleet osa sosialistien esiintuloja ja omaa keskustelua läpi keskusjärjestön toiminnan ajan. Teemojen täytyy toisaalta olla myös tarpeeksi kattavia, eräänlaisia kattokäsitteitä eikä pelkästään yksittäisiä vaatimuksia. Esimerkiksi vaatimus kansalaispalkasta ei yksinään ollut kattava teema, vaan ennemmin vaade ja väline, joka oli suppeampi osa muita teemoja.¹⁰⁵

Sosialistit eivät koskaan saaneet valmiiksi varsinaista ohjelmaa, vaikka sellaista heti keskusjärjestön perustamisen jälkeen ryhdyttiin tekemään.¹⁰⁶ Oman ohjelman tekeminen jäädytettiin 1984, jolloin päätettiin keskittyä SKDL:ssä kehiteltävään *Suomi uudelle vuosituhannelle* -paperiin.¹⁰⁷ Lähimpänä poliittisia ohjelmia olivat vuoden 1982 SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus¹⁰⁸ sekä vuonna 1987 lopullisen muotonsa saanut *punavihreä ”ohjelma”*, joka oli virallisesti otsikoitu *Sosialistiseen yhteiskuntaan - vihreään maailmaan*¹⁰⁹. Sosialistit karsastivat itse varsinaisten ohjelmien tekemistä ja pyrkivät ennemmin luomaan keskusteluiden taustamateriaalina toimivia suuntapapereita, jotka eivät pyrkineet julistamaan lopullisia totuuksia tai toimimaan dogmaattisena ideologian julistuksena.¹¹⁰ Tämän vuoksi esimerkiksi punavihreä ”ohjelma” kirjoitettiin sosialistien papereissa aina lainausmerkeissä. Tällä haluttiin siis erikseen korostaa, että kyse ei ole perinteisestä puolueohjelman tyyppisestä julistuksesta vaan ennemmin dynaamisemmasta keskustelun herättelijästä. Yksinkertaisuuden

---

¹⁰⁵ Esimerkki tästä: Huominen yhteiskunta? Osa 1: Sosiaalipolitiikan suunnasta. SKDL:n sosialistien julkaisuja. SKDL, 1986.

¹⁰⁶ Edustajakokouksen ptk. K 1 Ca 1. edk. I, SKDLS, KA.

¹⁰⁷ Tmk. ptk. 20.11.1984. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA.

¹⁰⁸ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

¹⁰⁹ Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

¹¹⁰ Tmk. ptk. 11.9.1984, liite 1. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA.

vuoksi tämän työn leipätekstissä punavihreään ”ohjelmaan” viitataan kuitenkin yleisesti ilman lainausmerkkejä.

3.1 Sosialismi, demokratia ja marxismi

Sosialismi ja marxismi ovat olleet yhdessä ja erikseen sekä muodossa tai toisessa monen niin valtavirtaisen kuin radikaalimman vasemmistoliikkeen ideologisena pohjana. Sekä sosialismi että marxismikin ovat olleet kilpailtuja käsitteitä vasemmiston piirissä.¹¹¹ Suomessa sosialismiin ja marxismiin pohjasivat puolueohjelmien tasolla kaikki vasemmiston eduskuntapuolueet 1900-luvun jälkipuoliskolla aina vuoteen 1987, jolloin SDP:n uudesta periaateohjelmasta oli pudonnut viittaus Marxiin pois. Myös sosiaalidemokraateilla säilyi kuitenkin sosialismi ideologian pohjana vuoden 1987 ohjelman myötä.¹¹² Poikkeuksena oli SKDL, jonka vuonna 1949 julkaistuun ensimmäiseen ohjelmaan sosialismi ei mahtunut mukaan. Vuodesta 1967 sosialismi pääsi SKDL:n ohjelmaan asti, mutta Marxia tai marxilaisuutta ei liiton ohjelmasta löytynyt koko sen olemassaolon aikana.¹¹³

SKDL:n alkuvuosien ohjelmatyö oli malliesimerkki kamppailusta sosialismin käsitteestä. Liiton ohjelmaluonnosta valmistelleen kuutosten K.H. Wiikin tavoitteena oli luoda selkeästi sosialistinen marxilaisuuteen pohjaava ohjelma. Tämä kuitenkin törmäsi SKP:n vastustukseen. Kommunisteille oli tärkeää säilyttää sosialismin määrittelyssä hegemonia-asema, eikä alistaa kommunistista puoluetta SKDL:n määrittelemään sosialismiin. Tämän lisäksi SKP perusteli sosialismin poisjättämistä vuoden 1949 ohjelmasta sillä, että näin oli mahdollisuus tavoitella myös laajempia joukkoja kuin pelkästään sosialismin tunnukset allekirjoittavia

---

¹¹¹ Hobsbawm, Eric (2012): *How to Change the World, Tales of Marx and Marxism*. Abacus, London, 344–351.

¹¹² Suomen Kommunistisen Puolueen yleisohjelmat 1957, 1969 ja 1987. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKP>) (viitattu 9.12.2018); Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen yleisohjelmat 1952 ja 1987. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP>) (viitattu 9.12.2018); Työväen ja Pienviljelijäin Sosialidemokraattisen Liiton periaateohjelma. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/TPSL/379>) (viitattu 9.12.2018).

¹¹³ Suomen Kansan Demokraattisen Liiton yleisohjelmat 1949, 1967 ja 1980. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKDL>) (viitattu 9.12.2018).

ryhmiä ja yksilöitä.¹¹⁴ Olavi Borg tosin toteaa, että jo SKDL:n ensimmäinen ohjelma oli tavoitteiltaan ”selkeästi sosialistinen”¹¹⁵. Tulkintani mukaan siitä, että sosialismi ja marxismi toisaalta nousevat eri vasemmistoryhmien itsemäärittelyssä esille esimerkiksi puolueohjelmien kautta voidaan päätellä näiden käsitteiden olevan sekä vasemmistoa yhdistäviä tekijöitä ylätasolla että erottavia käsitteiden tarkemman määrittelyn ja käytön tasolla.

3.1.1 Moninaisen sosialismin ideologinen käsiteyden

Michael Freeden on tutkimuksissaan selvittänyt ideologioiden ydinkäsitteitä. Hänen mukaansa perinteisesti ideologioita on lähestytty esimerkiksi keskeisten ajattelijoiden, teemojen tai historiallisten aikakausien kautta. Freedenille ideologioiden tutkimuksen keskiössä ovat kuitenkin käsitteet. Ideologiat ovat siis selkeiksi itsenäisiksi kokonaisuuksiksi erottuvia poliittisista käsitteistä koostuvia rakennelmia, jotka syntyvät periaatteellisesti rajattomasta määrästä määrittämättömiä käsitteellisiä yhdistelmiä. Poliittiset käsitteet saavat merkityksensä tradition, diskurssien sekä kulttuurillisen kontekstin kautta, mutta myös sen kautta, miten ne ovat sijoittuneet ideologian sisäiseen käsiterakennelmaan ja miten ne suhtautuvat toisiin poliittisiin käsitteisiin kyseisessä rakennelmassa. Siksi kamppailu käsitteistä ei ole pelkästään kamppailua käsitteestä itsestään, vaan myös merkityksestä ja sijainnista käsitteellisessä rakenteessa, joka muodostaa ideologian pohjan.¹¹⁶

Juuri sosialismin temporaalinen ja kulttuurillinen sidonnaisuus selittää osittain Freedenin mukaan sosialistisen perinteen monimuotoisuutta. Sosialismi on aina kiinni historiallisessa kehityksessä ainakin kahdella tavalla. Toisaalta ideologiaan kuuluu vahvasti ajatus historiallisesta kehityksestä, johon sisältyy tavoitteellisen tilan projisointi toistaiseksi tuntemattomaan tulevaisuuteen, mutta samalla sosialismi on aina toiminut kulloisenkin nyky-yhteiskunnan kritiikkinä. Tätä kritiikkiä sekä tulevaisuuden tavoitteita on kuitenkin rakennettu aina kulloisenkin

---

¹¹⁴ Tuomioja, 353–358; Haikara, 25–27; Borg, Olavi (1970): *Puolueiden ohjelmat 1970*. Tammi, Helsinki, 151.

¹¹⁵ Borg, 151.

¹¹⁶ Freeden, Michael (1996): *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*. Clarendon press, Oxford, 2–6.

yhteiskunnallisen ja kulttuurisen tilanteen pohjalta. Kuitenkin jokaisella poliittisella ideologialla täytyy siis olla yhteinen ydinkäsitteistä muodostuva perusta, jonka pohjalle saman ideologian erilaiset suuntaukset rakentuvat. Jotta ylipäänsä ideologioiden kohdalla voitaisiin käyttää kattokäsitteitä, täytyy taustalta löytyä myös eri suuntauksia yhdistävä käsitteellinen ydin.¹¹⁷

Sosialismin yleiskäsitteen ytimessä, jonka eri sosialismiin pohjautuvat aatesuunnat jakavat, on Freedenin mukaan viisi käsitettä tai käsitteellistä teemaa. Nämä ovat 1) ihmisten välisten suhteiden perustavanlaatuisuus, 2) ihmisten hyvinvointi tavoiteltavana asiana, 3) ihmiselle luonteenomainen aktiivisuus, 4) tasa-arvo ja 5) historian toimiminen muutoksen areenana.¹¹⁸ Kaikki sosialismin suuntaukset sisältävät tavoitteen korkeatasoisesta hyvinvoinnista, ihmisluonnon kukoistuksesta tai onnellisuudesta, johon pyritään vähintäänkin perustarpeiden tyydyttämisellä, mutta usein myös pyrkimällä ottamaan ihmisten tarpeet mahdollisimman laajasti huomioon. Tavoitteena on, että ihminen pystyisi toteuttamaan itseään ihmisluonnon mukaisesti. Yhteiskunnallisten epäkohtien poistamisella poistetaan myös esteet ihmisen itsensä toteuttamiselle koko potentiaalissaan.¹¹⁹

Freedenin teoretisointi tarjoaa tälle työlle puitteet sosialismin moninaisuuden hahmottamiselle. Käytän siis Freedenin tekemää käsitteellistämistä socialististen aatteiden pienimpänä yhteisenä nimittäjänä. Tutkimuksessa käy edempänä ilmi, että yllä mainitut viisi käsitettä istuvat hyvin myös SKDL:n socialistien ideologiaan. Edetessäni SKDL:n socialistien ideologisen profiilin analysointiin pyrin siis erottelemaan ne spesifimmät teemat, jotka luovat SKDL:n socialistien oman ideologisen profiilin, jolla he pyrkivät erottautumaan socialistisen aateperinteen muista edustajista Suomessa. Tavoite ei siis ole rajoittaa tutkimuskohteen vapauksia oman aatteensa määrittelyyn vaan käyttää Freedenin hahmottelemaa sosialismin ydinkäsitteistöä vertailukohtana ja puitteiden luojana.

---

¹¹⁷ Freeden, 417–419.

¹¹⁸ Freeden, 425–426.

¹¹⁹ Freeden, 427–428

3.1.2 Sosialismi ja marxismi SKDL:n sosialistien toiminnassa

Sosialistien keskusjärjestön sihteeri Sinikka Mustakallio nosti esille sosialistien minäkuvan erittelyn yhteydessä, ettei ryhmän järjestäytymisessä ollut alun perinkään tarkoitus luoda järjestölle yhtenäistä ideologiaa. Tavoitteena oli ennen kaikkea kerätä yhteen eritavoin ajattelevia sosialisteja ”niiden näkemysten pohjalta, jotka tässä joukossa koetaan laajasti yhteisiksi”.¹²⁰ Mustakallion esittämän luonnehdinta ryhmän tavoitteista tiivistä hyvin sen, miksi ei ole mielekästä etsiä yhtä yhteisesti jaettua ja selvärajaista määritelmää ryhmän sosialismille tai ideologialle yleensä. On siis hedelmällisempää tarkastella ryhmän piirissä käytyä keskustelua ja pohdintaa aiheesta. Toki niissä tapauksissa, joissa on annettu lausumia SKDL:n sosialistien keskusjärjestön nimissä, on luontevaa puhua asiasta ryhmän kantana.

SKDL:n sosialistien keskusjärjestön toimintakertomuksessa vuodelta 1983 tiivistettiin ytimekkäästi ryhmän yhteiskunnallinen pitkän tähtäimen tavoitteen olevan ”demokratian laajentamiseen ja itsehallinnon toteuttamiseen perustava sosialismi”.¹²¹ SKDL:n sosialisteille oli selvää, ettei sosialismi voinut perustua yhteen malliin¹²² eikä se ollut sen enempää yksiselitteinen yhteiskuntajärjestelmä kuin suoraviivainen dogmikaan¹²³, vaan tulkintani mukaan se toimi ennen kaikkea ideologisena viitekehyksenä pyrkimykselle ihmisen vapautumiseen ja hyvän yhteiskunnan rakentamisessa sekä toisaalta refleктоivana vastauksena ajan ongelmiin. SKDL:n sosialistien vaalivetoomuksessa vuoden 1983 eduskuntavaalien alla hahmoteltiin ryhmän sosialismi-käsityksen reunaehdoja. Ryhmän sosialismi nojasi vahvasti edustuksellisen demokratian instituutioihin ja painotti, että sosialismiin johtavan tien täytyi olla rauhanomainen ja sen valinnan täytyi olla kansan enemmistön demokraattisesti ilmaistu tahto.¹²⁴

---

¹²⁰ Mustakallio, Sinikka (1984): *SKDL:n Sosialistien minäkuva*. VS 1/1984.

¹²¹ Tk. 1983. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA.

¹²² SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

¹²³ Uuden vasemmistopuolueen ohjelmallisia ja poliittisia lähtökohtia – SKDL:n sosialistien esityksiä 19.4.1989. Kansio 4 Cc Toimikunta 1989 (K 4 Cc tmk. 1989), SKDLS, KA.

¹²⁴ SKDL:n sosialistien vaalivetoamus. Vapaa Sana -tiedote 1/83.

Vapaassa Sanassa sivuttiin tasaisesti sosialistien käsityksiä sosialismin luonteesta. Toistuvasti esille nousi sosialismin ja demokratian yhteys. Vastakohtaksi nostettiin usein byrokraattinen yhden puolueen johtama sosialismi, jossa valtion keskitetty suunnittelu läpäisisi koko yhteiskunnan.¹²⁵

Marx ja marxilaisuus toistuivat SKDL:n sosialistien keskusteluissa usein, mutta varsinaista marxilaisuuden määritelmää onnistuttiin ansiokkaasti välttämään. Nimenomaan marxilaista sosialismia ja keskustelua sosialistit peräänkuuluttivat vasemmistolaisessa ideologisessa keskustelussa.¹²⁶ Toisinaan marxilaisuus miellettiin ryhmän puheessa synonyyminä sosialismille.¹²⁷ SKDL:n sosialisteille marxilaisuus oli kuitenkin eräänlainen itsestään selvä ideologinen taustavaikutin, jota ei sinänsä erikseen käsitelty tai toisaalta kyseenalaistettu. Hyrkkästä mukaillen voikin sanoa, että marxilaisuus oli sosialismin ohella muotoutunut ryhmälle mentaliteetiksi, jolloin sen oletettiin kuuluvan niin tiiviisti ryhmän ideologiseen pohjaan, ettei tätä tarvinnut erikseen joka käänteessä ääneen lausua, vaan se oli oletettu toimintatapa ja ajattelumalli, joka heijastui kaikessa ryhmän toiminnassa.¹²⁸

Marxia ja marxismia kuitenkin sivuttiin SKDL:n sosialistien seminaarityöskentelyssä ja edustajakokousteemoissa, eikä aihetta otettu kritiikittömästi annettuna. Keskeisenä teemana sosialistien Marxiin ja marxilaisuuteen liittyvissä seminaarikeskusteluissa oli, mitä tällä ajatteluperinteellä oli annettavaa 1900-luvun lopun ihmisille ja yhteiskunnalle.¹²⁹ Myös esimerkiksi sosialistien ehdottama *Suomi uudelle vuosituhanalle* -keskustelupaperi, jota ajettiin SKDL:ssä käsiteltäväksi ja koko liiton tasolla julkaistavaksi, nosti nimenomaan esille tarvetta marxilaisuuden reflektoinnille sen

---

¹²⁵ Esimerkiksi Alenius, Ele (1983): *Itsehallinto byrokratian vastakohta*. VS 1/1983.

¹²⁶ *Eduskuntavaalit ja SKDL:n muutos*. VS vappunumero 1983.

¹²⁷ Esimerkiksi SKDL:n sosialistien toiminnan toimipistealueita. Tmk. ptk. 16.1.1985, liite 2. K 3 Cc tmk. 1985, SKDLS, KA.

¹²⁸ Hyrkkänen, 74–79.

¹²⁹ Esim. 2. edustajakokouksen alustusteema *Tietoyhteiskunta- Miten käy Marxin?* K 1 Ca 2. edk., SKDLS, KA.

annista silloiselle ajalle.¹³⁰ Tavoitteena siis oli selkeästi ylläpitää keskustelua marxismista ja tarkastella kriittisesti sen antia senhetkisessä maailmantilanteessa.

Sosialisteille sekä sosialismi että marxilaisuus olivat monimuotoisia poliittisia perinteitä, joiden eri variaatioiden pitäisi mahtua SKDL:n sisälle. Sosialisteille vaikutti olevan selvää, että marxilainen ajattelu ei saanut olla dogmaattista eikä sitä voinut kukaan yksipuolisesti määrittellä. Tämä kävi hyvin selväksi sosialistien toimikunnan vastineessa SKP:n pääsihteeri Heljä Tammissolan haastatteluun, joka oli julkaistu kansandemokraattisessa lehdistössä. Sosialistit tulkitsivat Tammissolan yrittäneen omia marxilaisuuden tämän syyttäessä kirjoituksessaan vasemmistoliiton suunnittelussa mukana olleita marxilaisuuden hylkäämisestä. Sosialistien tulkinnan mukaan kuitenkin Tammissola tulkitsi marxilaisuutta varsin yksipuolisesti marxilais-leninistisestä näkökulmasta. Sosialistit myös huomauttivat, että marxilaisuutta ei olisi tullut kohottaa oikeaoppisuuden mittapuuksi, joka kaikkien vasemmistoliittoon kuuluvien olisi tullut hyväksyä, vaan vasemmistoliitossa olisi tärkeä hyväksyä moninainen vasemmistolainen ajattelu.¹³¹

3.1.3 Marx, sosialistit ja ihmiskuva

Sosialistien ajatteluun liittyi vahvasti Marxin hahmottelema ihmiskuva. Sosialisteille ensisijainen toimija heidän ideologiassaan oli yksilö, josta mieluummin puhuttiin muodossa 'ihminen'. Tämän tulkinnan pohjaan pitkälti sosialistien demokratia- ja itsehallintokeskusteluihin, joissa keskiössä on lähes poikkeuksetta ihmisen mahdollisuus päästä vaikuttamaan itseään koskevaan päätöksen tekoon,¹³² mutta ajatus avataan myös julkilausutusti sosialistien kannanotossa vasemmistoliiton peruslähdekohdista¹³³.

---

¹³⁰ SKDL:n sosialistien toiminnan toimipistealueita. Tmk. ptk. 16.1.1985, liite 2. K 3 Cc tmk. 1985, SKDLS, KA.

¹³¹ Tmk. ptk. 28.11.1989. K 4 Cc tmk. 1989, SKDLS, KA.

¹³² Tästä lisää myöhempänä itsehallinnon yhteydessä, mutta asia käy jo varsin selväksi SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistuksessa. SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

¹³³ SKDL:n sosialistien edustajakokouksen päätöslauselma *Tervetuloa uusi vasemmistopuolue*. K1 Ca 4. edk, SKDLS, KA.

Ihmiskuvan keskiössä oli nuoren Marxin perua oleva vieraantumisen käsite. Vieraantuminen oli noussut avainkäsitteeksi 1960-luvun lopun radikaalissa opiskelijaliikkeessä, joka asemoitui yhteiskuntakritiikissään lähemmäs marxilaista kritiikkiä.¹³⁴ 1968 sukupolven kritiikissä vieraannuttavaksi koettiin niin kulutuskulttuuri kuin kasvu- ja tuotantoideologiakin,¹³⁵ jotka Marx oli nostanut itsekin esille vieraannuttavina tekijöinä,¹³⁶ mutta sosialistien itsehallinnon tavoitteiden taustalla näyttäisi olleen näiden lisäksi laajempi vieraantumiskritiikki, joka suunnattiin valtioon ja työhön.¹³⁷

Taloudellis-filosofisissa käsikirjoituksissa Marxin teoretisoinnit työn vieraannuttavasta vaikutuksesta perustuivat pitkälti työn tuotteen omistajuuteen tai tarkemmin työtä tekevän ihmisen omistajuuden puutteeseen työnsä tuotoksessa.¹³⁸ Sosialisteilla keskeisenä vieraannuttavana tekijänä työn suhteen oli vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. Sama koski myös laajempaa yhteiskunnallista päätöksentekoa.¹³⁹ SKDL:n sosialistit jakoivat Marxin käsityksen ihmisluonteen perustavanlaatuisesta poliittisuudesta. Tässä ajatuksessa ihmisen mahdollisuus osallistua päätöksentekoon on laajennettu osaksi ihmisen hyvinvointia ja onnellisuutta. Alan Gilbertin tulkinnan mukaan Marxilla oli kaksi teoriaa valtiosta. Kommunistisessa manifestissa esitetyssä teoriassa valtio palvelee ensisijaisesti omistavan luokan etuja. Marxin varhaisemman valtioteorian mukaan valtio nähdään ihmiselle ja yhteiskunnalle vieraana rakenteena.¹⁴⁰ Tätä varhaisempaa tulkintaa sosialistit näyttävät pitkälti seuraavaan vaateissaan päätöksenteon tuomisesta lähemmäs yksilöä. Keskiössä ovat siis ihminen, joka on perusluonnoltaan poliittinen ja osallistuva, mutta jota vieraannuttavat voimat estävät toteuttamasta omaa luontoaan. SKDL:n sosialistit

---

¹³⁴ Aalto, 15.

¹³⁵ Aalto, 15.

¹³⁶ Marx, Karl (1968): *Taloudellis-filosofiset käsikirjoitukset 1844*. Kustannusliike Edistys, Moskova, 19.

¹³⁷ Itsehallinnon piirteitä ja tavoitteita avataan jäljempänä työssä, joten tässä yhteydessä ei käydä läpi sosialistien vaatimuksia työnteon tai päätöksenteon uudistamisesta, vaan pyritään luomaan pohjaa ja kontekstia näille vaateille.

¹³⁸ Marx, 63–82.

¹³⁹ Esimerkiksi SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.; Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

¹⁴⁰ Gilbert, Alan (1991): *Political philosophy: Marx and radical democracy*. Teoksessa Carver, Terrell (toim.) (1991): *The Cambridge Companion to Marx*. Cambridge University Press, Cambridge, 173–174.

näki ihmisen mahdollisuuden osallistua häntä koskevaan päätöksen tekoon näin ollen yksilön vapauspiirin laajentamisena.¹⁴¹

Sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistuksessa, ja tämän jälkeenkin monessa keskustelussa, keskeisellä sijalla oli ajatus ihmisen vapautumisesta. Tämä emansipaatioidiskurssi liittyi keskeisesti marxilaiseen ihmiskuvaan.

Peruslähtökohtana oli edellä esitetty kuva ihmisluonnon perustavanlaatuisesta poliittisuudesta. Inhimillinen vapautus edellytti ihmisen mahdollisuutta toteuttaa omaa luontoaan ja lajiominaisuuttaan.¹⁴² Todellisen olemassaolonsa ihminen saavutti vasta yhteisössä, oli se perhe, yhteiskunta tai valtio.¹⁴³ Reijo Wileniuksen mukaan nuoren Marxin teoriaan inhimillisestä vapautumisesta kuului ajatus kaikkien ihmiselämän alueiden yhteiskunnallistaminen. Pelkkä äänestämisen välityksellä tapahtuva edustuksellisen demokratian kautta toteutuva osallistuminen oli vain osittaista ihmisluonnon toteutumista. Vasta laajamittaisesti yhteisöön osallistumisen kautta yksilöt saattoivat olla todellisia ihmisiä. Wilenius esittää, että nuorelle Marxille tämän laajamittaisen osallistumisen kautta tapahtuva inhimillinen vapautuminen oli yhteiskunnallisen kehityksen päämäärä.¹⁴⁴ Tämän pohjalta arvioiden sosialistien vaateet päätöksenteon lähemmäksi tuomista ja osallistumismahdollisuuksien parantamisesta eivät näyttäytyneet pelkästään valtarakenteisiin suuntautuvalta kritiikiltä, vaan myös vahvasti ihmiskäsitykseen pohjaavalta ihmisten perustavanlaatuisen hyvinvointiin liittyvältä vaateelta.

3.1.4 Aatteellisen keskustelun taustoja

SKDL:n sosialistit pyrkivät herättämään SKDL:n sisällä aatteellista keskustelua ja tarjoamaan laajempaa kuvaa sosialismin pohjaavista ratkaisuista. Bolševikkien vuonna 1917 suorittaman vallankumouksen jälkeen Neuvostoliiton hegemonia etenkin Stalinin johtamana jäädettiin ja sulki marxilaisen teoreettisen keskustelun dogmaattiseksi tavalla, joka vielä ennen ensimmäistä maailmansotaa oli vieras

---

¹⁴¹ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

¹⁴² Wilenius, Reijo (1966): *Marx ennen Marxia. Marxin ajattelun ensimmäinen vaihe*. Weiling + Göös, Helsinki, 112.

¹⁴³ Wilenius, 92.

¹⁴⁴ Wilenius, 129–132.

kansainvälisessä ideologisessa keskustelussa.¹⁴⁵ Eric Hobsbawmin mukaan 1900-luvun jälkipuoliskolla sosialistisessa ja marxilaisessa keskustelussa tapahtui merkittäviä muutoksia. Stalinin kuoleman ja ennen kaikkea Neuvostoliitossa aloitetun de-stalinisaation jälkeen keskusteluilmapiiri jossain määrin avautui. Samaan aikaan myös tieto Neuvostoliiton oloista ja toisaalta neuvostoliittolaisten toimet Puolan ja Unkarin 1956 kansannousujen ja myöhemmin 1968 Prahan kevään kukistamisessa loivat epäuskoa neuvostojärjestelmää kohtaan lännessä. Tämä jossain määrin mursi monoliittisen kansainvälisen kommunistisen liikkeen ja Neuvostoliiton kommunistinen puolue menetti automaattisen johtavan puolueen asemansa. Samalla läntisen sosialismin rakentajat ja marxilaiset teoreetikot joutuivat Hobsbawmin mukaan ikään kuin palaamaan aikaan ennen vuotta 1917; enää ei ollut reaalisesti olemassa olevaa sosialistista valtiota, josta voitaisiin ottaa esimerkkiä oman sosialismin rakentamiseen.¹⁴⁶

Myös SKDL:n sosialisteille oli selvää, ettei sosialismin rakentamisessa voinut katsoa mallia olemassa olevista sosialistisista järjestelmistä vaan tie sosialismiin täytyi rakentaa itse.¹⁴⁷ Vaikutteita tuli siis hakea muualta. Osittain vastareaktiona Neuvostoliiton toimille ja ideologiselle hegemonialle nousi 1960-luvulla uusvasemmistolainen liike, joka otti ideologian pohjavireeksi nuoren Marxin kirjoituksia sekä toivat takaisin varhaisempia marxilaisia teoreetikkoja, kuten Antonio Gramscin, Rosa Luxemburgin ja Georg Lukácsin, jotka olivat Neuvostoliiton ideologisen hegemonian alla painettu unohduksiin. Muun muassa juuri vieraantumisen käsite ja edellä esitelty ihmisen vapautumisen tavoite nousi tärkeäksi osaksi uusvasemmiston käsitteistöä.¹⁴⁸ Tärkeänä kiinnostuksen herättelijänä varhaisempaan Marxin tuotantoon ja käsitteistöön länsimaisen marxilaisuuden piirissä oli unkarilainen filosofi Georg Lukács.¹⁴⁹ Muita tärkeitä

---

¹⁴⁵ Geary Dick (2010): *The Second International: socialism and social democracy*. Teoksessa Ball, Terrance & Bellamy Richard (toim.) (2010): *The Cambridge History of Twentieth Century Political Thought*, 3rd printing, Cambridge University Press, Cambridge, 238.

¹⁴⁶ Hobsbawm 2012, 349–351.

¹⁴⁷ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

¹⁴⁸ Judt, Tony (2005): *Postwar - A History of Europe Since 1945*. William Heinemann, London, 403–405.

¹⁴⁹ McLellan, David (2010): *Western Marxism*. Teoksessa Ball, Terrance ja Bellamy Richard (toim.) (2010): *The Cambridge History of Twentieth Century Political Thought*, 3rd printing, Cambridge University Press, Cambridge, 283–286.

vaikutteita länsimaiseen teoreettiseen keskusteluun toivat muun muassa Frankfurtin koulukunnan teoretisoinnit kulutusyhteiskunnan vaikutuksista ja massakulttuurin kritiikistä sekä erityisesti Erich Fromm, joka entisestään nosti esille vieraantumisen käsitteen keskeisyyttä. Fromm toi humanismin sekä historiallisen perspektiivin ja Freudin ajatukset osaksi marxilaista keskustelua.¹⁵⁰

Kalevi Suomela mainitsi Englannista peräisin olevan uusvasemmiston (New Left) olleen tärkeä keskustelun herättäjä 1960-luvulla myös Suomessa. Englannin New Left muodostui sen ryhmän ympärille, joka vuoden 1956 Unkarin tapahtumien jälkeen jätti Englannin kommunistisen puolueen ja aloitti vasemmistolaisen ajattelun rakentamisen uudestaan puhtaalta pöydältä suhteessa vanhoihin puolueen dogmeihin. Suomela listaa tärkeiksi vaikuttajaksi edellä mainittujen lisäksi myös amerikkalaisen sosiologin C. Wright Millsin, Herbert Marcusen sekä Leszek Kolakowskin.¹⁵¹ Englannin New Leftin sekä tässä ja edellisessä kappaleessa esiin nousseet nimet Suomela mainitsi merkittäväksi taustavaikuttajaksi myös SKDL:n sosialistien omassa ideologisessa ajattelussa ja keskustelussa.¹⁵² Sosialistit kutsuivatkin merkittävän englantilaisen uusvasemmistolaisen julkaisun New Left Reviewin päätoimittaja Robin Blackburnin luennoitsijavieraaksi SKDL:n sosialistien 4. edustajakokouksen yhteydessä järjestettyyn Socialistiseen forumiin.¹⁵³

SKDL:n sosialistien 1980-luvun sosialismin ja marxilaisen ajattelun taustat näyttäytyivät pitkälti 1960-luvun uusvasemmiston nousun mukanaan tuoman intellektuaalisen perinnön jatkamisena. Sosialisteihin istui hyvin David McLellanin luonnehdinta länsimaisesta marxilaisesta perinteessä, jossa korostui Marxin teorioiden inhimillisen kokemuksen aspekti, joka oli jäänyt kommunistisessa perinteessä varjoon.¹⁵⁴ Sosialismi ei ollut SKDL:n sosialisteille ei ollut niinkään tiukkarajainen yhteiskunnallinen järjestelmä kuin aatteellinen ajattelun ja

---

¹⁵⁰ McLellan, 292–293.

¹⁵¹ Suomela Kalevi (2007): *Minun 60-lukuni*. Teoksessa Leppänen, Veli-Pekka (2007): *Etusivu uusiks! Kansan Uutisten viisi vuosikymmentä*. Kansan Uutiset, Helsinki, 131–132.

¹⁵² Suomela toi tämän esille keskustelussa Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seuran graduseminaarissa 23.2.2018. Muistiinpanot tekijällä.

¹⁵³ Tiedote 17.5.1989. Kansio 1 Ca 4. edustajakokous ryhmät, puheet (K1 Ca 4. edk. II), SKDLS, KA.

¹⁵⁴ McLellan, 294.

analyysin viitekehys. Marxilaisen perinteen ei tarvinnut toki johtaa mihinkään spesifisti tietynmuotoiseen yhteiskunnalliseen rakenteeseen eikä Marx itsekään koskaan teoretisoinut mitään tiettyä institutionaalista mallia poliittiselle ajatusrakennelmalleen.¹⁵⁵ Irtisanoutuminen ideologisesta dogmaattisuudesta, sosialismista valmiiksi suunniteltuna yhteiskuntarakenteena, sekä keskittyminen nuoren Marxin ja uusvasemmiston esiin nostamiin humanistisiin teemoihin muodostivat punaisen langan SKDL:n sosialistien merkityksen annossa sosialismille ja marxilaisuudelle.

3.2 Pasifismi ja rauhanpolitiikka

3.2.1 Pasifistinen perinne ja maailmantilanteen kiristyminen

Työväenliikkeen perinteessä rauha on ollut pitkään merkittävässä osassa liikkeen vaatimuksia. Toinen internationaali oli pyrkinyt sitouttamaan työväenliikkeen rauhan asialle ja välttämään kansainväliset sodat vuoden 1889 perustamiskokouksestaan lähtien. Ensimmäisen maailmansodan alkaminen nähtiin osaltaan kansainvälisen työväenliikkeen suureksi epäonnistumisiksi, sillä sotaa ei pystytty vastustamaan rajat ylittävällä luokkasolidarisuudella, vaan työväenliikkeen rivit alkoivat rakoilla ja maailmansota pääsi leimahtamaan liekkeihin.¹⁵⁶

Sosialistit kokivat pasifismin ja rauhanpolitiikan ehkäpä tärkeimmäksi politiikan perustaksi. SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistuksessa sanottiin yksiselitteisesti ”Aikamme tärkein tehtävä on ydinsodan estäminen.”¹⁵⁷ Sen lisäksi, että rauhan iskulauseet ja pasifistinen ajattelu kuuluivat keskeisesti työväenliikkeen perinteeseen, oli sosialistien rauhanpoliittisilla pyrkimyksillä myös välittömämpi tähtäin.

Vaikka toisen maailmansodan ja Neuvostoliiton romahtamisen välillä oli kausi, jolloin Euroopassa ei taisteltu ase-in, kylmän sodan ilmapiirissä oli jatkuva pelko

---

¹⁵⁵ Gilbert, 169; Hobsbawm 2012, 346.

¹⁵⁶ Sassoon, Donald (1997): *One Hundred Years of Socialism – The West European Left in the Twentieth Century*. FontanaPress, London, 27–31.

¹⁵⁷ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

siitä, että konfliktit esimerkiksi Euroopan ulkopuolella saattaisivat leimahtaa suurvaltojen väliseksi ydinsodaksi.¹⁵⁸ Ydinsodan pelättiin sosialistien näkökulmasta johtavan käytännössä maailman täystuhoon, joten rauhanpolitiikka oli nostettu ensimmäiseksi prioriteetiksi.¹⁵⁹ Ydinsodan jälkeisessä maailmassa ei olisi mitään, minkä puolesta taistella, joten ydinsodan välttäminen koettiin ehdoksi kaikelle muulle inhimilliselle toiminnalle.

1980-luvulle tultaessa Helsingissä järjestetyn Euroopan turvallisuus ja yhteistyökokouksen perintönä syntyneen liennytyksen kauden jälkeen suurvaltojen välit alkoivat jälleen viiletä. Neuvostoliitto oli hyökännyt joulukuussa 1979 Afganistaniin ja Ronald Reaganin tultua presidentiksi Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen sanasota kiihtyi entisestään. Sanasodan lisäksi myös asevarustelu Euroopassa kiihtyi 1980-luvulla. Pohjois-Atlantin liiton (NATO) johtajat olivat juuri ennen Afganistanin miehitystä päättäneet sijoittaa Pershing II ohjuksia sekä yli 450 risteilyohjusta Länsi-Euroopan alueelle. NATO:n ohjusten sijoittamispäätös oli alun alkaen vastaus Varsovan liiton päätökselle sijoittaa keskipitkänmatkan ohjuksia Ukrainaan.¹⁶⁰

Varustelua kiihdyttivät osaltaan siis molemmat suurvaltojen johtamat blokit. Merkillä pantavaa SKDL:n sosialistien perustamisjulistuksessa oli se, että siinä tuomitaan tasaisesti kaikki joukkotuhoaseet painottaen, ettei maailmassa voinut olla ”edistyksellisiä tai taantumuksellisia joukkotuhoaseita.”¹⁶¹ Tämän saattoi nähdä selkeänä piikkinä Neuvostoliiton sekä suomalaisen neuvostomyönteisen vasemmiston suuntaan. Toisaalta perustamisjulistuksessa todettiin myös ”[n]ykyisessä maailmantilanteessa Yhdysvaltain sotilaallisteolliset voimat ja niiden poliittiset edustajat ovat suurin uhka ihmiskunnan olemassa ololle.”¹⁶² Presidentti Reaganin kovasävyiset, jopa sotaist puheet sekä Yhdysvaltain avoimempi asevarustelu heijastunevat sosialistien 1980-luvun alun maailmantilanteen analyysissä. Vaikka samassa yhteydessä tuomittiin neuvostoliittolaiset

---

¹⁵⁸ Hobsbawm, Eric (1999): *Äärimmäisyyksien aika – Lyhyt 1900-luku (1914–1991)*. Vastapaino, Tampere, 321.

¹⁵⁹ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

¹⁶⁰ Judt, 590–592.

¹⁶¹ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

¹⁶² SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

joukkotuhoaseet, suora viittaus Yhdysvaltojen poliittisiin edustajiin kieli siitä, että nimenomaan Reaganin puheet ja politiikka koettiin uhkaksi. Yhdysvaltojen tuomitsemisella oli myös toinen ulottuvuus. Vaikka SKDL:n sosialistit selkeästi tuomitsivat kaikki joukkotuhoaseet, myös Neuvostoliiton, haluttiin tehdä selväksi, ettei puoleksi ollut valittu myöskään Yhdysvaltojen johtamaa blokkia. Maailmanrauhan veturiksi soviteltiinkin nimenomaan Länsi-Euroopan työväenliikettä, johon SKDL:n sosialisteilla vaikutti olevan halu identifioitua.¹⁶³

3.2.2 Sosialistit ja länsieurooppalainen rauhanliike

Edellä mainittu ohjusten sijoittamissuunnitelma nostatti välittömästi vastareaktion Länsi-Euroopassa ja sysäsi liikkeelle massamielenosoituksia ja erilaisia rauhanjärjestöjä. Thomas R. Rochonin mukaan merkillepantavaa oli eri järjestöjen erilaiset taustat ja ideologiset pyrkimykset. Liikkeeseen liittyi arviolta 2 300 järjestöä aina paikallistasolta kansallisiin ja kansainvälisiin järjestöihin asti. Toimijoiden heterogeenisyydestä huolimatta Rochonin mukaan on perusteltua puhua samaa ilmiötä ilmentävästä rauhanliikkeestä, joka Pershing II ohjusten sijoituspäätöksen myötä heräsi vastustamaan asevarustelua. Vuonna 1982 perustettiin European Nuclear Disarmament -liike (END), jonka tavoitteena oli koordinoita eri kansallisten toimijoiden yhteistyötä ja toimia kommunikaatiokeskuksena eurooppalaiselle rauhanliikkeelle. Liikkeen johtohahmona toimi englantilainen historioitsija ja rauhanaktivisti E.P. Thompson.¹⁶⁴

Thompsonin ja END-liikkeen vaikutus näkyi selvänä myös SKDL:n sosialistien rauhanpolitiikassa. Kuten jo aiemmin esitettiin, tuomitsivat sosialistit jo perustamisjulistuksessa kaikki joukkotuhoaseet riippumatta siitä, mikä oli niiden ideologinen omistuspohja. Perustamisjulistuksesta välittyi vahvasti Thompsonin ja END-liikkeen viesti siitä, että rauha voitiin saavuttaa vain blokeista ja valtioeduista

---

¹⁶³ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

¹⁶⁴ Rochon, Thomas R. (2014): *Mobilizing for Peace : the Antinuclear Movements in Western Europe*. Princeton University Press, Princeton, 4-5.

riippumattomalla transnationaalaisella kansalaisista itsestään lähtevällä joukkoliikkeellä.¹⁶⁵

Vastaavanlaisella blokkiriippumattomalla periaatteella toimi Suomessa myös vuonna 1963 perustettu rauhanjärjestö Sadankomitea.¹⁶⁶ Sadankomitea oli ollut Suomessa keskeinen toimija ydinaseiden vastustamisessa aina perustamisestaan lähtien. 1980-luvun alussa järjestö otti END-liikkeen vetoomuksen poliittiseksi ohjelmakseen ja lähti liikkeen toimintaan mukaan.¹⁶⁷ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön aktiivien piirissä oli koko joukko rauhanihmisiä, jotka toimivat aktiiveina myös Sadankomiteassa ja seurasivat tätä kautta kansainvälistä rauhanliikettä. Esimerkiksi Kalevi Suomela, joka toimi SKDL:n sosialistien toimikunnan puheenjohtajana tai varapuheenjohtajana koko keskusjärjestön olemassa olon ajan 1982–1991¹⁶⁸, oli Sadankomitean perustajajäsen.¹⁶⁹ Aluksi SKDL:n sosialistien keskusjärjestön toimikunnassa ja myöhemmin valtuuskunnassa vaikuttaneet Esa Aallas ja Markku Tattari olivat myös aktiivisia Sadankomiteassa ja toimivat järjestön johtokunnassa ja hallituksessa 1980-luvulla.¹⁷⁰ Tattari toimi tämän lisäksi 1980-luvulla Suomen Sadankomitealiiton palkattuna pääsihteerinä ja Aallas puolestaan liiton julkaiseman Ydin-lehden päätoimittajana.¹⁷¹ SKDL:n sosialistien yhteys END-liikkeeseen välittyi Sosialistien keskusjärjestön alkutaipaleella vahvasti Esa Aallaksen kautta. Aallas osallistui toiseen END-kokoukseen Berliinissä 1983 ja toi sieltä myös terveiset SKDL:n sosialistien perustavaan edustajakokoukseen

---

¹⁶⁵ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA; Thompson, E.P. (2015): *Ydinaseeton Eurooppa*. Into kustannus, Helsinki, esimerkiksi 13, 118–120, 252, 277–278.

¹⁶⁶ Sumuvuori, Johanna (2013): *Sadankomitea – kokoaan suurempi järjestö*. Teoksessa Sumuvuori, Johanna (toim.): *Rauhan ytimessä – Sadankomitea 50 vuotta*. Into kustannus, Helsinki, 7.; Suomela, Kalevi (2013): *1960-luku*. Edellä mainitussa teoksessa, 18, 26.

¹⁶⁷ Litmanen, Tapio (1998): *Kansainvälinen ydinvoiman vastainen liike ja sen suhde ydinaseiden vastaiseen liikkeeseen*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Matti (toim.) (1998): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere, 285–288.

¹⁶⁸ Kansio 1 Ca Edustajakokousten pöytäkirjat 1983–1990.

¹⁶⁹ Kolbe. (viitattu 9.12.2018).

¹⁷⁰ Hallman, Kristina (1986): *Tottelisinko? Suomalaista Sadankomiteaa vuodesta 1963*. Suomen Sadankomitealiitto ry., Helsinki, 180–184; Kansio 1 Ca Edustajakokousten pöytäkirjat 1983–1990.

¹⁷¹ Suomen Sadankomitealiiton toimihenkilöt 1985–1990, B luettelot, BB toimihenkilöt, Suomen Sadankomitealiitto, KA.

kevällä 1983.¹⁷² Myöhemmin sekä Tattari että Aallas olivat mukana järjestämässä Helsingin ja Tallinnan vuonna 1990 isännöimää END-kokousta.¹⁷³

Aluksi Esa Aallas ja myöhemmin etenkin Markku Tattari pitivät END-liikettä näkyvillä myös sosialistien tiedotelehti Vapaan Sanan sivuilla. Sama identifioituminen länsi-eurooppalaiseen ja sadankomitealaiseen rauhanliikkeeseen, mikä oli selvästi esillä jo perustamisjulistuksessa, välittyi myös Vapaan Sanan artikkeleista. Aallas esimerkiksi haastaa koko SKDL:n mukaan vaatimaan yksipuolista aseistariisunutta. SKP:n suhtautuminen yksipuolisen aseistariisunnan vaatimukseen oli kaksijakoinen. SKP oli järjestönä jäsen Rauhanpuolustajissa, joka ei END-liikkeen vaatimusten taakse asettanut. Aallas tosin huomauttaa, että END:n linjoilla olevassa Sadankomiteassa toki toimi yksilöinä monen sosialistin lisäksi myös paljon kommunisteja. Rauhanliikkeiden aatesuuntaukset siis vaikuttivat sekä jäsenistön koostumukseen että omaksuttuun rauhanpolitiikkaan.¹⁷⁴ SKDL:n sosialistien ulospäin antama kuva omasta suuntautumisestaan oli kuitenkin aina perustamisjulistuksesta lähtien pääpiirteittäin END:n ja Sadankomitean edustamalla riippumattomalla linjalla.¹⁷⁵

Rauhanpolitiikka näyttäytyi lopulta melko vähän arkisissa sosialistien toimikunnan kokouskeskusteluissa. Tämä johtui osaltaan siitä, että samaan tapaan kuin sosialismin ja marxismin, pasifismin odotettiin olevan itsestään selvä osa SKDL:n sosialistien ideologiaa ja poliittista toimintaa. Samalla tavalla kuin sosialismi, tulkitsen rauhanliikkeen muodostuneen eräänlaiseksi mentaliteetiksi sosialistien toiminnassa. Suuremmissa linjauksissa sekä edustajakokouksella rauhanpolitiikka oli lähes poikkeuksetta esillä tavalla tai toisella. Rauhanliikettä tai maailman- ja kotimaanpolitiikkaa rauhan näkökulmasta sivuttiin myös lähes jokaisessa sosialistien Vapaa Sana -tiedotteessa 1980-luvulla. Valtaosasta

---

¹⁷² Esa Aallaksen yleisökeskustelupeheenvuoro. Kansio 1 Ca 1. Edustajakokous 1983 puheet (K 1 Ca 1. edk. II), SKDLS, KA.

¹⁷³ *END 1990*. Helsinki-Tallinna END-konvention suomalainen valmisteleva toimikunta 1990, Helsinki, 2–3, 50.

¹⁷⁴ Aallas, Esa (1983): *Uusi rauhanliike ja SKDL*. VS 3/1983.

¹⁷⁵ Esimerkiksi Tattari, Markku (1983): *Rauhanliike elää ja voi hyvin*. VS 3/1984; Aallas, Esa (1985): *Suometumista vastaan*. VS 1/1985; Tattari, Markku (1987): *END jatkaa Coventryssa*. VS 1/1987.

rauhanasioita käsittelevistä artikkeleista Vapaassa Sanassa oli edellä mainittujen Esa Aallaksen ja Markku Tattarin kynästä.¹⁷⁶

Siihen, että rauhanpolitiikka sai vähemmän huomiota toimikunnan tason keskusteluissa etenkin 1980-luvun loppua kohden, vaikutti myös suurvaltapolitiikan jännitteiden lientyminen. Mihail Gorbatšovin noustua valtaan Neuvostoliitossa maaliskuussa 1985 kansainvälinen jännittynyt turvallisuusilmapiiri alkoi parantua varsin nopeasti.¹⁷⁷ Rauhankysymykset olivat polttavimmillaan 1980-luvun alussa, kun suurvaltojen välit olivat kireät ja Pershing II ohjusten sijoittaminen Eurooppaan oli tapetilla. Tulkintani mukaan kansainvälisen tilanteen rauhoituttua kysymykset sodasta ja rauhasta eivät olleet enää samalla tavalla välittömän tuntuinen uhka kuin vielä muutamaa vuotta aikaisemmin, joten rauhantyö ei ollut enää samalla tavalla polttava puheenaihe 1980-luvun loppua kohti edetessä. Pasifismi näkyi toiminnassa kuitenkin kauttaaltaan. Kun esimerkiksi etsittiin vaihtoehtoja luonnonvarojen kulutukselle tai käytettävien resurssien uudelleen suuntaamiselle, oli asetarviketeollisuus ja puolustusmenot usein ehdolla leikattavaksi.¹⁷⁸

Kuitenkin myös konkreettisia avauksia pasifistisen politiikan suuntaan tehtiin. Esimerkiksi 1980-luvun lopulla keskeiseksi sosialistien politiikan suunnannäyttäjäksi tehdyssä punavihreässä ohjelmassa otettiin kantaa esimerkiksi siviilipalveluksen luonteen muuttamiseksi vahvemmin itsenäiseksi ja rauhaa palvelevaksi eikä vain armeijan korvaajaksi. Tärkeämmäksi teemaksi punavihreässä ohjelmassa nostettiin tosin teknologian ja maailmanpolitiikan muutosten aiheuttamat vaikutukset. Teknologian kehitys myös aseteknologian osalta nähtiin muuttavan koko armeijan ja sodankäynnin luonteen siihen suuntaan, että Suomen kaltaisella perinteisen armeijan maalla ei olisi mahdollisuutta pysyä varustelukehityksen kelkassa mukana. Tämän vuoksi koko puolustuspolitiikka olisi tarvinnut kokonaan toisen suunnan. Vaihtoehdoksi aseriippuvaiselle turvallisuusajattelulle nähtiin uudenlainen kansainväliseen

---

¹⁷⁶ Kansio 11 Vapaa Sana 1982-84-88, SKDLS, KA.

¹⁷⁷ Judt, 594, 600-601.

¹⁷⁸ Esimerkiksi Punavihreä "ohjelma". Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA; Palmroos, Terttu (1984): *Jos meillä on varaa aseisiin...* VS 3/1984.

yhteistyöhön ja luottamukseen sekä diplomatiaan pohjaava doktriini. Uusi turvallisuusdoktriini oli varsin idealistinen ja tätä tuli sosialistien mukaan ajaa muun muassa tavoittelemalla ydinaseetonta Pohjolaa ja Eurooppaa. Yhtä lailla pidemmällä aikavälillä myös koko Suomen armeijan vaiheittainen lakkauttaminen oli nostettu sosialistien tavoitteiden joukkoon.¹⁷⁹

3.2.3 Pohjolan ydinaseeton vyöhyke tekee paluun

Pohjolan ydinaseeton vyöhyke esiintyi SKDL:n sosialistien keskusteluissa ja ulostuloissa useamman kerran. Aloite ydinaseettomasta vyöhykkeestä tuli alun perin presidentti Urho Kekkosesta 1963.¹⁸⁰ Pohjolan ydinaseeton vyöhyke toistui Kekkosen johtamassa ulkopolitiikassa useita kertoja läpi 1970 luvun. Hankkeella oli kaksi kärkeä. Ensinäkin risteilyohjukset koettiin Suomessa suurimmaksi sotilaalliseksi uhaksi 1980-luvun alkupuoliskolla. Toisekseen pyrkimyksenä oli sulkea Pohjoismaat suurvaltaspekulaatioiden ulkopuolelle.¹⁸¹ Alun perin Pohjolan NATO-maiden Norjan ja Tanskan suhtautuminen hankkeeseen oli nihkeä. Ruotsi asetti positiivisen suhtautumisensa ehdoksi, että kaikki Pohjoismaat olisivat hankkeessa mukana. Kuittenkin 1980-luvun alussa Pohjolan ydinaseeton vyöhyke sai uutta vauhtia, kun hanketta aikaisemmin karsastaneet Tanska ja Norja ottivat asiaan myönteisemmän kannan. Sopimukseen asti vuosikymmenen alun positiivinen vire ei kantanut,¹⁸² mutta mahdollisuutena ja puheenaiheena Pohjolan ydinaseeton vyöhyke pysyi koko 1980-luvun ajan. Suomessa ulkoasiainministeriö asetti työryhmän selvittämään Pohjolan ydinaseettoman vyöhykkeen perustamista ja muotoilemaan esitys Suomen kannasta hankkeeseen loppuvuodesta 1985.¹⁸³ Pohjoismaisella tasolla ulkoministerien asettama virkamiesryhmä alkoi selvittää yleispohjoismaalaisia edellytyksiä vyöhykkeen toteuttamiselle vuonna 1987.¹⁸⁴

---

¹⁷⁹ SKDL:n sosialistien jäsentiedote 1/84. Kansio 7 F jäsentiedotteet 1984–1987, SKDLS, KA, 24–26; Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

¹⁸⁰ Vesa, Unto (1987): *The Why, How and When of the Nordic Nuclear-Weapon-Free Zone as seen from a Finnish perspective*. Teoksessa Kiljunen, Kimmo; Sundman, Folke & Taipale, Ilkka (eds.) (1987): *Finnish Peace Making*. Finnish Peace Union, Helsinki, 214.

¹⁸¹ Vesa, 217–220.

¹⁸² Sama, 221–225.

¹⁸³ *Pohjolan ydinaseeton vyöhyke – Ulkoministeriön asettaman työryhmän selvitys*. Ulkoasiainministeriö, Helsinki 1986, 3.

¹⁸⁴ Väyrynen, Paavo (1991): *Alkusanat*. Teoksessa *Pohjolan ydinaseeton vyöhyke – Yhteispohjoismaisen virkamiestyöryhmän selvitys*. Ulkoasiainministeriö, Helsinki 1991, 4.

Punavihreän ohjelman taustakeskusteluja varten sosialistien aktiivi Markku Tattari, joka toimi Sadankomitean pääsihteerinä 1983–1987¹⁸⁵, valmisteli muistion Suomen Lapin varustautumisesta ja pohjoisen kalottialueen militarisoimisesta. Muistion mukaan Pohjoiskalotti alueena oli kasvavan sotilaallisen varustautumisen ja jännitteen kohteena. Keskeisenä tekijänä kehityksessä linjattiin Neuvostoliiton ydinasearsenaalin ja pohjoisten laivastotukikohtien keskittyminen Kuolan niemimaalle, mutta tilanteen kiihdyttäjäksi nimettiin Yhdysvaltojen sotilaallisen doktriinin muutos. Yhdysvaltain uusi doktriini pohjautui pitkälti eteen työnnettyyn puolustukseen, jossa keskiössä oli laivastoyksiköiden siirtäminen lähemmäksi Neuvostoliiton alueita. Tämä johti Tattarin analyysin mukaan siihen, että merivarustelukilvan kiihtymisen lisäksi sotilaallinen huoltotarve kasvaisi, jolloin myös maa-alueita olisi saatettu käyttää entistä enemmän sotilaallisiin tarkoituksiin. Tämä olisi tarkoittanut Yhdysvaltain puolelta Norjan maa-alueiden aktiivisempaa käyttöä, joka olisi luonut neuvostoliittolaisille paineita Kuolan aktiivisuuden kasvattamiseen.¹⁸⁶ Pohjolan ydinaseettoman vyöhykkeen yhteydessä Norja, Tanska ja Ruotsi esittivät jo vuonna 1981, että vyöhykkeeseen saataisiin mukaan myös Neuvostoliiton pohjoisia alueita. Neuvostoliiton puolelta viestitettiin aluksi valmiutta keskusteluihin, mutta tämä osa hankkeesta kaatui varsin nopeasti.¹⁸⁷

Suomen kannalta tilanne loi sosialistien mukaan sotilaallisia paineita Lapin alueelle. Tällä oli Lapin kannalta laaja-alaisia vaikutuksia myös alueen siviiliyhteiskuntaan. Sosialistit pyrkivät etsimään ratkaisuja, joissa pyrittiin katkaisemaan koko Pohjoiskalotin militarisoitinkierre, mutta ensisijaisesti pyrkimyksenä oli löytää kansallisia ratkaisuja siihen, että Suomi ei Lapin kehittämisen osalta osallistuisi tähän kehitykseen.¹⁸⁸ Tiedotusvälineille 7.9.1987 antamassaan kannantotossaan SKDL:n sosialistien toimikunta ehdotti varustelukehityksen katkaisemista Suomen osalta ja resurssien suuntaamista alueen kehittämiseen esimerkiksi koulutuksen ja elinkeinoelämän osilta.

---

¹⁸⁵ Hallman, 184; Suomen Sadankomitealiiton toimihenkilöt 1985–1990, B luettelot, BB toimihenkilöt, Suomen Sadankomitealiitto, KA.

¹⁸⁶ Tmk. ptk. 5.9.1987 liite 2. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

¹⁸⁷ Vesa, 222–224.

¹⁸⁸ Sama, 222–224.

Kannanotossa oli selkeä pasifistinen pohjavire, jonka perusteissa Suomelta vaadittiin aktiivista roolia alueellisena rauhanedistäjänä sen sijaan, että omalla toiminnalla osallistuttaisiin varustekilpailun kiihdyttämiseen.¹⁸⁹ Sosialistien valtuuskunta palasi vielä vuoden 1988 ensimmäisessä kokouksessaan Lapin sotilaallisten asetelmien kiristymiseen ja toisti vaatimuksen ydinaseettoman vyöhykkeen saamisesta Pohjolaan korostaen molempien suurvaltojen osallisuutta tilanteen kiristymiseen.¹⁹⁰

Pohjolan ydinaseeton vyöhyke istui näin ollen hyvin 1980-luvulla nousussa olleen riippumattoman länsieurooppalaisen rauhanliikkeen agendaan, joten se oli helppo omaksua myös SKDL:n sosialistien linjaksi. Kuten END-liikkeen vaatimuksissa, Pohjolan ydinaseettoman vyöhykkeen aloitteessa otettiin rauhan tekemisen keinoksi yksipuolinen aseistariisunta ja ydinaseista kieltäytyminen. Tavoitteena oli blokkiajattelun sijaan ajaa tasapuolisesti suurvaltajännitteiden purkamista. Nämä olivat pitkälti samoja teemoja, jotka toistuvasti nousivat esiin sosialistien kannanotoissa aina perustamisjulistuksesta lähtien.

3.3 Itsehallinto

Itsehallinto oli SKDL:n sosialisteille moniulotteinen ja laaja-alainen käsite, joka oli jo keskusjärjestön perustamisjulistuksesta lähtien ryhmän poliittisen agendan kärkipaikoilla.¹⁹¹ Käsitteen keskeisyydestä huolimatta itsehallinto oli sosialisteille itselleen käsitteenä melkoisen vaikeasti hahmotettava. Sen toisaalta koettiin olevan elimellinen osa heidän edustamaansa sosialismia, mutta asian konkretisointi ennen kaikkea ulospäin viestittäessä miellettiin sosialistien piirissä melko lailla ongelmalliseksi. Esimerkiksi keskusjärjestön alkutaipaleella syksyllä 1983 todettiin tarve käsitteen konkretisoinnista¹⁹² ja vielä lähes kolme vuotta myöhemmin koettiin, että termin ympärillä käydään edelleen ”yleistä höpinää” ilman konkretiaa ja selkeyttä¹⁹³.

---

¹⁸⁹ Tmk. ptk. 5.9.1987 liite 3. K4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA

¹⁹⁰ SKDL:n sosialistien valtuuskunnan kokouspöytäkirja 27.–28.2.1988, liite 7. Kansio 2 Cb Valtuuskunta 1988 pöytäkirjat liitteineen (K 2 Cb vlk. 1988), SKDLS, KA.

¹⁹¹ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

¹⁹² Tmk. ptk. 15.11.1983 liite, 1. K 3 Cc tmk. 1983, SKDLS, KA.

¹⁹³ Tmk. ptk. 2.9.1986. K 3 Cc tmk. 1986, SKDLS, KA.

Yksi syy itsehallinnon käsitteen hankaluuteen oli sen laaja-alaisuudessa. Arkikielessä itsehallinto yhdistetään usein valtiolliseen, alueelliseen tai esimerkiksi laitosten itsehallintoon.¹⁹⁴ SKDL:n sosialisteille itsehallinnossa oli kuitenkin kyse laajemmasta käsitteestä, jonka viittausala levittyi alueellisesta itsehallinnosta yksilön oikeuteen päättää omasta elämästään.

Itsehallinnon käsite koko sosialistien yhteiskunnallisen ajattelun läpäisevänä käsitteenä näkyi havainnollisesti suhtautumisessa ydinvoimaan. Ydinvoimaa ei pidetty ainoastaan ympäristölle ongelmallisena asiana, vaan myös ongelmana itsehallintopyrkimyksille ja koko demokratian laajentamisajatukselle.¹⁹⁵

Itsehallinnon yhtenä keskeisenä osana oli vallan hajauttaminen ja sen tuominen lähemmäksi yksilöä. Ydinvoima energiapoliittisena ratkaisuna nähtiin ennen kaikkea keskitettynä vaihtoehtona, jonka myötävaikutuksesta kansanvallan tila kapenisi ja kunnallisen itsehallinnon toteutuminen vaikeutuisi.¹⁹⁶ Toisin sanoen ydinvoimaratkaisut vaikuttivat itsehallintoon yksilön tasolla vähentämällä demokraattisia vaikuttamismahdollisuuksia ja toisaalta kunnallistasolla autonomian kaventumisena.

Käsitteen määrittelyn ongelmista huolimatta itsehallinnon nähtiin olevan sosialistisen demokratian perusta ja edellytys. Ele Alenius hahmotteli itsehallinnon luovan sosialistisen demokratian taloudellisen perustan yhdessä kokonaisvaltaisen suunnittelun kanssa. Sosialismiin ja suunnitteluun kuului Aleniuksen mukaan monen mielikuvissa väistämätön byrokraattisuus, minkä osittain kokemuksin oli reaaliosialismin maissa osoittanut. Itsehallinto oli kuitenkin nimenomaan se keino, jonka avulla sosialismissa demokratiaa pystyttiin laajentamaan ja byrokraatisoitumista vastustamaan. Tästä pitivät huolta esimerkiksi valtiosta itsenäiset tuotantolaitokset, jotka olivat laitoksen kaikkien työntekijöiden demokraattisessa ohjauksessa. Sosialistien keskusjärjestön perustamiskokouksessa pitämässä puheessaan Alenius ei kuitenkaan valitettavasti syventynyt tarkemmin siihen, miten kokonaisvaltainen suunnittelu ja itsehallinto

---

¹⁹⁴ Itsehallinto. MOT Kielitoimiston sanakirja.

(<https://mot.kielikone.fi/mot/hy/netmot.exe?motportal=80>) (viitattu 9.12.2018).

¹⁹⁵ Tmk. ptk. 21.9.1983. K 3 Cc tmk. 1983, SKDLS, KA.

¹⁹⁶ SKDL:n sosialistien energiapoliittinen kannanotto 23.10.1983. K 3 Cc tmk. 1983, SKDLS, KA.

istuisivat yhteen. Tavoitteena oli osittain tarjota erilaista vaihtoehtoa tielle sosialismin rakentamiseen ja täten tehdä keskustelunavaus laajentamaan ideologista sosialistista keskustelua.¹⁹⁷

3.3.1 Tuotannollinen itsehallinto

SKDL:n sosialistien perustamisjulistuksen mukaan itsehallinnon keskeisenä tavoitteena oli ”luoda ihmisille mahdollisuus osallistua kaikkeen heitä koskevaan päätöksentekoon niin laajasti kuin se on mahdollista loukkaamatta muiden oikeuksia.”¹⁹⁸ Selkeimpiä ilmauksia ihmisen mahdollisuudesta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon oli vaatimus tuotannollisesta itsehallinnosta. Perustamisjulistuksen mukaan tuotannollinen itsehallinto tarkoitti yksinkertaistettuna päätöksenteon tai sen valvonnan siirtämistä tuotannollisten yhteisöjen työntekijöille. Kaikissa tilanteissa päätöksenteon siirtämisen suoraan henkilöstölle ei nähty olevan mahdollista, mutta useimmissa tapauksissa sosialistien näkemyksen mukaan ainakin valvontavalta olisi siirrettävissä työntekijöille. SKDL:n vuoden 1967 ohjelmassa oli nähtävissä vahvasti itsehallinnollisia teemoja etenkin ”Taloudellinen demokratia” -otsikon alla. Itsehallintoa ei tosin terminä mainita muuta kuin paikallishallinnon yhteydessä, vaan ohjelmassa samoja ajatuksia ilmaistaan pitkälti demokratiaterminologiaa käyttäen. Esimerkiksi yritysdemokratia nostetaan esille yhtenä taloudellisen demokratian osaratkaisuna.¹⁹⁹ Ohjelman laatineen toimikunnan puheenjohtajana toimi sosialistien Ele Alenius.²⁰⁰

Tuotannollisen itsehallinnon vaatimuksen voikin nähdä jatkumona 1960–1970-luvuilla käytyyn työpaikka- ja yritysdemokratiakeskustelulle, joka pitkälti katkesi vuonna 1978 säädettyyn lakiin yhteistoiminnasta yrityksissä (yt-laki). Ilkka Kärrylän mukaan ennen yt-lain säätämistä käydyissä keskusteluissa vasemmiston vaatima muoto yritysdemokratiasta, mikä olisi tähdännyt vallan

---

¹⁹⁷ Alenius, 1983.

¹⁹⁸ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

¹⁹⁹ Suomen Kansan Demokraattisen Liiton Periaateohjelma. Hyväksytty SKDL:n 8.liittokokouksessa Helsingissä 13.5.-15.5.1967(sic!). Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKDL/626>) (viitattu 9.12.2018).

²⁰⁰ Borg, 152.

uudelleenjakoon työpaikoilla, jäi alakynteen ja koko yritysdemokratian käsite korvattiin yhteistoiminnan käsitteellä. Yhteistoiminta ei kuitenkaan käsitteenä sisältänyt vastaavanlaista radikaalia vallanjaon ajatusta kuin vasemmiston yritysdemokratia.²⁰¹ Yhteistoiminta lakia ei nähty työntekijäjärjestöjen piirissä tyydyttävänä tai edes lopullisena ratkaisuna, vaan ajatus yritysdemokratian läpiviemiseksi kyti edelleen. Yt-laki nähtiin toiveikkaasti lähinnä ensiaskeleena kohti demokraattisempia ratkaisuja. Kärnylä kuitenkin esittää, että yt-lain säätämisen myötä työnantajapuolen käsite yhteistoiminnasta sai lopulta hegemonisen aseman ja yritysdemokratia vaipui käsitteenä unholaan.²⁰²

Kärnylän johtopäätöksen mukainen tulkinta näkyi myös SKDL:n sosialistien aikalaiskeskusteluissa. Esimerkiksi Päivi Skyttä veti yhteyden yhteistoimintalakien ja yritysdemokratiakeskustelun hiipumisen välille. Hänen mukaansa yhteistoiminta lakien säätäminen suorastaan ”pitkäksi aikaa tappoi yleisemmän mielenkiinnon yritysdemokratiaa ja tuotannollista itsehallintoa kohtaan.”²⁰³

Itsehallinnon käsitteen ulottaminen työpaikoille oli toisaalta luonnollista itsehallinnon keskeisen käsitteellisen sisällön kannalta, sillä se pyrki ennen kaikkea toteuttamaan ihmisen mahdollisuutta osallistua häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Samalla se asettautui osaksi jatkumoa pitkään käydylle keskustelulle yritysdemokratiasta. Tässä yhteydessä todettakoon, etteivät sosialistit onnistuneet kovin selkeästi esittämään konkreettisia ratkaisuehdotuksia tämän toteuttamiseksi, mistä tuskailut asian viestimisestä ja selkeään asuun pukemisesta osaltaan kertoivat. Se kuinka selkeitä malleja itsehallinnon toteuttamiselle esitettiin tai oltiin esittämättä ei sinänsä ole tämän tutkimuksen kannalta merkityksellistä. Työpaikoilla toteutettava itsehallinto pysyi joka tapauksessa sitkeästi SKDL:n sosialistien omissa tavoitteissa ja keskusteluissa pinnalla, vaikka yritysdemokratia yleisessä keskustelussa olikin päässyt poliittisilta agendoilta tippumaan.

---

²⁰¹ Kärnylä Ilkka (2016): *Kansallinen etu demokratian rajoituksena – Suomalaisten työnantajien retoriikka 1960- ja 1970-lukujen yritysdemokratiakeskustelussa*. Historiallinen aikakauskirja 4/2016, 445–446.

²⁰² Sama, 456.

²⁰³ Skyttä, Päivi (1983): *Rakennefasismiin vai itsehallintoon*. VS 1/1983.

3.3.2 Alueellinen itsehallinto

Itsehallinnon laajemman tason esimerkistä käy alueellinen itsehallinto. Alueellisen itsehallinnon käsitettiin sisältävän sekä kuntien itsenäisyyden laajentamisen että päätöksenteon hierarkian ja keskittämisen purkamisen. Tavoitteina alusta asti oli myös siirtää valtaa valtiolta kuntien lisäksi erikseen luotaville uusille alueellisille itsehallintokokonaisuuksille.²⁰⁴ Myöhemmin alueellisen itsehallinnon tavoite konkretisoitui vaatimukseksi maakunnallisen itsehallinnon toteuttamisesta. Samalla esille nostettiin myös vaade Lapin muuttamisesta autonomiseksi maakunnaksi.²⁰⁵ Vuoden 1984 kunnallisvaalien alla annetussa kannanotossa linjattiin, että kunnallislakia tulisi muuttaa siten, että päätöksenteko voitaisiin ”hajauttaa mahdollisimman alhaisille tasoille.”²⁰⁶ Tällä pyrittiin päätöksenteon joustavuuden lisäksi lisäämään päätöksen teon läheisyyttä kuntalaisiin. Mielenkiintoisena huomiona kannanotossa oli sen päätöskappaleen linjaamat kunnanhallinnon muotoa koskevat huomiot. Sosialistit julistivat, ettei kuntien hallintoa pitäisi kahlita muodoltaan vastaamaan valtionhallintoa pienoiskoossa, vaan kuntien tulisi antaa itse muodostaa tarpeittensa mukaisesti oma hallintonsa itsenäisesti. Vuoden 1984 kunnallisvaalikannanotossa muotoiltiin myös konkreettisia keinoja kunnan päätöksenteon avaamiseksi ja asukkaiden mukaan ottamiseksi. Tällaisina keinoina nähtiin erilaisten kylä- ja kaupunginosatoimikuntien toiminnan tukeminen sekä asioiden valmisteluvaiheessa järjestettävät mielipidekyselyt tai tärkeissä asioissa kansanäänestykset. Myös kuntalaisten mahdollisuus tehdä aloitteita, tiedon avoimuuden lisääminen päätöksenteossa sekä luottamushenkilöiden aseman vahvistaminen suhteessa virkamiehiin nostettiin kannanotossa osaksi päätöksenteon avaamisen keinovalikoimaa.²⁰⁷

Päivi Skyttä sovitteli Vapaan Sanan sivuilla alueelliselle itsehallinnolle yhdeksi esikuvaksi Norjan mallia, jossa päätöksentekoa oli siirretty 1970-luvulla lääneihin. Norjassa läänit saivat Skytän mukaan itse päättää valtion osuuksien käytöstä eikä

---

²⁰⁴ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

²⁰⁵ Tmk. ptk. 28.4.1987, Liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

²⁰⁶ Kunnallisvaalikannanotto. Tmk. ptk. 25.9.1984, liite 1. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA.

²⁰⁷ Sama.

rahaa oltu etukäteen valtion taholta korvamerkattu. Artikkelissa kuitenkin esitettiin, ettei uudistukseen tulisi hypätä suin päin, sillä Suomessa asiaa ei asiaan ollut vielä tarpeeksi laajaa kiinnostusta eikä siitä oltu käyty kunnollista keskustelua. Ilman asiasta käytyä kunnan poliittista kamppailua vaarana olisi ollut, että uudistus ei johtaisi demokraattisempaan hallintoon, vaan loisi ainoastaan hallinnollisen reformin tappaen kiinnostuksen itsehallinnollisiin ratkaisuihin. Oikeansuuntaisia ratkaisuja oli esimerkiksi Norjassa kuitenkin kokeiltu ja näitä esillä pitämällä pyrittiin pitämään yllä myös kotimaista keskustelua.²⁰⁸

Alueellisen itsehallinnon ajatuksen pohjalla oli sama tavoite ihmisen mahdollisuudesta osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon kuin tuotannollisen itsehallinnon kohdalla. Päätöksenteko oli siis tuotava mahdollisimman lähelle ihmistä. Tätä pystyttiin parhaiten toteuttamaan hajauttamalla päätöksentekoa mahdollisimman paljon. Kuntien itsenäisyyden vahvistaminen olisi tämän ajattelumallin mukaan lujittanut lähidemokratiaa ja täten mahdollistanut ihmisten osallistumisen paremmin. Hierarkkiset valtarakenteet ja etäälle viety päätöksenteko olivat omiaan vieraannuttamaan ihmistä demokraattisesta prosessista.

Itsehallintokäsite sisälsi myös aikaisemmin luvussa 3.1.3 esitellyn käsityksen ihmiskuvasta sekä ajatuksen ihmisen ja yhteiskunnan suhteesta. Tässä suhteessa vieraantuminen on keskeisessä asemassa. Yhteiskuntajärjestyksen, missä päätöksenteko oli viety etäälle ihmisten arkipäivästä ja mahdollisuus vaikuttaa omaan välittömään ympäristöönsä oli vähäinen, nähtiin aiheuttavan vieraantumista oikeasta ihmisluonnosta.²⁰⁹ Ihmisen ajateltiin pystyvän toteuttamaan itseään ja, kuten keskusjärjestön perustamisjulistuksessa muotoiltiin, hänen vapauspiirinsä laajenee päätöksentekoon osallistumisen kautta.²¹⁰

---

²⁰⁸ Skyttä, 1983.

²⁰⁹ Mm. yhteenveto valtuuskunnan kokouksen työryhmien raportista. Tmk. ptk. 6.11.1984, liite 3. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA.

²¹⁰ Allard, Erik (1971): *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine*. WSOY, Porvoo, 71–76; Marx, 68–69.

3.3.3 Itsehallinto koulutuksessa ja kulttuurissa

Itsehallinnon käsite kattoi yksittäisen ihmisen tason ja alueellisen hallinnon lisäksi myös esimerkiksi koulutuslaitosten itsehallinnon sekä kulttuurillisen itsehallinnon sfääriin. SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistuksesta lähtien vaadittiin esimerkiksi yliopistojen ja korkeakoulujen, koulujen ja ammattikoulujen sekä esimerkiksi kulttuurilaitosten muodostamista itsehallinnollisiksi yksiköiksi.²¹¹

Vaatus jatkaa edelleen samaa johdonmukaista linjaa itsehallinto-käsitteen ajatuksen takana, että päätöksentekoa pitäisi hajauttaa, se pitäisi tuoda lähemmäksi niitä jota se koskettaa sekä erillisten yksiköiden autonomiaa pitäisi edistää.

Hankalammin hahmotettava osa itsehallinnon käsitteen monisyisessä rakennelmassa oli kulttuurillinen itsehallinto. Kulttuurillinen itsehallinto esiintyy terminä perustamisjulistuksen jälkeen muutamia kertoja, mutta siinä missä itsehallinto käsitteen yleisempi muotoilu tuntui olevan sosialisteille vähintäänkin haastavaa, oli kulttuurillinen itsehallinto lähinnä soppaa entisestään sekoittava lisämauste. Perustamisjulistuksen yhteydessä kulttuurillisesta ulottuvuudesta on yhden kappaleen mittainen osio, jossa kulttuurillinen itsehallinto muotoillaan lähinnä käsittämään oikeutta taiteelliseen vapauteen. Kulttuurin kehittymisen tulisi täten olla vapaata sekä valtiollisesta ohjauksesta että puoluepoliittisesta holhouksesta.²¹² Tämän tarkemmin kulttuurillisen itsehallinnon ajatusta myöhempien mainintojen yhteydessä avattu.

3.3.4 Itsehallinto 1980-luvun vasemmiston piirissä

Itsehallinnon käsite ei toki ollut yksin SKDL:n sosialistien omaisuutta tai vailla kilpailevaa tulkintaa. SKDL:n vuoden 1980 periaateohjelmassa itsehallinto esiintyi vain kerran kunnallisen itsehallinnon yhteydessä,²¹³ mutta SKDL:n piirissä

---

²¹¹ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

²¹² Sama.

²¹³ Suomen Kansan Demokraattisen Liiton Ohjelma. Ohjelma hyväksytty SKDL:n liittokokouksessa 18.5.1980. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKDL/622>) (viitattu 9.12.2018).

asetettiin kokonaan oma työryhmä pohtimaan itsehallintoasioita toukokuussa 1986.²¹⁴ Sosialistien aktiiveista liiton kuusihenkisessä itsehallintotyöryhmässä olivat mukana Sinikka Mustakallio sekä Juha Järvinen. Työryhmän keskeisenä tavoitteena oli itsehallintoon liittyvien ajatusten täsmentäminen sekä kehittäminen ja käsitteen selventäminen. Pyrkimyksenä oli myös luoda itsehallintoajattelun pohjalta konkreettisia poliittisia tavoitteita ja toimintoja. Itsehallintotyöryhmän työn katsottiin olevan keskeisessä asemassa SKDL:n poliittisen ajattelun ja toiminnan kehittämisessä.²¹⁵ Sosialistit toki olivat tästä mielissään ja pohtivatkin aktiivisesti, miten itsehallintokeskustelua voitaisiin edistää SKDL:n tasolla.²¹⁶

Samoihin aikoihin myös SKP:n taholla esitettiin omia muotoiluja itsehallinnosta. Kommunistisen puolueen vuoden 1987 ohjelmassa itsehallinto oli näkyvästi esillä. Näkyvästä esillä olostaan huolimatta myös kommunistien esitykset itsehallinnon varsinaisesta toteuttamisesta jäivät varsin yleisluontoisiksi. Itsehallinto-käsitteen hankaluuden joutuivat lopulta toteamaan myös puoluekokousedustajat, sillä puolueohjelman lopussa erilaisia jatkokäsittelyn tarpeessa olevien asioiden listalle päätyi myös ”itsehallintoa koskevien käsitysten kehittäminen ja konkretisointi”.²¹⁷

Myös sosiaalidemokraattien vuonna 1987 hyväksytyssä ohjelmassa itsehallinto oli esillä. SDP:n puolueohjelmassa itsehallinto oli tosin käsitteenä huomattavasti rajatumpi, mutta toisaalta rajaus toi mukanaan hivenen konkretiaa. Käytännössä itsehallinnon viittausala oli rajattu kattamaan ratkaisuja työelämässä sekä alueellisen itsehallinnon kehittämisessä, mihin tosin viitataan vain hyvin ohimennen. Sosiaalidemokraateilla työpaikkademokratiaksi kääntyvä itsehallinto otti vaikutuskanavakseen vahvasti ammattiyhdistysliikkeen.²¹⁸ Aimo Kairamo,

---

²¹⁴ Tmk. ptk. 13.5.1986. K 3 Cc tmk. 1986, SKDLS, KA.

²¹⁵ SKDL:n liittohallituksen pöytäkirja (SKDL lh. ptk.) 7.5.1986 sekä liite 6. C pöytäkirjat, Cd liittohallituksen pöytäkirjat 1986, Hallinnollinen jaosto, Suomen Kansan Demokraattinen Liitto, (C ptk. Cd lh. ptk. 1986, hj, SKDL), KA.

²¹⁶ Tmk. ptk. 2.9.1986. K 3 Cc tmk. 1986, SKDLS, KA.

²¹⁷ Suomen Kommunistisen Puolueen puolueohjelma, hyväksytty edustajainkokouksessa Helsingissä Kulttuuritalolla 14.6.1987. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKP/731>) (viitattu 9.12.2018).

²¹⁸ Sosialidemokraattisen Puolueen periaateohjelma, Periaateohjelma hyväksytty SDP:n 34. puoluekokouksessa Helsingissä 4. - 7.6.1987. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/450>) (viitattu 9.12.2018).

joka oli seurannut pitkään läheltä SDP:tä ja osallistunut vuoden 1987 periaateohjelman tekemiseen²¹⁹, noteerasi ohjelman selitysteokseksi luonnehtimassaan kirjassaan tämän painotuksen ja eron verrattuna vasemman laidan vaatimukseen. Kairamo, kuten myös hyväksytty puolueohjelma, nosti nimenomaan esille ammattiyhdistysliikkeen aseman työpaikkojen itsehallinnollisten ratkaisujen kohdalla. 1980-luvun lopun sosiaalidemokraattisessa ajattelussa itsehallinto työpaikoilla käsitetään lähinnä työntekijöiden itsenäisyydeksi ja turvallisuudeksi sekä mahdollisuudeksi osallistua päätöksentekoon. Tässä ammattiyhdistysliike olisi toiminut ikään kuin välittäjänä, eli mahdolliset itsehallintoratkaisut olisi rakennettu pitkälti ammattiyhdistysliikkeen kautta kanavoitavaksi vaikuttamiseksi.²²⁰

Toinen SDP:n konkreettisempi muotoilu itsehallinnon tiimoilta koski työntekijöiden hallitsemia rahastoja yrityksissä. Tämän katsottiin periaateohjelmassa ensinäkin lisäävän työntekijöiden yhteisvastuuta ja aloitteellisuutta yrityksissä, mutta toisaalta myös luovan pohjaa ennen kaikkea taloudellisen vallan hajauttamisille ja täten myös työntekijöiden itsehallinnolle. Kairamo nosti esille Ruotsissa esitetyn, mutta lopulta toteutumattoman mallin, joka meni rahastosuunnitelmissaan niin pitkälle, että pitkällä aikavälillä suuryritysten enemmistöosakeomistajuus olisi siirtynyt ammattiyhdistysliikkeen omistuksen kautta työntekijöiden haltuun. Kuten sanottu, ruotsalaisten suunnitelmat eivät koskaan sellaisinaan toteutuneet, mutta ajatus sekä työntekijöiden taloudellisen vallan lisäämisestä että rahastojen toimimisena taloudellisena porkkanana työntekijöille sisältyi myös SDP:n suomalaiseen malliin. Rahastot olisivat toimineet siis kannustimina työntekijöille siten, että yrityksen tuotosta olisi jaettu siivu myös työntekijöille, jolloin heillä olisi ollut enemmän motivaatiota omalla panoksellaan lisätä tuottavuutta ja pyrkiä ratkaisuihin.²²¹ Myös SKDL:n sosialistit olivat nostaneet yhdeksi itsehallinnon

---

²¹⁹ Kairamo, Aimo (1989): *Tärkeintä on liike*. Tammi, Helsinki, 15–17.

²²⁰ Kairamo, 101–106.

²²¹ Kairamo, 107–108.

toteuttamiskanavaksi palkansaajarahastot,²²² mutta tämä vaihtoehto hukkuu käsitteen yleisessä pyörittelyssä nopeasti.

Aimo Kairamon selitysteoksen esittämistä periaateohjelman tausta-ajatuksista paistoi hieman läpi Ilkka Kärriylän ylempänä esitetty ajatus työnantajien voittamasta käsitekamppailusta. Ensinäkin työntekijäpuolen aiemmin radikaalit vaatimukset vallan uudelleenjaosta olivat jokseenkin kokonaan kadonneet. Toisekseen yhteistoiminnan käsitteen hegemoninen asema heijastui Kairamonkin kielenkäyttöön.²²³ Toisaalta myös Kärriylän tulkinta ay-liikkeen suhtautumisesta yt-lakiin vain ensimmäisenä askeleena kohti demokraattisempia ratkaisuja eli Kairamonkin tulkinnessa. Kairamo kuvasi työntekijöiden yhteisesti hallitsemia palkansaajarahastoja askeleena kohti taloudellista demokratiaa, ei päätepisteenä.²²⁴

3.3.5 Vaikean käsitteen eurooppalaiset juuret

Itsehallinnon käsitteen juuret juonsivat osaltaan laajempaan keskusteluun, jota käytiin etenkin Länsi- ja Etelä-Euroopan työväenliikkeen piirissä. Siinä missä skandinaavisessa keskustelussa keskiössä oli nimenomaan käsitteenä työpaikka- tai teollisuusdemokratia (*industriell demokrati*), nousi 1960- ja 1970-luvuilla Ranskassa avainkäsitteeksi *autogestion*.²²⁵ Autogestionilla ranskalaisessa keskustelussa ei käsitetty vain työpaikoilla tapahtuvaa työntekijöiden autonomiaa tai päätöksentekoon osallistumista vaan käsitteen katsottiin kattavan laaja-alaisesti vallan uudelleen määrittelyn koko yhteiskunnan tasolla. Historioitsija Pierre Rosanvallon, joka oli yhden Ranskan suurimman ammattiliiton Confédération Française Démocratique du Travail:n (CFDT) lehden päätoimittaja 1973–1977 ja autogestion-käsitteen yksi pääteoreetikko, näki käsitteen kolmantena tienä sosiaalidemokratian ja kommunismin välillä. Käsitteen ei ollut tarkoitus olla valmis suunnitelma yhteiskuntajärjestyksestä, eikä sen ollut tarkoitus olla kuvaus tuotantovälineiden omistussuhteista, vaan käsitteellistetty kuvaus siitä, kuinka vallankäyttöä tulisi yhteiskunnassa harjoittaa. Rosanvallonille

---

²²² Tmk. ptk. 16.1.1985. K 3 Cc tmk. 1985, SKDLS, KA.

²²³ ”Työoloja on parannettava yhteistoiminnassa ja demokraattisesti.” Kairamo, 107.

²²⁴ Kairamo, 107–108.

²²⁵ Sassoon, 380, 403.

autogestion oli sekä strategia että päämäärä ja laajassa mittakaavassa tapahtuva yhteiskunnallisen vallankäytön uudelleenjaon pitäisi hänen mukaansa olla sosialisteille johtava kysymys.²²⁶

Donald Sassoon kuitenkin toteaa, että vaikka autogestionin kaltainen itsehallinto-käsite oli ranskalaisia sosialisteja suuresti viehättävä ajatus, eivät hekään onnistuneet saamaan asiaansa kunnolla konkretisoitua tai esitettyä käytännön toimia tämän toteuttamiseksi.²²⁷ Tämä toisaalta vahvistaa käsitystä termin monimuotoisuudesta, mutta myös epämääräisyydestä. Samalla ranskalaisten kokemat ongelmat käsitteen määrittelyssä selittävät hieman SKDL:n sosialistien kokemia ongelmia. Käsitteeseen positiivisesti suhtautuminen ja samalla sen ongelmallisuus kiteytyi erinomaisesti eräässä lakonisessa kommentissa SKDL:n sosialistien syyskauden 1984 valtuuskunnan seminaarin ryhmätöiden yhteenvedossa: ”itsehallinto on hyvä asia, mutta kukaan ei oikein tiedä mitä se on”²²⁸.

Sosialistit itse nostivat mielenkiinnon kohteeksi myös Jugoslavian itsehallintojärjestelmän, josta uskottiin löytyvän kokemusperäistä tietoa konkretian luomiseksi itsehallintokeskusteluun.²²⁹ Myös Ranskassa 1960- ja 1970-lukujen sosialistien keskusteluissa pyörinyt autogestionin käsite oli saanut inspiraatiota Jugoslavian järjestelmästä.²³⁰ Syksyllä 1984 SKDL:n sosialistien alueyhdistyksissä oli herännyt kiinnostus tietää enemmän Jugoslavian itsehallintojärjestelmästä ja asiaan perehtyminen päätettiin ottaa yhdeksi painopisteeksi seuraavalle toimikaudelle.²³¹ Keväälle 1985 suunnitellussa toiminnassa Jugoslavian käytäntöjen ja järjestelmän tutkiminen erilaisten opintomateriaalien ja -iltojen kautta huipentuisi kesän alussa tehtävään opintomatkkaan tutustumaan paikan päälle maan ratkaisuihin.²³² Matkan järjestelyistä vastannut Oili Alm kirjoitti matkan jälkeen Ydin-lehdessä

---

²²⁶ Sassoon, 539–540.

²²⁷ Sassoon, 540.

²²⁸ Tmk. ptk. 6.11.1984, liite 3. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA.

²²⁹ *Sosialistien 2. edustajakokous miettii SKDL:n ja politiikan uudistamista. VS 4/1984.*

²³⁰ Sassoon, 538.

²³¹ Tmk. ptk. 20.11.1984. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA.

²³² Tmk. ptk. 16.1.1985. K 3 Cc tmk. 1985, SKDLS, KA.

opintoretken annista. Almin artikkelissa nousi esille Jugoslavian mallin osallistava vaikutus kansalaisiin, esimerkiksi noin joka seitsemäs maan kansalainen oli osallinen jossakin itsehallinnollisessa elimessä, mutta yhtä lailla artikkelista huokuivat kokemukset maan ongelmista. Esimerkiksi tuotannon järjestämisen tasolla ongelmia Jugoslaviassa oli syntynyt muun muassa huonon tiedonvälityksen vuoksi, jolloin samoja kulutustavaroita tuottavia laitoksia oli perustettu vierekkäisiin kaupunkeihin, mikä oli johtanut tiettyjen hyödykkeiden ylituotantoon. Tuotannon suunnittelun ongelmat eivät sinänsä olleet suurimpia, vaan suuremmaksi ongelmaksi ainakin Almin artikkelissa nostettiin sananvapaus- ja ihmisoikeuskysymykset sekä yhteiskunnan militaristisuus. Toisaalta Alm vaikutti olevan Ydin-lehden artikkelissaan lähes yllättynyt siitä, kuinka avoimesti järjestelmää Jugoslaviassa kritisoitiin.²³³

3.3.6 Itsehallinnon yhteenveto

Sosialisteilla oli siis todellisia haasteita itsehallinnon käsitteen selventämisessä sekä itselleen että ulospäin. Itsehallinto laajemmassa mittakaavassa olisi vaatinut kokonaisvaltaisen yhteiskunnan muutoksen. Itsehallinnon käsitteen selventämisessä ongelmana oli myös se, että sen vaikutus ulottui kaikille elämänalueille. Jo mainitut energiapoliittiset ratkaisut olivat toisinaan jopa ensisijaisesti itsehallintokysymyksiä,²³⁴ kulutuksen vähentämisen nähtiin olevan toisaalta olevan luonnon ja maailmanlaajuisen solidaarisuuden kannalta olevan välttämätöntä, mutta samanaikaisesti se olisi ehto itsehallinnon toteutumiseksi ja niin edelleen.

Ongelman siemenet tavallaan kylvettiin heti SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisen jälkeen ensimmäisessä edustajakokouksessa. Päivi Skytän pitämässä alustuspuheessa esitettiin, ettei yksikään poliittinen puolue tai ryhmittymä voinut luoda valmista mallia itsehallinnolle, sillä tämä olisi perustavanlaatuisesti itsehallinnon käsitteen vastaista. Samaan ajatukseen yhtyivät sosialistien toimikunnan sihteeri Sinikka Mustakallio sekä sosialistien valtuuskunnan jäsen,

---

²³³ Alm, Oili (1985): *Mihin vie Jugoslavian keskitie?* Ydin, 5/85.

²³⁴ Järvinen, Juha (1983): *Keskitetty energiantuotanto estää itsehallinnon toteutumisen.* VS 2/1983; Kouki, Juhani (1984): *Kajaanin lämpövoimahanke.* VS 3/1984; Skyttä, 1983.

SKDL:n puheenjohtaja Kalevi Kivistö. Itsehallinnon saattoivat heidän mukaansa määritellä vain itsehallintoa toteuttavat toimijat. Poliittisten puolueiden ja ryhmien rooliksi jäi esittää näkemyksensä siitä, minkälaiset instituutiot ja lainsäädäntö parhaiten mahdollistaisi itsehallinnon ja laajentaisi tämän alaa.²³⁵ SKDL:n sosialistien poliittisen päätöksenteon toimintaohjeeksi olisi hyvin voinut kuvitella kysymyksen 'Toteuttaako tämä ratkaisu itsehallintoa, laajentaako se autonomian aluetta ja mahdollisuuksia demokraattiseen vaikuttamiseen?' Tämä avaakin toisenlaisen näkökulman itsehallintoon: oliko itsehallinto sosialisteille itselleen lopulta vain väline demokratian laajentamiseen tai työkalu demokratian laajentamisajatuksen käsitteellistämiseksi.

Markku Hyrkkänen nostaa esille käsitteiden monimielisyyden ongelman. Ongelma, tai pikemminkin haaste, juontuu siitä, että käsitteiden viittaussuhde maailmaan on harvoin suoraviivainen ja yksiselitteinen. Käsitteet eivät ole irrallisia kielellisiä olioita, joilla on spesifi viittaussuhde maailmaan, vaan ne sisältävät usein monia käsitteitä ja merkityksiä. Hyrkkänen toteaa käsitteiden olevan "monien merkityssisältöjen kiteytymiä".²³⁶ On ehkä turha pyrkiä etsimään käsitteellistä selväpiirteisyyttä sosialistien itsehallinnon artikulaatiosta myös siksi, että asian kanssa tuskastelusta huolimatta sellaiseen ei lopulta kenties edes pyritty. Quentin Skinner varoittaa historiantutkijoita heijastamasta omia olettamuksiaan tutkimuskohteeseen ja yrittämästä esimerkiksi pukea menneiden toimijoiden toimintaa muuksi kuin mitä se todella on. Skinner nostaa esimerkiksi tilanteen, jossa tutkija yrittää väkisin löytää klassikoista koherentin kokonaisen teorian, vaikka sellaista ei välttämättä kirjoittaja pyrkinyt edes luomaan.²³⁷

Käsitteellisen selväpiirteisyyden etsimisen sijaan on parempi katsoa, mitä sosialistit oikeastaan pyrkivät omien sanojensa mukaan tekemään. Totta kai ryhmän pyrkimyksenä oli itsehallintoteorian ja -käytäntöjen kirkastaminen, mutta järjestäytymisensä alusta asti sosialistit korostivat tavoitteekseen ideologisen keskustelun henkiinherättämisen ja vaihtoehtojen tarjoamisen

---

²³⁵ Päivi Skytän alustuspuheenvuoro. K 1 Ca 1. edk. I, SKDLS, KA; Kalevi Kivistön & Sinikka Mustakallion puheet. K 1 Ca 1. edk. II, SKDLS, KA.

²³⁶ Hyrkkänen, 117.

²³⁷ Skinner, 67–68.

sosialismikeskusteluissa. Kuten Ele Alenius SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamiskokouksen yhteydessä totesi, halusivat sosialistien ryhmä nostaa esille ”erilaisten teiden olemassaoloa ja erilaisten sosialismin rakentamismallien mahdollisuutta”²³⁸. Itsehallinnon esilläpito keskustelussa oli näin ollen aktiivista toimintaa sosialismikeskustelun laaventamisen puolesta.

3.4 Sukupuolten välinen tasa-arvo

SKDL:n sosialisteille tasa-arvo oli laaja-alainen käsite, johon kuuluivat niin alueellinen tasa-arvo Suomessa, maapallon laajuinen tasa-arvo rikkaan pohjoisen ja köyhän etelän välillä, sukupuolten ja yleensä ihmisten välinen tasa-arvo.²³⁹ Monet aspektit tasa-arvon käsitteestä ovat osana muita tässä esityksessä käsiteltäviä ideologisen profiilin teemoja. Sosialistien keskusteluihin sukupuolten välisestä tasa-arvosta oli kuitenkin erityisen mielenkiintoinen, sillä siihen sisältyi usein kritiikkiä sekä laajempiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin että oman liikkeen toimintatapoihin. Sukupuolten tasa-arvon vaatimus kohdistui sosialisteilla nimittäin usein Suomen Kansan Demokraattiseen Liitoon järjestönä. Samalla vaade oli myös merkittävässä osassa sosialistien näkemyksessä laajemmasta poliittisen kulttuurin uudistamisen tarpeesta.²⁴⁰

Sosialistien asema SKDL:ssä ja toisaalta asenne tätä kohtaan oli vaikea. Toisaalta liiton toimintaan oli sitouduttu ja sen kehittämistä pidettiin sosialistien ensisijaisena tehtävänä, mutta samanaikaisesti sosialistit näkivät liiton toiminnassa paljon ongelmia. Yksi keskeinen SKDL:ään kohdistettu vaatimus oli sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen liiton päätöselimissä. Sosialistien keskusjärjestön alkuvuosina vaatimus esitettiin vielä varsin pehmeästi ja yleisellä tasolla, eli päätäntäselimiin vaadittiin valittavaksi ”tasapuolisesti miehiä ja naisia”.²⁴¹ 1980-luvun edetessä vaatimukset kuitenkin ottivat konkreettisemmän ja jyrkemman muotoilun. 1984 tuotiin keskusteluun mukaan kiintiöt, joissa toista

---

²³⁸ Alenius, 1983.

²³⁹ Summaus tästä esimerkiksi SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.; Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

²⁴⁰ Esimerkiksi tk. 1983. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA; Tmk. ptk. 11.9.1984. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA; Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA; Tmk. ptk. 8.3.1988. Kansio 4 Cc Toimikunta 1988 (K 4 Cc tmk. 1988), SKDLS, KA.

²⁴¹ Tk. 1983. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA

sukupuolta hallintoelimissä tulisi olla vähintään 1/3,²⁴² ja vuonna 1988 esitettiin jo, että SKDL:n liittohallituksessa puolet jäsenistä pitäisi olla naisia ja joko puheenjohtajan tai pääsihteerin tulisi olla nainen.²⁴³ Lukkoon lyödyt kiintiöt saivat tosin myös kritiikkiä sosialistien piirissä. Esimerkiksi Päivi Heinonen kritisoi sukupuolikiintiöitä Vapaassa Sanassa. Heinosen mukaan kiintiöt ovat pakkokeino, joka vain vahvistaa vastakkain asettelua sukupuolten välillä. Naisten asemaa ja osallisuutta pitäisi hänen mielestään rakentaa poliittista kulttuuria muuttamalla. Tärkeintä oli saada mukaan halukkaita ja osaavia naisia eikä kiintiöiden kautta saatavaa täytettä.²⁴⁴

Sukupuolten tasa-arvon toteuttamisen puutteellisuuden nähtiin tietysti olevan myös laajempi ongelma kuin SKDL:n johtopaikkojen jakaminen. SKDL:n omassa vuoden 1980 periaateohjelmassa sukupuolten välinen tasa-arvo oli nostettu tavoitteeksi osana laajempaa tasa-arvon vaatimusta.²⁴⁵ Sosialisteille kuitenkin SKDL:n oman järjestörakenteen tasa-arvoisuuden edistäminen oli ensisijaisen tärkeä asia ainakin kahdesta syystä. Ensimmäinen he kokivat olevansa jossain määrin johtava voima SKDL:n kehittämisessä SKP:n keskittyessä sosialistien mukaan lähinnä omaan organisaatioonsa. Tällöin muutosten aikaan saaminen SKDL:ssä jäi sosialistien mielestä usein heidän kontolleen. Toiseksi sosialistit kokivat ongelmalliseksi ristiriidan vaatimusten ja liiton oman todellisuuden välillä. Jotta asioita, esimerkiksi tasa-arvoa voisi todella ajaa ja kehittää, tulisi itse olla esimerkkinä, ja tämän vuoksi sukupuolten tasa-arvon asiaa tuli ajaa myös SKDL:n elimissä.

Sosialistit pääsivät omassa toiminnassaan varsin lähelle SKDL:lle asettamia tasa-arvotavoitteita. Vielä keskusjärjestön perustamisen aikoihin 1982 naisten osuus toimikunnan jäsenistä oli 29 % ja valtuuskunnan 24 %. Kuitenkin 1983 ensimmäisestä edustajakokouksesta lähtien naisten osuus molemmissa päätäntä elimissä vakiintui 40–45 % välille. Lähimmäksi tasa-arvoista tilannetta päästiin

---

²⁴² Tmk. ptk. 11.9.1984. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA.

²⁴³ Tmk. ptk. 8.3.1988. K 4 Cc tmk. 1988, SKDLS, KA.

²⁴⁴ Heinonen, Päivi (1987): *Tasa-arvo on kasvua ja rohkeutta*. VS 1/1987.

²⁴⁵ Suomen Kansan Demokraattisen Liiton Ohjelma. Ohjelma hyväksytty SKDL:n liittokokouksessa 18.5.1980. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKDL/622>) (viitattu 9.12.2018).

valtuuskunnassa 1983–1985, jolloin naisten osuus oli 46 %. Samoja koko liitolle asetettuja edellytyksiä seuraten toimikunnan sekä valtuuskunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja oli aina nainen.²⁴⁶ Kansanedustajien suhteen SKDL:n sosialistien sukupuolijakauma keskusjärjestön aikana oli jopa naisvoittoinen. Ensimmäisissä vaaleissa 1983 sosialisteista läpi pääsi neljä ehdokasta: Esko Helle Hämeen läänin eteläisestä vaalipiiristä, Kalevi Kivistö Helsingin, Lauha Männistö Kuopion läänin ja Vappu Säilynoja Oulun läänin vaalipiiristä.²⁴⁷ Kalevi Kivistö tosin siirtyi 1985 Keski-Suomen läänin maaherraksi,²⁴⁸ jolloin sosialistien kansanedustajien määrä putosi kolmeen. Sama kolmikko jatkoi myös seuraavien 1987 eduskuntavaalien jälkeen kansanedustajina.²⁴⁹

Vapaa Sana -tiedotteessa tasa-arvokysymyksiä käsiteltiin useampaan otteeseen. Naisten asema ja tasa-arvokysymykset nousivat usein esiin muiden asioiden yhteydessä paljastaen patriarkaalisia rakenteita. Esimerkiksi Päivi Skyttä kirjoitti kuluttajaosuuskunta Ekan tilanteesta nostaen vahvasti esille sen ristiriidan, että vaikka valtaosa liikkeen asiakas-, jäsen- ja henkilökunnasta oli naisia ei koko päivittäistavarakaupan liikejohdossa ollut ainuttakaan naista. Osuustoiminta nähtiin kansandemokraattisessa liikkeessä edistyksellisenä toimintana, joka tarjosi vaihtoehdon perinteiselle kapitalistiselle toimintamallille. Ollakseen todellisen muutoksen veturi, tulisi osuusliikkeen toiminnan näyttää esimerkkiä. Samaa esimerkillisyyttä peräänkuulutettiin myös SKDL:n kohdalla.²⁵⁰ Yhtenä poliittisen kulttuurin muutoksen puolena sosialistien piirissä nähtiin miehisten valtarakenteiden murtaminen ja kiinnitettiin huomiota naisten rooliin politiikan teossa, kuten edellä mainitussa Heinosen artikkelissa. Sekä yleinen poliittinen kulttuuri että SKDL:n sisäinen kulttuuri näyttäytyivät Vapaan Sanan sivuilla varsin miehislähtäen aina politiikan kielestä lähtien, jossa naiset yritetään sopeuttaa

---

²⁴⁶ Kansio 1 C, Edustajakokouksen pöytäkirjat 1983–1990, SKDLS, KA.

²⁴⁷ Vlk. ptk. 9.4.1983. Kansio 2 Cb valtuuskunta, seminaari +kokouspöytäkirjat liitteineen 1983 (K 2 Cb vlk. 1983), SKDLS, KA.

²⁴⁸ Kivistö myös valittiin vuosien 1972–1979 vaaleissa eduskuntaan Keski-Suomen läänin vaalipiiristä. Entiset kansanedustajat: Kalevi Kivistö, <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910752.aspx> (viitattu 9.12.2018).

²⁴⁹ Edk. ptk.. Kansio 1 Ca 3. edustajakokous 1987 -pöytäkirjat liitteineen (K 1 Ca 3. edk. I), SKDLS, KA.

²⁵⁰ Skyttä, Päivi (1984): *Työnantajana kulutusosuuskunta*. VS 1/1984.

miehisiin rakenteisiin.²⁵¹ Vapaa Sana -tiedotteen lehdillä SKDL:n sosialistit pyrkivät siis tasa-arvoasioissa profiloitumaan muutoksen ajajana.²⁵² Tasa-arvoasioiden esillä pitämällä SKDL:n sosialistit pyrkivät luomaan kuvaa itsestään tasa-arvoa ajavana liikkeenä ja samalla tarjoamaan asialle väylän ja foorumin. Tässä Vapaa Sana toimi pääkanavana kerrottaessa sosialistien tasa-arvotoiminnasta ulospäin. Silmiinpistävää kuitenkin oli, että lähes jokaisessa Vapaan Sanan kirjoituksessa, jossa tasa-arvokysymyksiä sivuttiin yhtään enemmän, oli kirjoittajana myös liikkeessä aktiivisesti toimiva nainen.

SKDL:n sosialistien feminisismi ja tasa-arvovaatteet asettuvat hyvin pohjoismaiseen perinteeseen, jossa naisasialiike ei asettunut valtiota vastaan vaan suuntautui valtiota kohti. Solveig Bergman kuvaa tätä ”valtioystävälliseksi” poliittiseksi kulttuuriksi ja tähdentääkin, että vaikuttaminen Suomessa on usein tapahtunut vakiintuneiden poliittisten instituutioiden kautta.²⁵³ Naisasialiike voidaan nähdä laajempänä liikkeenä, joka ei ole sitoutunut vain tiukasti naisille tarkoitettuihin feministisiin järjestöihin vaan liikkeen asiaa ajettiin myös moninaisemmin tasa-arvopolitiikkaa ajaviin järjestöihin, verkostoihin, liikkeisiin, uusiin puoluemuodostelmiin jne.²⁵⁴ Bergman esittää, että 1980-luvulla naisliike kanavoitui enenevässä määrin poliittisiin järjestöihin sekä tasa-arvopolitiikan ajamiseen ja myös muut yhteiskunnalliset liikkeet toimivat naisliikkeen toimintaympäristöinä.²⁵⁵

Tasa-arvokysymykset olivat 1980-luvulla muutenkin näkyvästi poliittisessa keskustelussa esillä. Tasa-arvolaki säädettiin 1986 ja se astui voimaan 1.1.1987. Lain säätäminen oli pitkä ja vaiherikas prosessi, jonka juuret olivat 1970-luvun alkupuolella. Ensimmäinen esitys laista sisältyi jo 1981 annettuun syrjintäsopimustyöryhmän mietintöön.²⁵⁶ Tasa-arvolain säätäminen liittyi osiltaan

---

²⁵¹ Malkavaara, Mari (1984): *Pirjo Asikainen – nainen kunnallispolitiikassa*. VS 2/1984; Järvinen, Arja (1984): *Kohti autenttista elämää*. VS 3/1984.

²⁵² Mm. Hyttinen, Juhani (1987): *Sosialistit ovat liikkeen uudistamista ajava voima*. VS 1/1987.

²⁵³ Bergman, Solveig (1998): *Naisliikehdinnän moninaisuus*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Matti (toim.) (1998): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere, 167–168.

²⁵⁴ Bergman, 172.

²⁵⁵ Sama, 176.

²⁵⁶ Bruun, Niklas & Koskinen, Pirkko K. (1986): *Tasa-arvolaki*. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki, 17–18, 49.

lainsäädännön kansainväliseen kehitykseen. Suomi oli Pohjoismaista viimeinen ja Länsi-Euroopan maiden joukossa viimeisiä, jotka säätivät erillisen tasa-arvolain.²⁵⁷

Naisten asemaa oli lain silmissä parannettu tasaisesti 1900-luvun edetessä. Vaikka nainen oli lain turvaamana itsenäinen oikeushenkilö, ei syrjiviä käytäntöjä työelämässä ja yhteiskunnassa oltu siitä huolimatta poistettu. Naiset olivat näin ollen vain muodollisesti täysivaltaisen kansalaisen asemassa. Työoikeudellisin säädöksin oli toki yritetty parantaa naisten asemaa työmarkkinoilla ja esimerkiksi kansainvälisen työjärjestö International Labour Organisationin (ILO) sopimukset tähtäsivät naisten oikeuksien parantamiseen sekä tasa-arvoisempiin työmarkkinoihin. Samapalkkaisuusperiaate oli ILO:n ohjelmassa jo järjestön perustamisesta lähtien vuodesta 1919 ja palkkatasa-arvo oli myös keskeisenä vaatimuksena naisten ammattiyhdistystoiminnan alusta lähtien. Niklas Bruun ja Pirkko K. Koskinen luonnehtivat uudentyyppisen tasa-arvolainsäädännön olleen kuitenkin periaatteellisilta lähtökohdiltaan erilainen aikaisempaan työmarkkinoiden säätelyyn verrattuna. Varhaisemmat säädökset olivat luonteeltaan pitkälti erityissäädöksiä, jotka oli muotoiltu koskemaan erityisesti naisia. Tasa-arvolainsäädännössä lähtökohtana oli kuitenkin naisten ja miesten välinen tasa-arvo, eikä tässä naista määritelty erityiseksi suojelunkohteeksi, vaan tasa-arvoiseksi subjektiksi sukupuolesta riippumatta. Käsitys työoikeudesta otti siis kurssin kohti sukupuoletonta kohtelua työmarkkinoilla.²⁵⁸

Viimeistään Punavihreän ohjelman muotoilun myötä sukupuolten tasa-arvo nostettiin laajemmasta tasa-arvon vaatimuksesta selkeästi omaksi tavoitteekseen. Yhteiskunnan tehtävien, samoin kuin SKDL:n omien päätäntäelimien, jaossa vaatimuksena oli pistää jako puoliksi. Kuitenkin tämän ajateltiin olevan vain yksi tavoite sukupuolten tasa-arvon tiellä. Ongelma nähtiin laajemmin taloudellisena ja oikeudellisena kysymyksenä. Esimerkiksi palkkatasa-arvo ja naisten työllistymisen matalapalkka-aloille koettiin rakenteelliseksi ongelmaksi. Myös lastensaannista koituvat taakat nähtiin kasautuvan herkästi naisten harteille aiheuttaen naisten syrjimistä työelämässä. Tähän liittyvät kysymykset todettiin

---

²⁵⁷ Bruun & Koskinen, 39, 18.

²⁵⁸ Sama, 39–41.

yksikantaan lainsäädännöllä estettäväksi.²⁵⁹ Nimenomaan tästä näkökulmasta perhepolitiikka nähtiin tasa-arvokysymyksenä. Sosialistien kansanedustaja Vappu Säilynoja tähdensi, että sosiaali- ja perhepolitiikalla pitäisi luoda turvaa naisille, joiden ura katkeaa ja pahimmassa tapauksessa ammattitaito vanhenee lasten kanssa kotiin jäätessä.²⁶⁰ Toisaalta myös asenneilmapiirin ja miehen roolin muutosta peräänkuulutettiin tasa-arvokysymyksessä. Esimerkiksi miehen rooli perhe-elämässä oli yksi punavihreässä ohjelmassa esille tuotu ilmentymä tarvittavasta muutoksesta.²⁶¹

Asenneilmapiirin muuttuessa 1980-luvulla oli alkanut myös keskustelu naisten mahdollisuudesta osallistua asepalvelukseen.²⁶² Punavihreän ohjelman pasifistisen luonteen puitteissa naisten asepalveluksen nähtiin kuitenkin olevan lähinnä haitallinen suuntaus. Naisten asepalvelukseen osallistumisen sijaan laajemmassa mittakaavassa paremmaksi ratkaisuksi nähtiin miesten antimilitarisoiminen. Asepalvelus kyllä koettiin ongelmallisena tasa-arvon kannalta, mutta militarismin edistäminen naisten tasa-arvon nimissä ei sosialistien näkemyksen mukaan ollut kestävä ratkaisu. Punavihreässä ohjelmassa tasa-arvo-ongelmaksi koettiin siis miesten rooli militarisoituina subjekteina ennemmin kuin naisten mahdollisuus osallistua heiltä suljettuun toimintaan.

3.5 Ekologisuus ja kulutuksen maailmanlaajuinen tasapaino

Punavihreä ilmestyi terminä SKDL:n sosialistien toimikunnan asiakirjoihin loppuvuodesta 1986.²⁶³ Käsitteenä tämän voi kuitenkin katsoa olevan jatkumoa aikaisemmalle ekologiselle ajattelulle, joka oli jo perustamisjulistuksessa keskeisellä sijalla. Punavihreyden käsitteen muodostumiseen vaikutti varmasti myös myöhemmin Vihreäksi Liitoksi muodostuvan vihreä liikkeen kasvaminen vakavasti otettavaksi poliittiseksi voimaksi tutkimusajanjaksona. Vihreä liike sai ensimmäiset kaksi kansanedustajaa vuoden 1983 eduskuntavaaleissa,

---

²⁵⁹ Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

²⁶⁰ *Lisää voimavaroja sosiaali- ja perhepolitiikkaan*. VS 1/1987.

²⁶¹ Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

²⁶² Eskelinen, Anne (1987): *Women and the Army*. Teoksessa Kiljunen, Kimmo; Sundman, Folke & Taipale, Ilkka (eds.) (1987): *Finnish Peace Making*. Finnish Peace Union, Helsinki, 276–277.

²⁶³ Tmk. ptk. 2.12.1986. K 3 Cc tmk. 1986, SKDLS, KA.

kaksinkertaisti paikkansa vuoden 1987 eduskuntavaaleissa ja päätti rekisteröityä puolueeksi 1988.²⁶⁴ Vaikka vihreys ja ekologisuus olivat yksi keskeinen osa sosialistien omaa politiikkaa ja itseymmärrystä, tulkitsisin punavihreyden terminä ponnistavan nimenomaan tarpeesta erottautua muusta kasvavasta vihreästä liikkeestä. Punavihreyden voi nähdä nykytermein ryhmän vihreän ajattelun uudelleen brändäyksenä, mutta toisaalta siihen sisältyi myös käsitteen viittausalan laajennus, jossa vihreä ekologisuus nostetaan tasavertaisesti samaan arvoon punaisten sosialististen tavoitteiden kanssa.

3.5.1 Ekologiset kysymykset ja vihreä pohjavire

SKDL:n sosialistien perustamisjulistuksessa ekologiset kysymykset oli nostettu julistuksen alkuun ydinsodan uhkan ja rauhanpolitiikan sekä kansainvälisen epätasa-arvon kanssa ”Aikamme tärkeimmät kysymykset” -otsikon alle.²⁶⁵ Ekologisten arvojen puolustaminen näyttäytyi pitkään kahtena pääteemana: ydinvoiman vastustamisena sekä luonnon ottamisena itseisarvona eikä vain välineellisenä hyötynä. Jälkimmäinen ilmeni myös kulutuksen vähentämisen vaatimuksena, mikä toisaalta liittyi luontoarvoihin, mutta toisaalta myös maailmanlaajuiseen resurssien jakamiseen, työn uudelleen määrittelyyn sekä yhteiskunnan ja talouden uudelleenjärjestelyyn.

Ekologisten tavoitteidensa puolesta SKDL:n sosialistit näyttivät omaksuneen paljon vihreältä poliittiselta liikkeeltä. Terence Ballin mukaan keskeisenä osana vihreää poliittista teoriaa on ajatus siitä, että ihmisen oman edun tavoittelu ja pyrkimys jatkuvaan elintason kasvuun on pääsyyntä ympäristöongelmille. Tavoitteeksi ongelmien ratkaisuksi vihreässä ajattelussa ajateltiin siirtyminen ihmiskeskeisestä maailmankuvasta ja toimintamalleista luontokeskeiseen ajatteluun, jossa ihmisen toimintaa arvioiden luontovaikutusten kautta.²⁶⁶ Jo 1960- ja 1970-lukujen taitteen radikaali opiskelijaliike oli nostanut myös Suomessa edellä mainittuja teemoja. Opiskelijaliike läheni tuolloin ideologisesti

---

²⁶⁴ Mickelsson, 253–256.

²⁶⁵ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982. K 7 Hb, SKDLS, KA.

²⁶⁶ Ball, Terence (2003): *Green political theory*. Teoksessa Ball, Terence & Bellamy, Richard (toim.) (2003): *The Cambridge History of Twentieth Century Political Thought*. Cambridge University Press, Cambridge & New York, 536–537.

marxilaista yhteiskuntakritiikkiä, jossa kritiikki jatkuvaa talouskasvua kohtaan oli keskeisessä asemassa ja yhteiskunnassa valloillaan olevan kulutusideologian nähtiin olevan osa ihmistä vieraannuttavaa rakennetta. Kulutus- ja kilpailukriittisiä näkökulmia esittäneet radikaalit tarjosivat vastakohtaksi maailmanlaajuista solidaarisuutta. Sari Aallon mukaan kuitenkin SKP:n ja erityisesti taistolaisen opiskelijaliikkeen sisällä kasvukritiikkiä ei otettu ympäristötietoisuuden nousun myötä osaksi liikkeen agenda. Heidän piirissään säilyi usko tieteellis-tekniseen kehitykseen, joka lopulta ratkaisisi myös mahdolliset ympäristöongelmat.²⁶⁷

Aalto toteaa 1970-luvun lopulla tapahtuneen vaihtoehtoliikkeiden nousun olleen reaktio jälkiteollisen yhteiskunnan materialistisille arvoille. Vaihtoehtoliikkeiden, muun muassa nousevan vihreän liikkeen, vaatimuksissa heijastuivat moni 1960-luvun radikaalin liikehdinnän vaatimus. Ekologisten arvojen lisäksi peräänkuulutettiin rauhaa, kansainvälistä solidaarisuutta ja sukupuolten välistä tasa-arvoa.²⁶⁸

3.5.2 Ydinvoiman vastustus

Sosialistien keskusjärjestön toiminnan alkutaipaleella ydinvoimakysymykset nousivat vahvasti pintaan. Heti ensimmäinen edustajakokous toukokuussa 1983 otti selkeän kielteisen kannan viidettä ydinvoimalaa kohtaan. Päätöksen perusteluissa tosin korostettiin luontonäkökulmia enemmän ydinvoiman aiheuttavan energiapoliittisena ratkaisuna ongelmia itsehallinnon toteutumiselle.²⁶⁹ Seuraavana syksynä 1983 sosialistit järjestivät valtuuskuntansa kokouksen yhteydessä kaikille avoimen energiapoliittisen seminaarin. Vaikka seminaarin yhtenä tavoitteena oli selventää ydinvoiman eri vaikutuksia ja puolia sekä tämän pohjalta muotoilla sosialistien virallinen kanta, oli sosialistien kielteinen suhtautuminen ydinvoimaan alusta alkaen varsin selvää. Tässä vaiheessa kuitenkin kysymyksenä sosialistien mielessä kummitteli, mikä olikaan SKLD:n suhtautuminen ydinvoimaan? Aikaisemmin 1970-luvun lopulla SKDL oli

---

²⁶⁷ Aalto, 15–16.

²⁶⁸ Sama, 22.

²⁶⁹ Hyväksytyt päätökset. K 1 Ca 1. edk. I, SKDLS, KA.

asettautunut puolustamaan ydinvoimaa ja Neuvostoliitosta tuotua ydinteknologiaa,²⁷⁰ joten huoli koko liiton mukaan saamiseksi ydinvoimaa vastaan oli varsin ymmärrettävä. Sosialistien kannan nähtiin väistämättä vaikuttavan myös muuhun kansandemokraattiseen liikkeeseen, joten asia tuli punnita myös koko liiton kannalta. Vaihtoehdoksi nähtiin myös se, että sosialistit lähtisivät aktiivisesti ajamaan asiaa koko SKDL:n tasolla.²⁷¹

Sosialistit kuitenkin antoivat 30.10.1983 tiukkasävyisen energiapoliittisen kannanoton, jossa ydinvoiman vastainen kanta toistettiin. Kannanotossa todettiin myös, ettei hiilivoima ole vaihtoehto ydinvoimalle, vaan energiantuotannossa tulisi etsiä vaihtoehtoisia energiantuotantotapoja. Tämän lisäksi sähkönkäyttöä olisi sosialistien mukaan pitänyt hillitä tai pitää se enintään silloisella tasolla, eikä pyrkiä lisäämään kulutusta. Kannanoton lopussa esitettiin, että ydinvoimalla tuotetun sähkön kulutuksesta pitäisi luopua Suomessa asteittaan kokonaan.²⁷² Tiina Heikkilä huomauttaa tutkimuksessaan SKDL:n suhteista vaihtoehtoliikkeisiin ja ympäristökysymyksiin sosialistien kannanoton olleen liiton yleiseen linjaan verrattuna niin vahva, että se olisi hyvin voinut olla ympäristöliikkeen kannanotto. Heikkilä nostaa kannanotosta esille talouskasvukriittisyyden sekä huolen siitä, että ydinjäte jää tulevaisuuden sukupolvien hartioille vieden näiltä mahdollisuuden vaikuttaa omaan elämäntapaansa.²⁷³ Vaikka ydinvoiman vastustus oli saanut kannanotossa vahvemman ympäristönsuojelullisen vireen, näkyi siinä edelleen aikaisempien perusteluiden yhteiskuntapoliittinen näkökulma vähintään yhtä vahvasti kuin ekologiset vaikuttimet.

SKDL:ssä otettiin lopulta yksiselitteisen kielteinen kanta ydinvoimaan liittohallituksen kokouksessa 7.5.1986.²⁷⁴ Tshernobylin ydinonnettomuus oli tapahtunut vajaa kaksi viikkoa aikaisemmin,²⁷⁵ joten ei liene yllätys, että 17.4.1986

---

²⁷⁰ Aalto, 61.

²⁷¹ Tmk. ptk. 21.9.1983. K 3 Cc tmk. 1983, SKDLS, KA.

²⁷² Ydinvoima vai demokratia? SKDL:n sosialistien energiapoliittinen kannanotto. Tmk. ptk. 23.11.1983, liite 1. K 3 Cc tmk. 1983, SKDLS, KA.

²⁷³ Heikkilä, 62.

²⁷⁴ *Viides ydinvoimala ei ole tarpeellinen*. SKDL lh. ptk. 7.5.1986, liite 3. C ptk. Cd lh. ptk. 1986, hj, SKDL, KA.

²⁷⁵ Aalto, 271.

lähetetyn kokouskutsun jälkeen liittohallituksen kokouksen asialistalle oli 6.5.1986 päivättyyn työjärjestykseen lisätty ydinvoimalakannanotto.²⁷⁶

Ydinvoimaa vastustettiin sosialistien piirissä johdonmukaisesti koko keskusjärjestön toiminnan ajan ja vaikka aktiivinen keskustelu ydinvoimasta sosialistien kokouksissa hiljeni, vielä 1990 vuoden alussa tuettiin Energiapoliittinen yhdistys – Vaihtoehto ydinvoimalle (EVY) -yhdistystä rahallisesti.²⁷⁷ EVY oli vuonna 1977 perustettu järjestö, jonka syntyi uudenlaisten yhteiskunnallisten ja ympäristöliikkeiden vallatessa alaa 1970-luvun lopulla ja 1980-luvulla.²⁷⁸ SKDL:n sosialistit osallistuivat EVY:n toimintaan lähinnä rahallisesti kannatusmaksuja maksamalla läpi 1980-luvun, vaikka myös jäsenyyttä harkittiin vakavasti.²⁷⁹

Ydinvoimakeskustelua piti 1980-luvulla pinnalla erityisesti kysymys viidennestä ydinvoimalasta.²⁸⁰ Teollisuuden voima (TVO) ja Imatran voima (IVO) olivat aloittaneet valmistelut viidennen ydinvoimalan tilaamisesta jo 1980-luvun alussa. Tarkoitus oli tilata uusi entistä suurempi voimalaitos. TVO ja IVO perustivat hanketta varten helmikuussa 1986 uuden Perusvoima Oy:n, joka jätti valtioneuvostolle periaatepäätöshakemuksen myöhemmin keväällä. Tieto Tshernobylin ydinvoimalaonnettomuudesta tuli kuitenkin vain muutama viikko hakemuksen jättämisen jälkeen. Yleinen ilmapiiri muuttui tämän jälkeen hankkeelle epäsuotuisaksi ja hakemus päädyttiin vetämään takaisin.²⁸¹ Vaikka ydinvoimakannanotot liittyivät vahvasti viidennen ydinvoimalan rakentamiseen, ei SKDL:n sosialistien ydinvoiman vastustus jäänyt kuitenkaan lisärakentamisen vastustamiseen. Sosialistit ilmaisivat jo ensimmäisessä energiapoliittisessa kannanotossaan 1983 selkeän kannan sen puolesta, että Suomen olisi pitänyt luopua ydinvoimasta asteittaan kokonaan. Punavihreässä ohjelmassa otettiin vielä

---

²⁷⁶ Kokouskutsu ja työjärjestys, SKDL lh. ptk. 7.5.1986, liitteet 1 ja 2. C ptk. Cd lh. ptk. 1986, hj, SKDL, KA.

²⁷⁷ Tmk. ptk. 13.2.1990. Kansio 4 Cc Toimikunta 1990 (K 4 Cc tmk. 1990), SKDLS, KA.

²⁷⁸ Mickelsson, 250–251. Konttinen, Esa (1998): *Uusien liikkeiden tuleminen*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Matti (toim.) (1998): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere 200–201.

²⁷⁹ Tmk. ptk. 27.1.1987. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

²⁸⁰ Sunell, Milka (2004): *Suomalainen ydinvoimapoikkeus*. Teoksessa Kojo, Matti (toim.) (2004): *Ydinvoima, valta ja vastarinta*. Like, Helsinki, 190.

²⁸¹ Sunell, 203–204.

vahvempi kanta sen puolesta, että ydinvoimat tulisi sulkea mahdollisimman pikaisesti, ”joka tapauksessa ennen niiden suunnitellun käyttöajan päättymistä”.²⁸²

Kuten aikaisemmin tämän luvun alussa viitattiin, ydinvoiman vastustamiselle löytyi myös muita kuin puhtaasti luonnonsuojelullisia syitä. Ydinvoima toki nähtiin ympäristölle vaarallisena ja ydinjätteen loppusijoitus koettiin tulevia sukupolvia kohtaan moraalisesti ongelmalliseksi, mutta atomienergia oli myös demokratiakysymys sekä yhteiskunnan ja talouden kehityssuuntiin vaikuttava valinta. Ylempänä itsehallinnon käsittelyn yhteydessä tuli selvästi ilmi sosialistien pyrkimykset kohti hajautetumpaa päätöksentekoa ja voimakkaampaa paikallista autonomiaa. Ydinvoima nähtiin näille pyrkimyksille täysin päinvastaisena vaihtoehtona, joka vielä tämän lisäksi lisäisi talouden ja tuotannon keskittymistä. Demokratiakysymyksenä nähtiin myös ydinvoima-asian käsittely, jota sosialistien mielestä oli käyty liian teknokraattisesta näkökulmasta eikä tavalliselle kansalaiselle ollut annettu mahdollisuutta keskusteluun osallistua.²⁸³

3.5.3 Ongelmana jatkuva kasvu ja kulutus

Yhteiskunnan ja talouden suunnan kannalta ydinvoiman vastustuksessa kiteytyi yksi SKDL:n sosialistien ympäristö- ja yhteiskuntapolitiikan kulmakivi: kulutuksen vähentäminen. Sosialisteille kulutuksen vähentäminen oli välttämätöntä monesta syystä. Ilmeisenä oli luonnonvarojen tuhlailevan käytön lopettaminen. Ydinvoimakysymys liittyy tähän muun muassa siten, että ydinvoiman lisärakentaminen tukisi kulutusvetoista kehitystä ja taloutta, joka olisi riippuvainen jatkuvasta taloudellisesta kasvusta.²⁸⁴ Ydinvoima oli jo aiemmin nostettu vaihtoehtoliikkeissä symboliksi rajattomalle kasvulle.²⁸⁵ Ydinvoima siis tähtäsi tuotannon ja kulutuksen lisäämiseen, vaikka tätä nimenomaan piti sosialistien mielestä radikaalisti vähentää. Kulutuksen vähentämisen yksi ulottuvuus oli huoli maapallon resurssien rajallisuudesta. Pelko luonnonvarojen

---

²⁸² Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

²⁸³ Ydinvoima vai demokratia? SKDL:n sosialistien energiapoliittinen kannanotto. Tmk. ptk. 23.11.1983, liite 1. K 3 Cc tmk. 1983, SKDLS, KA; Järvinen, Juha, 1983.

²⁸⁴ Ydinvoima vai demokratia? SKDL:n sosialistien energiapoliittinen kannanotto. Tmk. ptk. 23.11.1983, liite 1. K 3 Cc tmk. 1983, SKDLS, KA.

²⁸⁵ Aalto, 57.

riittämättömyydestä nousi esille monesti jo perustamisjulistuksesta lähtien, mutta ajatus ihmisen ja luonnon tasapainosta kristallisoitui punavihreän ohjelmanpaperin myötä.

Punavihreässä ohjelmassa linjattiin selkeästi, että jatkuvan kasvun taloudellisesta mallista oli päästävä eroon. Tämä vaatisi muun muassa yksilöiden valmiutta vähentää omaa kulutustaan ja näin ollen jossain määrin luopua omasta materiaalisesta elintasosta. Tähän päästäisiin varallisuuden uudelleenjaolla sekä kansakuntien sisällä että maailmanlaajuisesti, kierrätyksen tehostamisella niin yksilön kuin teollisuudenkin tasolla, yritysten ohjaamisella niin lainsäädännöllisesti että verotuksellisesti sekä hallitulla teknologisella kehityksellä.²⁸⁶

Teknologisen kehityksen katsottiin palvelevan lähinnä kasvun tavoitteita, ja sen toisin suuntaaminen olikin yksi punavihreän ohjelman tavoitteista. Esimerkiksi ydinvoiman rakentaminen tähtäsi sosialistien analyysin mukaan jatkuvan kulutuksen lisäämiseen ja tekisi yhteiskunnista riippuvaisia tästä yhdestä valitusta teknologiasta. Teknologinen kehitys olisi ryhmän mielestä pitänyt ennemmin suunnata kohti energian säästämistä ja tehokkaampaa käyttöä sekä uusiutuvien energiamuotojen hyödyntämistä. Sosialistit tuntuivat vakaasti uskovan teknologisen kehityksen voimaan, mutta tätä kehitystä tuli hallita ja suunnata sitä palvelemaan ympäristön säästämistä eikä tukemaan luonnonvaroja kuluttavaa toimintaa.²⁸⁷

SKDL:n sosialisteille solidaarisuuden tärkein ala oli maailmanlaajuinen. Solidaarisuuden tarpeen pohjalla oli ajatus yhteisesti jaetusta ja resursseiltaan rajallisesta planeetastamme. Sosialisteille vaurauden jakautuminen epätasaisesti pohjoisen ja etelän välillä oli yksi aikakauden suurista ongelmista 1980-luvulla.²⁸⁸ Tästä vedettiin johtopäätös, joka toisaalta tähtää vihreisiin luontoarvoihin ja toisaalta kansainvälisen tasa-arvon saavuttamiseen: yksityistä kulutusta on laskettava alkaen nimenomaan rikkaasta pohjoisesta. Jatkuvan talouskasvun

---

²⁸⁶ Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

²⁸⁷ Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

²⁸⁸ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön perustamisjulistus 4.12.1982, K 7 Hb, SKDLS, KA.

kestämättömyys, oli kestäväntä myös kansainvälisen epätasa-arvon näkökulmasta. Kulttuurin rikkaassa pohjoisessa oli muututtava kestävämmäksi ja ihmisten elämää suunnattava pois kulutuskeskeisyydestä. Varallisuuden jaon lisäksi tuli myös kulutus jakaa maailman mittakaavassa tasaisemmin. Tämä siis toisaalta tarkoitti sitä, että köyhällä etelällä nähtiin olevan oikeus elintasonsa nostamiseen, mutta koska maapallon kestävyys resurssiensa puolesta oli rajallinen, täytyy kulutusta tasata. Tällöin pohjoisen asukkien oli vapaaehtoisesti luovuttava omasta materiaalisesta elintasostaan.²⁸⁹ Tämä näkökulma nostettiin jo ennen punavihreää ohjelmaa myös solidaarisuuden näkökulmasta. Solidaarisuuden ei olisi suinkaan pitänyt rajoittua työväenluokan piirin tai välittömästi lähialueille, vaan sen alana oli koko maailma.²⁹⁰

Kansainvälisesti kasvukritiikki sekä ajatukset kestävästä kehityksestä saivat erityisesti pontta 1970-luvun alussa Rooman klubin raportista *Kasvun rajat*. Sari Aallon mukaan vuonna 1972 ilmestynyt raportti toimi laajasti ympäristötietoisuuteen herättäjänä. Raportissa linjattiin, että maapallon voimavarat kuluisivat loppuun seuraavan sadan vuoden aikana, jos kulutus, teollistuminen, tuotanto ja väestönkasvu jatkaisivat kasvuaan samaa tahtia.²⁹¹ Vuonna 1987 julkaistiin niin kutsuttu Brundtlandin raportti, joka oli Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokouksen vuonna 1983 asettaman Ympäristön ja kehityksen maailmankomission tutkimusraportti. Yhtenä keskeisenä tavoitteena komissiolla oli laatia pitkän aikavälin koko maailman kattava ympäristöstrategia.²⁹² Vaikka raportti sai osiltaan kritiikkiä ympäristöliikkeen piirissä, oli Brundtlandin raportilla suuri vaikutus. Raportin myötä puolueet alkoivat ottaa enemmän ekologisia teemoja esille. YK:n arvovallalla julkaistu raportti nosti ekologiset kysymykset osaksi valtavirran politiikkaa.²⁹³

SKDL:n sosialistit eivät suinkaan olleet ainoita tai ensimmäisiä suomissaan jatkuvaan kasvuun pohjautuvaa taloudellista järjestelmää 1980-luvun Suomessa.

---

²⁸⁹ Esimerkiksi Punavihreä ”ohjelma”. Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

²⁹⁰ Tmk. ptk. 6.11.1984, liite 3. K 3 Cc tmk. 1984, SKDLS, KA.

²⁹¹ Aalto, 19.

²⁹² Brundtland, Gro Harlem (1988): *Esipuhe*. Teoksessa *Yhteinen tulevaisuutemme. Ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportti*. Ulkoministeriö & Ympäristöministeriö, Helsinki, 5.

²⁹³ Aalto, 361–362.

1980-luvulla myös muissa puolueissa herättiin vaihtoehtoliikkeiden esiin nostamiin teemoihin. Esimerkiksi Juha Kuisma ja Alpo Rusi herättelivät keskustalaisia ja Erkki Tuomioja SDP:tä tarttumaan myös talouskasvuideologian ongelmiin. Vaihtoehtoliikkeiden tavoitteita omaksuttiin siis laajemmin ennen kaikkea poliittisen keskustan ja vasemmiston piirissä ainakin puolueiden toisinajattelijoiden tahoilla. Tuomioja näki 1980-luvun yhteiskuntaa haastavien teemojen lähtökohdissa ilahduttavasti yhtymäkohtia 1960-luvun radikaaleihin liikkeisiin.²⁹⁴ Kuten ylempänä on todettu, saattoi myös sosialistien monissa tavoitteissa havaita selkeitä yhtäläisyyksiä Tuomiojan viittaamiin 1960-lukulaisiin radikaaleihin liikkeisiin.

3.5.4 Luonnon itseisarvo

Kantavana teemana sosialistien kaikelle vihreälle ajattelulle oli luonnon itseisarvon korostaminen. Luontoa ei siis tullut säästää vain resurssien varantona tai ihmisten virkistäytymistä varten, vaan luonnon itsensä vuoksi. Myös Terence Ball nostaa luonnon itseisarvon yhdeksi vihreää politiikkaa leimaavaksi piirteeksi.²⁹⁵ SKDL:n sosialistit kokivat ettei luonnon itseisarvoa otettu koko liiton tasolla vakavasti. Esimerkiksi SKDL:n maatalouspoliittinen ohjelma sai sosialisteilta kovaa kritiikkiä sen vuoksi, että luonto oltiin otettu siinä huomioon vain hyödynnettävänä kohteena eikä lainkaan sen omin ehdoin. SKDL:n sosialistien mukaan tällainen luontokäsitys latisti luonnon vain markkinatalouden osaseksi eikä huomionnut muita arvoja lainkaan.²⁹⁶ Instrumentaalinen luontokäsitys sekä ajatus luonnon roolista olla ihmisen hyötykäytössä ja muokattavissa oli perinteisesti ollut osa monia marxilaisia ajatussuuntauksia. Luonnon taltuttaminen tuotantovoimien käyttöön tulkittiin usein marxilaisessa ajattelussa eräänlaiseksi ihmisen tehtäväksi ja edistyksen mittariksi.²⁹⁷ Myös

---

²⁹⁴ Sama, 173–175.

²⁹⁵ Ball, 540.

²⁹⁶ SKDL:n sosialistit SKDL:n maatalouspoliittisesta ohjelmaluonnoksesta. Tmk. ptk. 28.1.1986, liite 2. K 3 Cc tmk. 1986, SKDLS, KA.

²⁹⁷ Ball, 541.

suomalaisessa vasemmistossa teknologinen kehitys koettiin usein ensisijaisesti hyväksi asiaksi ja luontoarvot sysättiin helposti taka-alalle.²⁹⁸

SKDL:n sosialisteille luonnon itseisarvo oli kuitenkin jossain määrin itsestään selvyyys eikä sitä nähty ristiriidassa ihmisen hyvinvoinnille. Ball huomauttaakin, että marxilaisessa perinteessä löytyy myös niitä, jotka näkevät Marxin varhaisissa kirjoituksissa ekologisia vivahteita ja Marxin eräänlaisena varhaisena luontoajattelijana.²⁹⁹ Ei ole viitteitä siitä, että sosialistit olisivat mieltäneet Marxin erityisesti ekologiseksi ajattelijaksi, mutta he eivät nähneet myöskään ristiriitaa ekologisten pyrkimysten ja marxilaisen sosialistisen ajattelun välillä. Esimerkiksi materialistisesta elintasosta tinkiminen kulutuksen rajoittamisen kautta nähtiin tarpeellisenä toimenä sekä luontonäkökulmasta että ihmisen vieraantumisen kannalta.³⁰⁰ Nimenomaan kapitalistinen kulutusyhteiskunnan kritiikki yhdistikin Ballin mukaan vihreää poliittista teoriaa ja monia sosialistisia liikkeitä. Tästä ei tietenkään tule vetää sitä johtopäätöstä, että kaikki vihreät liikkeet olisivat suinkaan sosialistisia tai sosialistiset liikkeet vihreitä.³⁰¹

3.6 Keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi

Kulutuksen maailmanlaajuinen tasaaminen oli kiinni myös sosialistien monissa muissa vaatimuksissa sekä ideologisen profiilin teemoissa. Kuten todettu, kulutuksen vähentäminen rikkaassa pohjoisessa vaati toimia sekä henkilökohtaisella tasolla että tuotannon tasolla. Tämän nähtiin vaativan ensinäkin lainsäädäntöä ja verotusratkaisuja ohjaamaan tuotantoa kestävämpään suuntaan. Toisekseen, henkilökohtaisen kulutuksen laskeminen vaati ihmisten yksittäisten kulutustottumusten muuttamista sekä koko kulutuskeskeisen kulttuurin hylkäämistä.³⁰²

Teknologian kehityksellä ja tästä johtuvasta työn muutoksella oli SKDL:n sosialistien silmissä kauaskantoiset vaikutukset. 1980-luvulla kiihtyvästi etenevä

---

²⁹⁸ Esimerkiksi Aalto, 16.

²⁹⁹ Ball, 534, 541, 544.

³⁰⁰ Esimerkiksi Punavihreä "ohjelma". Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

³⁰¹ Ball, 544.

³⁰² Punavihreä "ohjelma". Tmk. ptk. 28.4.1987, liite 3. K 4 Cc tmk. 1987, SKDLS, KA.

tietotekniikan kehittyminen tulisi ryhmän mukaan peruuttamattomasti muuttamaan työtä siihen suuntaan, että työstä tulisi lopulta niukka hyödyke. Toisin sanoen, työtä ei tulisi riittämään kaikille. Tähän yhdeksi lääkkeeksi sosialistit ehdottivat työn jakamista. Työn jakaminen onnistuisi helpoiten työaikaa lyhentämällä, jolloin työtä riittäisi tasaisemmin kaikille. Työn jakaminen puolestaan nähtiin vain yhtenä varsin teknisenä keinona suuressa työn muutoksessa. Tarve oli oikeastaan määritellä työn käsite kokonaan uudestaan, jotta määritelmässä päästäisiin irti suppeasta viittauksesta vain palkkatyöhön.³⁰³

Työn määrällisellä tasaamisella työaikaa lyhentämällä olisi sosialistien mukaan ollut vaikutuksia ainakin kahtaalla. Ensinäkin jakamisella olisi saattanut olla vaikutusta palkkatasoon, joka olisi osaltaan ohjannut ihmisten kulutuskäyttäytymistä kestävämpään suuntaan.³⁰⁴ Tällä puolestaan olisi positiivisia vaikutuksia sekä luonnon että maapallon resurssien jaon kannalta. Toisekseen työajan lyhentämisellä olisi luonnollisesti vaikutusta myös ihmisten ajankäyttöön. Sosialistien itsehallinto tavoitteet oltiin ajateltu osittain työajan lyhentämisen varaan. Jotta laajamittainen osallistuminen yhteiseen päätöksentekoon olisi mahdollista, täytyisi tälle löytyä myös aikaa.³⁰⁵

Kulutuskulttuuri ja vähäinen mahdollisuus osallistua päätöksentekoon koettiin kapitalistisen yhteiskunnan luoman ihmisen luonnostaan vieraantumisen aikaansaannokseksi.³⁰⁶ SKDL:n sosialistit ajattelivat ihmisen olevan lähempänä omaa ihmisluontoaan, jos he pääsevät osallistumaan päätöksentekoon eivätkä olisi sidottuna kokonaan palkkatyön ikeeseen. Tästä tavoitteesta nousi osittain myös sosialisteille 1980-luvulla tärkeä vaatimus kansalaispalkasta.³⁰⁷ Kansalaispalkka olisi toisaalta mahdollistanut sosiaaliturvan järjeistämisen ja byrokratian keventämisen, pitkälti samoin argumentein kuin nykykeskustelussa, mutta

---

³⁰³ *Huominen yhteiskunta? Osa 1: Sosiaalipolitiikan suunnasta.* SKDL:n sosialistien julkaisuja. SKDL, 1986.

³⁰⁴ Esimerkiksi sosialistien toimeentuloturvalausuman luonnoksissa tulojen alentuminen nähtiin todennäköisen, mutta epärelevanttina, jos muuten pystytään turvaamaan kaikille kohtuullinen toimeentulo. Tmk. ptk. 26.11.1985, liite 2. K 3 Cc tmk. 1985, SKDLS, KA.

³⁰⁵ Esimerkiksi *Huominen yhteiskunta? Osa 1: Sosiaalipolitiikan suunnasta.* SKDL:n sosialistien julkaisuja. SKDL, 1986.

³⁰⁶ Tästä myös esimerkiksi Allard, 71–76; Marx, 68–69.

³⁰⁷ Esimerkiksi *Huominen yhteiskunta? Osa 1: Sosiaalipolitiikan suunnasta.* SKDL:n sosialistien julkaisuja. SKDL, 1986.

toisaalta se oli osaltaan ratkaisu työn uudelleenmäärittelyn ongelmassa. Koska perinteistä palkkatyötä ei uskottu riittävän kaikille, oli toimeentulo turvattava muilla keinoin.

Työn uudelleenjako sekä kansalaispalkka olivat 1980-luvulla esillä myös muilla poliittisilla toimijoilla. Muun muassa SDP ajoi työajan lyhentämistä työllisyyden parantamiseksi.³⁰⁸ Myös sosiaalidemokraatit pohtivat kansalaispalkan mahdollisuutta 1980-luvulla. Työn uudelleenmäärittelyn ja vaihtoehtoisten ratkaisujen yhteydessä Sami Outinen nostaa André Gorzin vaikutuksen suomalaisen vasemmiston ajattelussa.³⁰⁹ Sosialistitkin olivat tutustuneet Gorzin ajatteluun ja yrittivät myös saada häntä seminaariinsa puhujaksi.³¹⁰ Myös vihreät peräänkuuluttivat kansalaispalkkaa ja työnuudelleen määrittelyä³¹¹ ja SKP:hen sekä SKDL:ään ajattelua oli aktiivisesti tuomassa Jan-Otto Andersson³¹².

---

³⁰⁸ Outinen, Sami (2015): *Sosiaalidemokraattien tie talouden ohjailusta markkinareaktioiden ennakointiin. Työllisyys sosiaalidemokraattien politiikassa Suomessa 1975–1998*. Into kustannus, Helsinki, 160–164.

³⁰⁹ Outinen, 176-181.

³¹⁰ Tmk. ptk. 6.9.1983. K 3 Cc tmk. 1983, SKDLS, KA.

³¹¹ Aalto, 170.

³¹² Puhakka, Sirpa (2015): *Vasemmistoliiton synty*. Into kustannus, Helsinki, 207, 215–216.

4 Kohti Vasemmistoliittoa

4.1 Uusi vasemmistopuolue vai organisaatiouudistus?

Esityksiä SKDL:n ja SKP:n yhdistämisestä nousi ilmoille jo 1960-luvun lopussa.³¹³ Suomen Kansan Demokraattisen Liiton perustamista edeltävissä keskusteluissa vuonna 1944 esitettiin erilaisia vaihtoehtoja vasemmisto toiminnan järjestämiseksi. Erkki Tuomioja esittää, että vaihtoehtona kommunistisen puolueen uudelleen järjestäytymiselle harkittiin myös laajempaa kannatuspohjaa hakevaa marxilaista työväenpuoluetta. Esimerkiksi K.H. Wiik hahmotteli alun pitäen nimenomaan marxilaista sosialistista puoluetta, ei pelkästään yhteistyöliittoa.³¹⁴ Keskustelut SKDL:n ja SKP:n toimintojen tavalla tai toisella yhteen sulauttamisesta ottivat kuitenkin toden teolla askelia eteenpäin vasta 1980-luvun jälkipuoliskolla. Sosialistien toimikunnan 29.10.1985 kokouksen keskustelussa SKP:n päätöksestä erottaa vähemmistöpiirit sekä vähemmistöpiirien erottamisesta SKDL:stä nousi ensimmäisiä kertoja esille myös SKDL:n ja SKP:n yhdistämisaikajatus. Toimikunnan puheenjohtaja Hilka Aalto kertoi SKDL:n pääsihteerin Reijo Käkelän väläyttäneen SKDL:n liittohallituksen seminaarisessa ajatuksen yhdistämisestä vuoden 1987 eduskuntavaalien jälkeen.³¹⁵ Varsinaisen harppauksen eteenpäin yhdistämishanke otti SKDL:n 15. liittokokouksessa toukokuussa 1988, kun kokous esitti päällekkäisorganisaatioiden poistamista. SKDL:n ja SKP:n puheenjohtajat sekä pääsihteerit ja SNDL:n edustajat tekivät esityksen edellä mainittujen toiminnan yhdistämiseksi Vasemmistoliitoksi.³¹⁶

Ennen toukokuun liittokokousta ilmestyneessä Vapaassa Sanassa pohdinta vasemmistoliitosta sai näyttävästi tilaa etusivulla.³¹⁷ Myös sosialistien toimikunnan keskusteluissa alkoi Vasemmistoliiton suunnittelu näkyä yhä enenevässä määrin kesästä 1988 alkaen.³¹⁸ Kuten aikaisemmin tässä

---

³¹³ Haikara, 272–275.

³¹⁴ Tuomioja, 350–354.

³¹⁵ Tmk. ptk. 29.10.1985. K 3 Cc tmk. 1985, SKDLS, KA.

³¹⁶ Mickelsson, 262.

³¹⁷ *Kohti Vasemmistoliittoa*. Vapaa Sana -tiedote 1/83.

³¹⁸ Tmk. ptk:t 1.6.1988, 9.8.1988, 6.9.1988, etc. K 4 Cc tmk. 1988, SKDLS, KA.

tutkimuksessa on käynyt ilmi, sosialistit olivat jo pitkään vaatineet SKDL:n organisaation uudistamista. Kun aloite SKDL:n ja SKP:n yhdistämisestä kokonaan uudeksi puolueeksi SKDL:n liittoneuvostossa 11.3.1989 viimein tuli, toivottivat sosialistit ehdotuksen tervetulleeksi. Sosialistien mielestä uusi vasemmistopuolue oli tarpeellinen ja he vaativat, ettei alulle sysätty prosessi saisi latistua vain SKDL:n organisaatiouudistukseksi.³¹⁹

Uuden puolueen perustamisesta heräsi laaja keskustelu vasemmistolaisessa lehdistössä. Rauli Mickelssonin mukaan Kansan Uutisissa, Kansan Tahdossa sekä Tiedonantajassa julkaistiin aikavälillä 2.1.1989–28.4.1990 1074 aiheeseen liittyvää kirjoitusta. Yhteensä keskusteluun tätä kautta otti osaa 683 henkilöä ja 130 järjestöä, joista valtaosa oli puolueosastoja. Mickelssonin analyysissä lehtikeskustelussa nousi esille neljä pääkysymystä, jotka olivat 1) Tulisiko SKP lopettaa kokonaan ja sulauttaa Vasemmistoliittoon? 2) Tulisiko uudistuksen olla vain organisaatiotekninen, eli poistaa järjestöllisiä päällekkäisyyksiä, vai tulisiko uudistuksen tähdätä uudentyypiseen puolueeseen? 3) Tulisiko vähemmistökommunistit mukaan Vasemmistoliittoon? 4) Pitääkö uuden puolueen muuttaa poliittisia käytäntöjään?³²⁰

Sosialistit olivat selkeästi ottaneet kantaa siihen, että tarvittiin uusi puolue eikä pelkkä organisaatiouudistus heidän mukaansa riittänyt.³²¹ Kuten kansandemokraattisessa lehdistössä käydyssä keskustelussa, kysymys kommunistisen puolueen säilymisestä ja vähemmistökommunistien mukaan ottamisesta mietitytti myös sosialisteja. SKDL:n sosialistit varoivat kuitenkin ottamasta ryhmänä asiaan kantaa, mutta kannustivat jäsenistöään ottamaan keskusteluun osaa yksityishenkilöinä.³²² Sosialististen maiden romahduskehitys osaltaan voimisti lehtikeskustelussa esitettyjä kantoja, joiden mukaan SKP olisi lakkautettava tai sulautettava kokonaisuudessaan vasemmistoliittoon. Sosialistisen järjestelmän mureneminen Euroopassa voimisti Mickelssonin

---

³¹⁹ *Uusi vasemmistopuolue on tarpeen*. Tmk. ptk. 14.3.1989, liite 3, 9.8.1989, 6.9.1989, etc. K 4 Cc tmk. 1989, SKDLS, KA.

³²⁰ Mickelsson, 263–264.

³²¹ *Uusi vasemmistopuolue on tarpeen*. Tmk. ptk. 14.3.1989, liite 3. K 4 Cc tmk. 1989, SKDLS, KA.

³²² Tmk. ptk. 9.6.1989. K 4 Cc tmk. 1989, SKDLS, KA.

mukaan myös entisestään näkemyksiä siitä, että kansandemokraattinen ideologia ja liike oli sellaisenaan tullut tiensä päähän.³²³

4.2 Sosialistien tavoitteet uudelle puolueelle

Uuden puolueen perustamista kannatettiin siis varsin laajasti kansandemokraattisessa liikkeessä 1990-luvun taitetta lähestyttäessä. Uuden puolueen mahdollisuuden myötä heräsi kuitenkin kysymys puolueen ideologisesta suunnasta. SKP:n piirissä löytyi prosessin alkuvaiheessa 1988 kannatusta sille, että ideologiana pidettäisiin kiinni sosialismista.³²⁴ Yrittäessään taivutella SKP:n keskuskomiteaa yhdistymisajatuksen puolelle puoleen pääsihteeri Heljä Tammissola esitti, että uuden puolueen tulisi pohjata ideologiansa marxilaisuuteen.³²⁵ SKDL:n sosialistit reagoivat voimakkaasti Tammissolan Kansan Uutisten Viikkolehdessä 23.11.1989 julkaistuun haastatteluun, jossa sosialistien tulkinnan mukaan SKP:n pääsihteeri syytti, että marxilaisuuden asemaa uuden puolueen ideologiana yritettiin kyseenalaistaa. Sosialistien mukaan Tammissolan näkemys kangisti marxilaisuuden pelkästään vanhan SKP:n perinteen mukaiseksi marxilais-leninistiseksi tulkinnaksi. Uuden vasemmistopuolueen olisi tullut heidän mukaansa olla ideologisesti avoimempi, keskustelelevampi ja moniarvoisempi liitto. Tässä vaiheessa vasemmistoliiton perustamisjulistusluonnoksessa marxilaisuus vielä erikseen mainitaan liiton aatteellisena lähtökohtana. Vastineessa Heljä Tammissolalle he kuitenkin korostivat, että marxilaisen perinteen ulkopuolella on runsaasti vasemmistolaisia, joilta ei pitäisi odottaa mitään sitoumuksia tiettyjen teorioiden nimiin, vaikka näitä teorioita kuinka laaja-alaisesti tulkittaisiin.³²⁶

1989 keväällä sosialistit hyväksyivät neljännessä edustajakokouksessaan päätöslauselman *Tervetuloa uusi vasemmistopuolue*. Päätöslauselmassa toistettiin sosialistien kanta, jonka mukaan SKDL ja SKP tulisi yhdistää uudeksi puolueeksi, joka houkuttelisi toimintaan mukaan myös uusia ihmisiä. Sosialistien edustajakokous otti lauselmassaan kantaa tulevan puolueen ideologiaan,

---

³²³ Mickelsson, 264.

³²⁴ Puhakka, 179.

³²⁵ Sama, 125.

³²⁶ *Marxilaisuutta ei torjuta*. SKDL:n sosialistien toimikunta 28.11.1989. K 4 Cc tmk. 1989, SKDLS, KA.

kansainvälisiin suhteisiin, puolueorganisaatioon sekä poliittiseen ohjelmaan. SKDL:n sosialistit esittivät, että uutta puoluetta rakennettaessa ideologian lähtökohdiksi täytyisi ottaa poliittinen demokratia, sosialismi, hyvinvointivaltio, ekologia ja uusi poliittinen kulttuuri.³²⁷ Kaikki nämä teemat pohjasivat pitkälti sosialistien keskusjärjestön ideologisen profiilin teemoihin, ja esimerkiksi punavihreän ohjelman painotukset ovat vahvasti päätöslauselmassa esillä. Mielenkiintoista tulevan Vasemmistoliiton ratkaisuihin verrattaessa ulostulossa oli sosialismin sisällyttäminen ideologiseksi pohjaksi sekä suuntaviivat uudelle poliittiselle kulttuurille.

Päätöslauselmassa korostettiin sosialismin olevan ”poliittinen aate, joka näkee, että ihmisten todellinen tasa-arvo, luova aktiivisuus ja täysi ihmisyyys voivat toteutua vain sosiaalisesti oikeuden mukaisessa yhteiskunnassa... [S]osialismi edistää sellaisen yhteiskunnan rakentamista, joka takaa kaikille jäsenilleen jokaisessa elämänvaiheessa aineellisen perusturvan, koulutuksen, asunnon, työtä ja tuloja, sanalla sanoen edellytykset täyden ihmisyyden ja kansalaisuuden toteuttamiselle omassa yhteiskunnassa.”³²⁸ Vielä lausuman luonnosvaiheessa korostettiin, että sosialismi oli heille ”loppuun vietyä demokratiaa” eikä vain talous- tai tuotantojärjestelmä.³²⁹

Uuden poliittisen kulttuurin linjauksissa esitettiin, että uudessa vasemmistopuolueessa luovuttaisiin mekaanisesta ryhmäkuriin. Sosialistit esittivät, että kansanedustajan tulisi olla vastuussa vain omalletunnon ja valitsijoilleen. Sosialistit eivät kuitenkaan halunnut luopua ryhmäkäsittelystä kokonaan, vaan pitivät eduskuntaryhmien yhteisten kantojen muodostamista hyvänä käytäntönä. Kuitenkin mekaaninen ryhmäkuri nähtiin demokratiaa ja edustuksellisuutta rajoittavana tekijänä.³³⁰ Sosialismin vahva korostaminen sekä ryhmäkuriin vastustaminen näyttävät nykyisyydestä tarkasteltuna

---

³²⁷ SKDL:n sosialistien edustajakokouksen päätöslauselma *Tervetuloa uusi vasemmistopuolue*. K1 Ca 4. edk. I, SKDLS, KA.

³²⁸ SKDL:n sosialistien edustajakokouksen päätöslauselma *Tervetuloa uusi vasemmistopuolue*. K1 Ca 4. edk. I, SKDLS, KA.

³²⁹ SKDL:n sosialistien ”lausumaryhmän” palaveri 19.4.1989. K 4 Cc tmk. 1989, SKDLS, KA.

³³⁰ SKDL:n sosialistien edustajakokouksen päätöslauselma *Tervetuloa uusi vasemmistopuolue*. K1 Ca 4. edk. I, SKDLS, KA.

mielenkiintoisilta painotuksilta. Vasemmistoliittoa perustettaessa päätettiin kategorisesti hylätä kaikki 'ismit' ja kiinnikkeet tiettyihin ideologioihin.³³¹

Kansainvälisten suhteiden osalta SKDL:n sosialistit korostivat suhteiden solmimisen monisuuntaisuutta. Sosialistit halusivat välttää automaattisen samaistumisen tai kuulumisen johonkin tiettyyn kansainväliseen liikkeeseen. Samalla kansainvälisellä kentällä tapahtuvaa indentifioitumista yritettiin suunnata laajapohjaisen euro-vasemmiston yhteistyön suuntaan.³³² Edellä mainitussa lausumatyöryhmän suunnittelupaperissa mainittiin erikseen, ettei uuden puolueen tule solmia veljes- tai sisarpuoluesuhteita, eikä minkäänlaisia alisteisia suhteita.³³³ Näillä ilmauksilla sosialistit selvästi pyrkivät viestimään, etteivät he halunneet uuteen puolueeseen samanlaisia läheisiä ja jopa alisteisia suhteita muihin puolueisiin kuin mitä SKP:llä oli ollut NKP:n kanssa. Vaikka muotoilut varsinaiseen päätöslauselmaan luonnoksesta lientyivät, on viesti selvästi piikki SKP:n ja NKP:n suhteiden suuntaan ja toisaalta avaus länsieurooppalaiseen työväenliikkeeseen.

Yleisesti sosialistien esittämät näkemykset seurasivat varsin hyvin niitä linjoja, jotka Vasemmistoliitossa otettiin puolueen ohjelmalliseksi linjaksi ja vasemmiston käsitteen sisällöksi. Tässä yhteydessä en ole väittämässä, että nimenomaan sosialistien ansioksi pitäisi laskea tietyt piirteet, jotka Vasemmistoliitossa omaksuttiin. Tarkoituksena on vain tarkastella sitä, miten SKDL:n sosialistien julkilausutut tavoitteet uudelle puolueelle toteutui ja miten Vasemmistoliiton ensimmäisen puolueohjelman pääpiirteet asettuivat suhteessa sosialistien ideologiseen profiiliin. Lyhyesti sanottuna vasemmistoliiton ohjelma istui varsin hyvin SKDL:n sosialistien yllä esiteltyyn ideologiseen profiiliin. Vaikka sosialismi jäi ohjelmasta pois puolueen valittua ideologioihin ja ismeihin sitoutumattoman linjan, oli puolueen ensimmäinen ohjelma muuten kuin jatkumoa sosialistien punavihreälle linjalle. Puolueohjelma oli otsikoitu "Kestävä kehitys – oikeudenmukainen yhteiskunta" ja alaotsikkona "Punaista politiikkaa vihreän ja

---

³³¹ Puhakka, 226.

³³² SKDL:n sosialistien edustajakokouksen päätöslauselma *Tervetuloa uusi vasemmistopuolue*. K1 Ca 4. edk. I, SKDLS, KA.

³³³ SKDL:n sosialistien "lausumaryhmän" palaveri 19.4.1989. K 4 Cc tmk. 1989, SKDLS, KA.

oikeudenmukaisen tulevaisuuden puolesta". Ohjelma alkoi listaamalla puolueohjelman tiivistävät yhdeksän asiaa, joiden puolella ja joita vastaan Vasemmistoliitto perustettaessa oli. Näiden joukossa oli hieman eri muotoiluin kaikki SKDL:n sosialistien keskeiset teemat, itse sosialismia lukuun ottamatta.³³⁴

Vasemmistoliitto otti perustavassa kokouksessaan vahvan punavihreän linjan,³³⁵ johon sisältyivät muun muassa voimakkaat ekologiset painotukset sisältäen viidennen ydinvoimalan selvän vastustamisen, vaatimukset kansalaistulosta, työajanlyhentämisestä, kulutuksen vähentämisestä ja luopumisesta jatkuvan kasvun tavoittelusta sekä naisten ja miesten välisen tasa-arvon toteuttamisesta. Itsehallinto oli käsitteenä tippunut ohjelman lehdiltä, mutta vasemmistoliittolaiset asettivat pitkälti samoja tavoitteita hieman eri termein. "Demokratia ja aktiivinen kansalaisuus" -otsikon alla vaadittiin muun muassa työntekijöiden demokraattisten vaikutusmahdollisuuksien parantamista työpaikoilla.³³⁶ Mielenkiintoista uuden puolueen suunnittelussa sosialistien osalta oli, että omissa papereissaan he olivat luopuneet terminä itsehallinnon käytöstä niin uuden puolueen tervetulleeksi toivottaneessa päätöslauselmassa kuin puolueen suuntaviivoja suunnitellessaan. Sisällöllisesti itsehallinnon käsite oli ujutettu mukaan demokratian kehittämisen ja turvaamisen vaateina. Itsehallinnon loistaessa poissaolollaan sosialistit toivat sen sijaan päätöslauselmaansa uudestaan keskusteluun jo hyvän aikaa haudattuna olleen yritysdemokratian käsitteen.³³⁷

4.3 Mitä tehdä keskusjärjestölle?

Uuden puolueen synnyttäminen ei ollut kivuton prosessi. Sekä SKDL:ssä että SKP:ssä pohdittiin, mitä tehdä erilaisten järjestöjen kanssa. Pohjimmiltaan

---

³³⁴ Vasemmistoliiton puolueohjelma, ohjelma hyväksytty perustavassa kokouksessa Helsingissä 28. - 29.4.1990. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/799>) (viitattu 9.12.2018).

³³⁵ Puhakka, 235–236.

³³⁶ Vasemmistoliiton puolueohjelma, ohjelma hyväksytty perustavassa kokouksessa Helsingissä 28. - 29.4.1990. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/799>) (viitattu 9.12.2018).

³³⁷ SKDL:n sosialistien edustajakokouksen päätöslauselma *Tervetuloa uusi vasemmistopuolue*. K1 Ca 4. edk. I, SKDLS, KA; SKDL:n sosialistien "lausumaryhmän" palaveri 19.4.1989. K 4 Cc tmk. 1989, SKDLS, KA.

kysymys oli siitä, sulautettiinko kaikki järjestöt uuteen puolueeseen, lakkautettaisiinko ne uuden puolueen tullessa vai voisiko jossain määrin toimintaa jatkaa vanhoissa järjestöissä, sillä kaikki eivät olleet valmiita luopumaan pitkään rakennetuista organisaatioistaan. Esimerkiksi SKP:n sisäisissä keskusteluissa väläytettiin vaihtoehtoa, jonka mukaan SKP säilyisi aatteellisena yhteisönä, jonka poliittinen toiminta tapahtuisi kuitenkin uuden puolueen kautta.³³⁸

SKDL:n sosialistit keskustelivat oman keskusjärjestönsä kohtalosta perusteellisesti valtuuskunnan kokouksessa 21.10.1989. SKDL:n sosialistien toimikunnan sihteeri Jorma Pikkarainen oli laatinut keskustelun pohjaksi esityksen eri vaihtoehtoista. Vaihtoehtoiksi järjestölle jäi ensinäkkin, että ei tehtäisi mitään. Sosialistien keskusjärjestöhän ei ollut hakenut SKDL:n yhteisöjäsenyyttä, joten itse asiassa virallisia järjestöllisiä suhteita liittoon ei ollut. Toisena vaihtoehtona olisi ollut purkaa yhdistys joko sääntömääräisessä edustajakokouksessa toukokuussa 1991 tai jo aiemmin ylimääräisessä edustajakokouksessa maaliskuussa 1990. Kolmantena vaihtoehtona ehdotuksessa esitettiin järjestön nimen ja sääntöjen muuttamista edustajakokouksen kautta. Pikkarainen ehdotti, että nimi olisi voinut olla vaikkapa ”Sosialistinen keskustelu- ja mietiskelykerho r.y.”.³³⁹ Myös keskustelukerhoajatukseksi löytyi valtuuskunnan kokouksessa kannatusta, mutta ylivoimainen enemmistö puheenvuoron käyttäneistä kannatti keskusjärjestön purkamista ja toiminnan siirtämistä kokonaisuudessaan uuteen puolueeseen. Perusteluissa esille nousi ensisijaisesti viestin lähettäminen: haluttiin osoittaa, että hankkeen takana ollaan täysin eikä kommunisteille haluttu tarjota syytä säilyttää omia aatteellisia ryhmiään. Jorma Hentilä nosti keskustelussa esiin myös näkemyksen, jonka mukaan sekä SKP että SKDL ovat lokakuun vallankumouksen perinteen kantajia ja tämän painolastin purkamisessa on tärkeää, että sosialistit purkavat oman myös oman järjestönsä ja lähtevät täysipainoisesti mukaan Vasemmistoliittoon.³⁴⁰

---

³³⁸ Puhakka, 126.

³³⁹ SKDL:n sosialistien keskusjärjestön ratkaisuvaihtoehtoja suhteessaan Vasemmistoliittoon. Vlk. ptk. 21.10.1989, liite 3. Kansio 2 Cb Valtuuskunta 1989 pöytäkirjat liitteineen (K 2 Cb vlk. 1989), SKDLS, KA.

³⁴⁰ Vlk. ptk. 21.10.1989. K 2 Cb vlk. 1989, SKDLS, KA.

Käyty keskustelu päättyi suosittamaan toimikunnalle ylimääräisen edustajakokouksen koolle kutsumista maaliskuulle 1990 SKDL:n sosialistien keskusjärjestön purkamista varten. Alueyhdistyksille jätettiin mahdollisuus valita itse haluavatko ne lakkauttaa toimintansa vai jatkaa hakeutumalla esimerkiksi sääntö- ja nimimuutoksella Vasemmistoliiton perusjärjestöksi. Keskusjärjestön lakkauttaminen oli kuitenkin selkeä päätös ja selkeä viesti sitoutumisesta uuteen puolueeseen. Muutamassa puheenvuorossa oli kuitenkin aistittava lakkauttamisajatuksen nostattamaa haikeutta. Toisaalta koettiin myös, että Vasemmistoliiton perustamisen myötä sosialistit olivat saaneet jollakin tavalla työnsä päätökseen ja uusi puolue oli toiminnan luonnollinen seuraava vaihe.³⁴¹ Kuten valtuuskunta oli suosittanut, päättivät sosialistit purkaa keskusjärjestön ylimääräisessä edustajakokouksessa 11.3.1990.³⁴² Ainakin SKDL:n sosialistien Helsingin alueyhdistys jatkoi toimintaansa Vasemmistoklubina,³⁴³ mutta muiden alueyhdistysten toiminnan jatkosta ei harmillisesti löytynyt vahvistusta. Vasemmistoliitto perustava kokous järjestettiin Helsingissä 28.–29.4.1990 ja puolueen ensimmäiseksi johtajaksi valittiin sosialistien valtuuskunnassa vuosina 1987–1989 toiminut ensimmäisen kauden kansanedustaja Claes Andersson.³⁴⁴

---

³⁴¹ Vlk. ptk. 21.10.1989. K 2 Cb vlk. 1989, SKDLS, KA.

³⁴² Ylimääräisen edustajakokouksen ptk. 11.3.1990 ja liite 9. Kansio 1 Ca Ylimääräinen edustajakokous 11.3.1990, pöytäkirjat liitteineen, SKDLS, KA.

³⁴³ Jorma Pikkaraisen kirje entisille SKDL:n sosialistien aktiiveille 21.3.1991. K 4 Cc tmk. 1990, SKDLS, KA.

³⁴⁴ Vasemmistoliiton puolueohjelma, ohjelma hyväksytty perustavassa kokouksessa Helsingissä 28. - 29.4.1990 Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/799>) (viitattu 9.12.2018); Tk. 1987–1989. K 2 Cb vlk. 1989, SKDLS, KA.; Puhakka, 16–17.

5 Yhteenveto

SKDL:n sosialistien toiminta pyrki heidän omien sanojensa mukaan pitkälti ideologiseen keskusteluun. Samalla ryhmä koki olevansa Suomen Kansan Demokraattisen Liiton oman toiminnan kirittäjän roolissa pyrkien samalla avaamaan SKDL:n toimintaa myös liitosta ulospäin. Keskustelunavaukset, poliittiset kannanotot ja julkinen aatteellinen pohdiskelu eivät tapahtuneet tyhjiössä, vaan esillä pidettyjen aiheiden kautta otettiin aktiivisesti osaa SKDL:ssä ja yleisemmin yhteiskunnassa käytäviin keskusteluihin. Toisin sanoen samalla, kun sosialistit osallistuivat poliittisten teemojensa kautta yleiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun, osallistuttiin myös spesifimpiin keskusteluihin, reagoitiin ulkopuolisiin signaaleihin ja viestittiin monenlaisia kantoja. Sosialistien ideologisen profiilin teemoja voi tarkastella kysymällä, mitä SKDL:n sosialistit tekivät ja mihin keskusteluihin he osallistuivat esillä pitämiensä teemojen kautta?

SKDL:n sosialistit ajoivat nimensä mukaisesti omanlaisiaan sosialistisia ratkaisuja. Näistä keskeisimmin esillä oli itsehallinto ja siihen likeisesti liittynyt demokratian laajentaminen. Itsehallinto oli sosialistien mielestä suomalaisiin yhteiskuntaoloihin sopiva ratkaisu, joka toi demokraattiset toimintatavat lähemmäksi ihmistä, mutta samalla avaukset itsehallinnosta suuntautuivat yleiseen keskusteluun sosialismista sekä SKDL:n sisäiseen aatteelliseen keskusteluun. Sosialistit olivat keskusjärjestönsä perustamisesta lähtien esittäneet, että he halusivat tuoda sekä SKDL:n aatteelliseen että sosialismikeskusteluun yleensä uusia näkökulmia. Itsehallintoteeman esillä pitäminen tarjosi näihin keskusteluihin siis vaihtoehtoisia sosialismin rakentamisen malleja.

Yhtä lailla sosialistien tasa-arvovaateet olivat totta kai itseisarvoisesti sosialistien tavoitelistalla, mutta samalla niillä osallistuttiin yleisesti tasa-arvolain nostamaan keskusteluun ja asetettiin haaste SKDL:n sisäiseen kehittämiseen. Suuntaamalla ryhmän pasifismin Sadankomitean ja END-liikkeen viitoittamalle blokkiajattelua vastustavalle linjalle sosialistit kritisoivat kommunistien perinteen mukaista Neuvostoliittoa myötäilevää linjaa. Kyse ei siis ollut pelkästään sosialistien omasta pyrkimyksestä asemoitua osaksi länsieurooppalaista rauhanliikettä, ja laajemminkin osaksi länsieurooppalaista työväenliikettä, vaan myös kommentista

kommunistien Neuvostoliittoon kallellaan olevalle osalle. Toisaalta voitiin katsoa, että sitoutumattomuutta painottamalla ja selväsanaisesti tuomitsemalla myös Neuvostoliiton varustautuminen pyrittiin osoittamaan SKDL:n ulkopuolelle, ettei koko liike ollut suuntautunut tai sitoutunut itään päin.

Ekologisen perinteen lisäksi luonnonsuojelullisilla teemoilla ja punavihreäksi profiloitumalla pyrittiin avaamaan ovia nousevan vihreän liikkeen kannattajien suuntaan. Yhtä lailla maailmanlaajuisen solidaarisuuden vaatimukset voidaan nähdä vastauksena vaihtoehtoliikkeiden nostamiin haasteisiin. Kuitenkin myös SKDL:ssä käytiin keskustelua uusien ekologisten punavihreiden suuntausten ja perinteisemmän ay-vasemmiston välillä. SKDL:n perinteisemmän linjan mukaan teollisuuden ja työn tuli olla etusijalla ekologisiin arvoihin nähden, kun punavihreät taas pyrkivät nostamaan esille luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin yhteyttä ja molempien välttämättömyyttä. Samalla kun perinteisempi siipi pelkäsi esimerkiksi ydinvoiman vastustamisen vaikuttavan negatiivisesti teollisuuden työpaikkoihin, eivät SKDL:ssä punavihreitä teemoja esillä pitäneet halunneet jättää ekologisista ongelmista puhumista pelkästään vihreille.³⁴⁵ Vihreiden suuntaan oltiin tehty yhteistyöavauksia niin koko SKDL:n kuin sosialistien toimesta ja vielä Vasemmistoliiton³⁴⁶ alkutaipaleillakin.

Ideologisen profiilinsa kautta sosialistit pyrkivät luomaan Suomen Kansandemokraattiseen Liittoon kommunisteille vastapainon ja vaihtoehdon, joka ei ollut sitoutunut mihinkään dogmaattiseen perintöön ja otti herkemmin huomioon poliittisen liikehdinnän kentän muutoksia. Sosialistit näkivät myös avaavansa ovia uusille vasemmistoon kallellaan oleville ihmisille, jotka kenties kokivat kuitenkin SKP:n vieraaksi. Järjestönä sosialistit pyrkivät ajamaan ensisijaisesti SKDL:n etua ja hälventämään kuvaa liitosta liikkeenä, joka olisi vain kommunistien toiminnan esiliina tai jatke. Sosialistit olivat kuitenkin erikoisessa suhteessa SKDL:ään. Samalla kun pyrittiin voimakkaan korostetusti puolustamaan liiton etuja ja kehittämään SKDL:ää järjestönä, ei ryhmä koskaan liittynyt SKDL:n

---

³⁴⁵ Puhakka, 235.

³⁴⁶ Vasemmistoliiton sata tapaa arvostaa ihmistä ja säästää luontoa. Vasemmistoliiton valtuusto 17.-18.11.1990. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva (<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/781>) (viitattu 9.12.2018).

järjestöjäseneksi. Tämä jätti sosialistit mielenkiintoiseen välikäteen. Toisaalta vaadittiin tulla huomioduksi tasapuolisena keskustelukumppanina liiton asioissa, mutta toisaalta järjestöjäsenyyttä ei haluttu osittain sen vuoksi, että sen pelättiin sitovan sosialistien aikaa SKDL:n järjestöllisten kysymysten vatvomiseen. Tällöin tilaa sosialistien omalle ideologiselle keskustelulle olisi heidän pelkojensa mukaan jäänyt vähemmän. Oman järjestötoiminnan kautta kuitenkin tarjottiin keskustelufoorumi ryhmän jäsenille ja luotiin yhteisöllinen toimija, jonka nimissä saatettiin yhteisesti ottaa kantaa.

Suomen Kommunistisen Puolueen ulkopuolisia henkilöitä oli ollut SKDL:ssä aktiivisina ja tärkeillä paikoilla aina liiton perustamisesta lähtien. Perinteenä oli ollut, että liiton puheenjohtajan tehtäviä hoiti kommunistiseen puolueeseen kuulumaton henkilö ja pääsihteerin paikkaa hoiti SKP:läinen. Sosialistit itse katsoivat jatkavansa SKDL:n ensimmäisen puheenjohtajan K.H. Wiikin ja hänen johtamansa kuutosten perintöä. Wiik identifioitui nimenomaan sosialistina ja yritti saada sosialismia terminä mukaan SKDL:n ensimmäiseen ohjelmaan. Wiik oli kaavaillut SKDL:stä yhtenäistä marxilaista sosialismiin pohjaavaa työväenpuoluetta, mutta jäi lopulta liittoa perustettaessa alakynteen. Vuosina 1946–1955 toiminut Sosialistinen Yhtenäisyyspuolue oli sosialistien omassa historiakertomuksessaan ensimmäinen ja pitkän aikaa viimeinen yritys kasata ei-kommunistisia sosialistisia voimia yhteen SKP:n vastapainoksi. Vasta vuonna 1970 sosialisti yrittivät järjestäytyä tiiviimmäksi ryhmäksi, mutta toiminta tyrehtyi pian 1970-luvun alkuvuosina ennen kuin se pääsi edes kunnolla käyntiin.

Kommunistisen puolueen jakautumisesta enemmistön ja vähemmistön leireihin 1960-luvun lopulla alkoi puolueen sisäinen riita, joka heijastui koko SKDL:n toimintaan. Sosialistien omat järjestäytymispyrkimykset 1970 luvulla jäivät osittain tekemättä, koska oman järjestäytymisen pelättiin luovan lisää jännitteitä valmiiksi tulenarkaan tilanteeseen SKDL:n sisällä. Vasta vuosikymmen lopussa sosialistit alkoivat aktivoitua uudelleen. Kun SKDL:n sosialistien keskusjärjestö perustettiin vuonna 1982, yhtenä syynä järjestäytymistarpeelle nousi nimenomaan SKP:n sisäisen riitelyn lamauttavat vaikutukset SKDL:n toimintaan sekä toisaalta riitojen saama julkinen huomio liiton ulkopuolella. Sosialistien

järjestäytymisen voi siis osittain ajatella olevan itsessään kannanotto SKDL:n tilaan tai vähintäänkin reaktio paljon huomiota saavaan kommunistien osapuolikiistaan.

Järjestäytymisellään sosialistit siis halusivat luoda yhteydenpito- ja keskustelukananavan omalle aatteelliselle keskustelulle. Organisoitumisen myötä heillä oli keskusjärjestö, jonka nimissä yhteisiä kannanottoja saattoi esittää. Toisaalta he kokivat myös selkeyttävänsä SKDL:n tilaa luomalla vastapainon kommunisteille ja korostavansa liiton yhteistyöjärjestöluonnetta jatkamalla kommunismin ohella SKDL:n toista perinteistä aatteellista linjaa. Oman ideologisen profiilinsa verbalisoinnin kautta pyrittiin pitkälti herättämään keskustelua SKDL:ssä ja suuntaamaan liiton kehitystä tiettyyn suuntaan. Toisaalta omien poliittisten teemojen kautta pyrittiin myös ottamaan osaa yleisemmin yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä vastaamaan muiden yhteiskunnallisten liikkeiden, ennen kaikkea vihreän liikkeen, mukanaan tuomiin haasteisiin. Kun Vasemmistoliittoa ryhdyttiin perustamaan, näkivät sosialistit tässä mahdollisuuden ratkaista SKDL:n ja SKP:n mammuttimaiseksi, monimutkaiseksi ja osittain päällekkäiseksi kasvaneen järjestörakenteen uudistamiseksi. Samalla koettiin, että menneisyyden ideologiset ja imagolliset taakat saatettiin karistaa hartioilta ja aloittaa jossain määrin puhtaalta pöydältä. Monessa suhteessa uusi vasemmistopuolue vastasi sosialistien omaa ideologista profiilia ja heidän puolueelle asettamia tavoitteita.

Sosialistit itse mielsivät 1982 perustetun keskusjärjestön juurten olleen vuonna 1970 alkaneessa järjestäytymiskehityksessä. Moni sosialistien merkittävistä vaikuttajista oli mukana toiminnassa koko tuon ajan aina Vasemmistoliiton perustamiseen vuoteen 1990 asti. Sosialistit ehtivät toimia SKDL:ssä aluksi löyhemmin järjestäytyneenä ja lopulta muodollisen järjestön sisällä yhteensä 20 vuotta. Jos ryhmän ideologisia juuria seuraa vielä pidemmälle SKDL:n perustamiseen asti, voi sanoa että SKDL:n sosialistien tarinan alkaneen ja päättyneen samankaltaisissa tilanteissa: sosialismia ei saatu kirjattua perusteilla olevien uusien poliittisten organisaatioiden ohjelmiin, mutta molemmilla kerroilla sosialistien aatteellinen perintö jäi uudessa liikkeessä kytemään.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Arkistolähteet

Kansan Arkisto (KA)

SKDL:n Sosialistit

Kansio 1 Ca 1. Edustajakokous 1983 pöytäkirjat liitteineen, työryhmät (K 1 Ca 1. edk. I).

Kansio 1 Ca 1. Edustajakokous 1983 puheet (K 1 Ca 1. edk. II).

Kansio 1 Ca 2.edustajakokous -pöytäkirjat liitteineen (K 1 Ca 2. edk).

Kansio 1 Ca 3. edustajakokous 1987 -pöytäkirjat liitteineen (K 1 Ca 3. edk. I).

Kansio 1 Ca 4.edustajakokous -pöytäkirjat liitteineen, -työryhmät (K1 Ca 4. edk).

Kansio 1 Ca 4. edustajakokous ryhmät, puheet (K1 Ca 4. edk. II).

Kansio 1 Ca Ylimääräinen edustajakokous, pöytäkirjat liitteineen 1990.

Kansio 2 Cb Yhteistyötoimikunnan pöytäkirjat 1976.

Kansio 2 Cb seminaari 1979 + kokous 27.12.1974 (K 2 Cb Sem. 1979).

Kansio 2 Cb Valtuuskunta 1982 pöytäkirjat liitteineen (K 2 Cb vlk. 1982).

Kansio 2 Cb valtuuskunta, seminaari +kokospöytäkirjat liitteineen 1983 (K 2 Cb vlk. 1983).

Kansio 2 Cc Valtuuskunta 1984 (K 2 Cc vlk. 1984).

Kansio 2 Cb Valtuuskunta 1988 pöytäkirjat liitteineen (K 2 Cb vlk. 1988).

Kansio 2 Cb Valtuuskunta 1989 pöytäkirjat liitteineen (K 2 Cb vlk. 1989).

Kansio 3 Cc Toimikunta 1980.

Kansio 3 Cc Toimikunta 1982 (K 3 Cc tmk. 1982).

Kansio 3 Cc Toimikunta 1983 (K 3 Cc tmk. 1983).

Kansio 3 Cc Toimikunta 1984 (K 3 Cc tmk. 1984)

Kansio 3 Cc Toimikunta 1985 (K 3 Cc tmk. 1985).

Kansio 3 Cc Toimikunta 1986 (K 3 Cc tmk. 1986).

Kansio 4 Cc Toimikunta 1987 (K 4 Cc tmk. 1987).

Kansio 4 Cc Toimikunta 1988 (K 4 Cc tmk. 1988).

Kansio 4 Cc Toimikunta 1989 (K 4 Cc tmk. 1989).

Kansio 4 Cc Toimikunta 1990 (K 4 Cc tmk. 1990).

Kansio 4 Cd Yhteistyötoimikunnan työvaliokunta 1977–79.

Kansio 5 Db Muistiot (K 5 Db).

Kansio 5 De Toimintakertomukset ja -suunnitelmat 1985–1989 (K 5 De tk. 1985–1989).

Kansio 6 Ef Kirjeenvaihto 1973–1979 (K 6 Ef)

Kansio 7 F jäsentiedotteet 1984–1987.

Kansio 7 Hb Perustamisasiakirjat (K 7 Hb).

Kansio 11 Vapaa Sana 1982-84-88.

Suomen Kansan Demokraattinen Liitto

C pöytäkirjat, Cd liittohallituksen pöytäkirjat 1986, Hallinnollinen jaosto.

Suomen Sadankomitealiitto

B luettelot, BB toimihenkilöt.

Julkaistut lähteet

Puolueohjelmat

Suomen Kansan Demokraattisen Liiton Ohjelma. Hyväksytty II liittokokouksessa 28.6.-1.7.1949. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva

(<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKDL/621>) (viitattu 9.12.2018).

Suomen Kansan Demokraattisen Liiton Periaateohjelma. Hyväksytty SKDL:n

8.liittokokouksessa Helsingissä 13.5.-15.5.1967(sic!). Poliittisten ohjelmien

tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKDL/626>)

(viitattu 9.12.2018).

Suomen Kansan Demokraattisen Liiton Ohjelma. Ohjelma hyväksytty SKDL:n

liittokokouksessa 18.5.1980. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva

(<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKDL/622>) (viitattu 9.12.2018).

Suomen Kommunistisen Puolueen Ohjelma, Hyväksytty XI edustajakokouksessa 2.6.1957. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva

(<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKP/729>) (viitattu 9.12.2018).

Suomen Kommunistisen Puolueen ohjelma, hyväksytty 15. edustajakokouksessa

5.4.1969. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva

(<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKP/730>) (viitattu 9.12.2018).

Suomen Kommunistisen Puolueen puolueohjelma, hyväksytty

edustajainkokouksessa Helsingissä Kulttuuritalolla 14.6.1987. Poliittisten

ohjelmien tietovaranto Pohtiva

(<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKP/731>)(viitattu 9.12.2018).

Sosialidemokraattisen Puolueen periaateohjelma (perusteluineen), Hyväksytty

XXII:ssa puoluekokouksessa 22-24.5.1952. Poliittisten ohjelmien tietovaranto

Pohtiva (<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/449>) (viitattu

9.12.2018).

Sosialidemokraattisen Puolueen periaateohjelma, Periaateohjelma hyväksytty

SDP:n 34. puoluekokouksessa Helsingissä 4. - 7.6.1987. Poliittisten ohjelmien

tietovaranto Pohtiva (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/450>)
(viitattu 9.12.2018).

Työväen ja Pienviljelijäin Sosialidemokraattisen Liiton periaateohjelma 1967.
Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva
(<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/TPSL/379>) (viitattu 9.12.2018).

Vasemmistoliiton puolueohjelma, ohjelma hyväksytty perustavassa kokouksessa
Helsingissä 28. - 29.4.1990. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva
(<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/799>) (viitattu 9.12.2018)

Vasemmistoliiton sata tapaa arvostaa ihmistä ja säästää luontoa. Vasemmistoliiton
valtuusto 17.-18.11.1990. Poliittisten ohjelmien tietovaranto Pohtiva
(<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/781>) (viitattu 9.12.2018).

Sanomalehdet

Helsingin Sanomat (HS), 7.5.2018.

Helsingin Sanomat (HS), 2.9.2018.

Helsingin Sanomat (HS), 9.10.2018.

Helsingin Sanomat (HS), 7.11.2018.

Helsingin Sanomat (HS), 10.11.2018.

Helsingin Sanomat (HS), 26.11.2018.

Hufvudstadsbladet, 18.11.2018.

Vapaa Sana (VS) 1982–1987.

Aikalaiskirjallisuus

Alenius, Ele (1969): *Sosialistiseen Suomeen*. Kolmas painos, Kirjayhtymä, Helsinki.

Alenius, Ele (1985): *Sosialismin ideologia ja aikakauden muutos*. Kirjayhtymä,
Helsinki.

Alm, Oili (1985): *Mihin vie Jugoslavian keskitie?* Ydin, 5/85.

Brundtland, Gro Harlem (1988): *Esipuhe*. Teoksessa *Yhteinen tulevaisuutemme. Ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportti*. Ulkoministeriö & Ympäristöministeriö, Helsinki.

END 1990. Helsinki-Tallinna END-konvention suomalainen valmisteleva toimikunta 1990, Helsinki.

Huominen yhteiskunta? Osa 1: Sosiaalipolitiikan suunnasta. SKDL:n sosialistien julkaisuja. SKDL, 1986.

Kairamo, Aimo (1989): *Tärkeintä on liike*. Tammi, Helsinki

Pohjolan ydinaseeton vyöhyke – Ulkoministeriön asettaman työryhmän selvitys. Ulkoasiainministeriö, Helsinki 1986.

Pursiainen, Terho (1980): *Oma pää ja pääoma*. Tammi, Helsinki.

Väyrynen, Paavo (1991): *Alkusanat*. Teoksessa *Pohjolan ydinaseeton vyöhyke – Yhteispohjoismaisen virkamiestyöryhmän selvitys*. Ulkoasiainministeriö, Helsinki.

Muut lähteet

Kirjallisuus

Aalto, Sari (2018): *Vaihtoehtopuolue – Vihreän liikkeen tie puolueeksi*. Into kustannus, Helsinki.

Allard, Erik (1971): *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine*. WSOY, Porvoo.

Ball, Terence (2003): *Green political theory*. Teoksessa Ball, Terrence & Bellamy, Richard (toim.) (2003): *The Cambridge History of Twentieth Century Political Thought*. Cambridge University Press, Cambridge & New York.

Bergman, Solveig (1998): *Naisliikehdinnän moninaisuus*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Matti (toim.) (1998): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere.

Borg, Olavi (1970): *Puolueiden ohjelmat 1970*. Tammi, Helsinki.

Bruun, Niklas & Koskinen, Pirkko K. (1986): *Tasa-arvolaki*. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki.

Entiset kansanedustajat: Kalevi Kivistö,
<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910752.aspx> (viitattu 9.12.2018)

Entiset kansanedustajat: Lauha Männistö,
(<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/216.aspx>) (viitattu 9.12.2018).

Eskelinen, Anne (1987): *Women and the Army*. Teoksessa Kiljunen, Kimmo; Sundman, Folke & Taipale, Ilkka (eds.) (1987): *Finnish Peace Making*. Finnish Peace Union, Helsinki.

Freeden, Michael (1996): *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*. Clarendon press, Oxford.

Geary Dick (2010): *The Second International: socialism and social democracy*. Teoksessa Ball, Terrance & Bellamy Richard (toim.) (2010): *The Cambridge History of Twentieth Century Political Thought*, 3rd printing, Cambridge University Press, Cambridge.

Gilbert, Alan (1991): *Political philosophy: Marx and radical democracy*. Teoksessa Carver, Terrell (toim.) (1991): *The Cambridge Companion to Marx*. Cambridge University Press, Cambridge.

Gorz, André (1982): *Eläköön työttömyy!* Kansan Sivistystyön Liitto, Helsinki.

Haikara, Kalevi (1975): *Isänmaan vasen laita*. Otava, Helsinki.

Hallman Kristina (1986): *Tottelisinko? Suomalaista Sadankomiteaa vuodesta 1963*. Suomen Sadankomitealiitto ry., Helsinki.

Heikkilä, Tiina (2016): *Jälkimaterialistinen haaste – SKDL vaihtoehtoliikkeet ja ympäristökysymys 1983–1984*. Historian pro gradu -tutkielma Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.

Hobsbawm, Eric (1999): *Äärimmäisyyksien aika – Lyhyt 1900-luku (1914–1991)*. Vastapaino, Tampere.

Hobsbawm, Eric (2012): *How to Change the World, Tales of Marx and Marxism*. Abacus, London.

Hyrkkänen, Markku (2002): *Aatehistorian mieli*. Vastapaino, Tampere.

Hyvärinen, Matti – Kurunmäki, Jussi – Palonen, Kari – Pulkkinen, Tuija – Stenius, Henrik (toim.) (2003): *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Vastapaino, Tampere.

Judt, Tony (2005): *Postwar - A History of Europe Since 1945*. William Heinemann, London.

Kalela, Jorma (2002): *Historiantutkimus ja historia*. Toinen painos, Gaudeamus, Helsinki.

Kolbe, Laura (2010): *Suomela, Kalevi. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

(<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/9821>)

(viitattu 9.12.2018).

Konttinen, Esa (1998): *Uusien liikkeiden tuleminen*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Matti (toim.) (1998): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino.

Kärriylä Ilkka (2016): *Kansallinen etu demokratian rajoituksena – Suomalaisten työnantajien retoriikka 1960- ja 1970-lukujen yritysdemokratiakeskustelussa*, Historiallinen aikakauskirja 4/2016.

Leppänen, Veli-Pekka (1999): *Kivääri vai äänestyslippu? Suomen kommunistisen puolueen hajaannus 1964-1970*. Edita, Helsinki.

Leppänen, Veli-Pekka (2001): *Alenius, Ele. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

(<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/739>) (viitattu

09.12.2018).

Leppänen, Veli-Pekka (2007): *Vuosi 1956: Hrushtshov, Ryömä, työväen suurlehti*. Teoksessa Leppänen, Veli-Pekka (2007): *Etusivu uusiks! Kansan Uutisten viisi vuosikymmentä*. Kansan Uutiset, Helsinki.

Litmanen, Tapio (1998): *Kansainvälinen ydinvoiman vastainen liike ja sen suhde ydinaseiden vastaiseen liikkeeseen*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Matti (toim.) (1998): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere.

Marx, Karl (1968): *Taloudellis-filosofiset käsikirjoitukset 1844*. Kustannusliike Edistys, Moskova.

McLellan, David (2010): *Western Marxism*, teoksessa Ball, Terrance ja Bellamy Richard (toim.) (2010): *The Cambridge History of Twentieth Century Political Thought*, 3rd printing, Cambridge University Press, Cambridge.

Mickelsson, Rauli (2007): *Suomen puolueet – Historia, muutos ja nykypäivä*. Vastapaino, Tampere.

Mikkolainen, Timo (2014): *Sosialistisen yhtenäisyyspuolueen identiteetin jäljillä*. Poliitiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelman pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

MOT Kielitoimiston sanakirja.

(<https://mot.kielikone.fi/mot/hy/netmot.exe?motportal=80>). (viitattu 9.12.2018.)

Outinen, Sami (2015): *Sosiaalidemokraattien tie talouden ohjailusta markkinareaktioiden ennakointiin. Työllisyys sosiaalidemokraattien politiikassa Suomessa 1975–1998*. Into kustannus, Helsinki.

Paastela, Jukka (1991): *The Finnish Communist Party In The Finnish Political System 1963–1982*. Tampereen yliopisto, Tampere.

Puhakka, Sirpa (2015): *Vasemmistoliiton synty*. Into kustannus, Helsinki.

Rentola, Kimmo (1994): *Kenen joukoissa seisot? Suomalainen kommunismi ja sota 1937–1945*. WSOY, Porvoo-Helsinki-Juva.

Rochon, Thomas R. (2014): *Mobilizing for Peace : the Antinuclear Movements in Western Europe*. Princeton University Press, Princeton.

- Sassoon, Donald (1997): *One Hundred Years of Socialism – The West European Left in the Twentieth Century*. FontanaPress, London.
- Skinner, Quentin (2002): *Visions of Politics – Volume I – Regarding Method*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Soikkanen, Hannu (1991): *Kohti kansan valtaa 3. 1944–1952*. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue – Puoluetoimikunta.
- Sumuvuori, Johanna (2013): *Sadankomitea – kokoaan suurempi järjestö*. Teoksessa Sumuvuori, Johanna (toim.) (2013): *Rauhan ytimessä – Sadankomitea 50 vuotta*. Into kustannus, Helsinki.
- Sunell, Milka (2004): *Suomalainen ydinvoimapoikkeus*. Teoksessa Kojo, Matti (toim.) (2004): *Ydinvoima, valta ja vastarinta*. Like, Helsinki.
- Suomela, Kalevi (2013): *1960-luku*. Teoksessa Sumuvuori, Johanna (toim.): *Rauhan ytimessä – Sadankomitea 50 vuotta*. Into kustannus, Helsinki.
- Suomela Kalevi (2007): *Minun 60-lukuni*. Teoksessa Leppänen, Veli-Pekka (2007): *Etusivu uusiks! Kansan Uutisten viisi vuosikymmentä*. Kansan Uutiset, Helsinki.
- Thompson, E.P. (2015): *Ydinaseeton Eurooppa*. Into kustannus, Helsinki.
- Tuomioja, Erkki (1982): *K.H. Wiik 2, Puoluesihtööri ja oppositiososialisti : Elämäkerta 1918–1946*. Tammi, Helsinki.
- Upton, Anthony F. (1970): *Kommunismi Suomessa*. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Vesa, Unto (1987): *The Why, How and When of the Nordic Nuclear-Weapon-Free Zone as seen from a Finnish perspective*. Teoksessa Kiljunen, Kimmo; Sundman, Folke & Taipale, Ilkka (eds.) (1987): *Finnish Peace Making*. Finnish Peace Union, Helsinki.
- Wilenius, Reijo (1966): *Marx ennen Marxia. Marxin ajattelun ensimmäinen vaihe*. Weiling + Göös, Helsinki.